

Fredagen den 5 mars

Kl. 09.00

§ 1 Justerades protokollet för den 26 februari.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1975/76:113 till justitiekommittén

1975/76:137 till socialkommittén

1975/76:138 till justitiekommittén

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motion

1975/76:2211 till skattekommittén

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna

1975/76:136–140.

§ 5 Det kommunala partistödet

Föredrogs konstitutionskommitténs betänkande 1975/76:42 med anledning av motion om det kommunala partistödet.

I detta betänkande behandlades motionen 1975/76:525 av herr Strindberg m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen om kommunalt partistöd, innebärande sådan ändring av konstruktionen av det kommunala partistödet, att till partier som tillhörde politisk riksorganisation skulle bidraget utgå dels i form av ett lika stort grundstöd, dels som bidrag per mandat som partiet hade i representationen, varvid grundstödet sammanlagda storlek skulle utgöra en fjärdedel av utgående anslag.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:525.

Reservation hade avgivits av herrar Werner i Malmö (m) och Björck i Nässjö (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:525 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört beträffande en utredning av det framtida partistödet konstruktion.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Utformningen av partistödet skiljer sig som bekant mellan staten och primär- och sekundärkommunerna. Medan vi numera på riks-

*Det kommunala
partistödet*

planet har dels ett grundstöd för varje parti som är representerat i riksdagen, dels ett mandatstöd, finns på det kommunala planet inte den möjligheten, även om kommunerna själva skulle vilja införa denna form av partistöd.

Det här är från principiella synpunkter mycket tvivelaktigt. Om man har inställningen att ett kombinerat grund- och mandatstöd är det mest rättvisa och lämpliga, bör detta rimligen gälla såväl på riksplanet som på det kommunala planet. På annat sätt kan man inte tolka det beslut som togs för några år sedan att på riksplanet införa både ett grundstöd och ett mandatstöd.

Att frågan inte har varit högaktuell de senaste åren beror på att partistödsutredningen, som arbetat fram det nuvarande systemet, 1972 föreslog en kompromiss som riksdagen accepterade. Den bestod i att vi skulle införa ett grundbidrag och ett mandatbidrag på riksplanet, medan vi på det kommunala planet inte skulle göra någon förändring. Där skulle den gamla ordningen gälla också i fortsättningen.

Överenskommelsen 1972 begränsades emellertid till att gälla t. o. m. valperioden 1974–1976. Den perioden löper ut inom kort, dvs. i och med valet i september. Därefter finns det inga bindningar partierna emellan, som hindrar att man tar itu med arbetet att försöka konstruera ett lämpligt och rättvist partistödssystem på alla tre nivåerna. Principen med både grundbidrag och mandatbidrag är rättvisare än om man bara har ett mandatbidrag. Vi vet alla som arbetar politiskt att varje parti har lika många väljare att försöka påverka och att kostnaderna för denna påverkan – jag tänker inte minst på olika former av trycksaker som skall distribueras antingen via postverket eller på annat sätt – blir i princip lika för partierna, oberoende av hur många mandat de råkar ha i landstinget eller i kommunfullmäktige. Detta talar för att en relativt stor del av det samlade partistödet bör utgå i form av ett grundbidrag. Det är moderata samlingspartiets principiella linje, som vi har förfäktat under en följd av år.

När nu överenskommelsen mellan de politiska partierna löper ut är det självklart, enligt mitt sätt att se, att man tar itu med partistödets utformning på de olika nivåerna. I det sammanhanget ter det sig naturligt att man särskilt tar upp frågan om att på det kommunala planet också införa någon form av grundstöd. På så sätt får vi ett likformigt system på alla tre nivåerna.

En sådan här översyn tar naturligtvis en viss tid. Därför är det lämpligt att riksdagen nu uttalar sig för tillsättandet av en dylik utredning. Det bör sedan ankomma på denna utredning att i detalj föreslå utformningen av det kommande stödet.

Utskottet vill inte gå med på detta men har litet svårt att reda ut begreppen. Utskottet pekar på att frågan om ett kommunalt partistöd med en annan utformning inte kan prövas isolerad. Just det! Det är detta som reservationen tar fasta på. Reservationen uttalar sig nämligen för att frågan i sin helhet görs till föremål för en översyn. Men med

hänvisning till en överenskommelse, som inte längre gäller efter september i år, avstyrker utskottsmajoriteten kravet på en sådan utredning. En översyn av detta slag tar väl minst något år, varför någon som helst risk för en kollision med nu gällande överenskommelse mellan partierna inte finns.

Herr talman! Vi vet alla utifrån landsting och kommuner att med den nuvarande konstruktionen kan fördelningen av partistödet bli högst olika. Ta t. ex. Kalmar läns landsting, där folkpartiet får 14 000 kr., medan socialdemokraterna får 406 000 kr. Man har precis samma antal väljare att bearbeta.

Det nuvarande partistödet leder till så många orättvisor i kommunala sammanhang att det är hög tid att riksdagen nu tar ställning till hur utformningen skall bli i framtiden. Fyra av kammarens fem partier torde principiellt vara för en översyn av stödet och ett införande även i kommuner och landsting av ett system med både grundbidrag och mandatbidrag. Min fråga till dessa fyra partier är: Har man ändrat uppfattning i principfrågan och i så fall varför?

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till konstitutionsutskottets betänkande nr 42.

I detta anförande instämde herrar Schött, Strindberg, Nyhage, Magnusson i Borås, Johansson i Vrångebäck, Werner i Malmö och Nordgren (samtliga m).

Herr BOO (c):

Herr talman! I en demokratisk stat som vår med det representativa systemet väl utvecklat är det ett livsvillkor att de politiska partierna har goda arbetsmöjligheter för att utgöra kontaktyta mot de många människorna och kanalisera folkets idéer och uppfattningar i samhällsarbetet. Utöver ett självklart personligt engagemang från medlemmar och sympatisörer är de ekonomiska förutsättningarna mycket avgörande för verksamheten och dess omfattning.

Genom åren har de ekonomiska resurserna för partierna varit synnerligen ojämnt fördelade partierna emellan. För de partier som har fått pengar över företagsanslag eller kollektivavgifter har de ekonomiska resurserna många gånger varit bättre än för de partier som helt fått lita till medlemmars och sympatisörers enskilda insatser. Inte minst det parti som jag representerar har fått erfara att bekymren kan vara stora när resurserna är knappa.

Det är därför glädjande att det nu råder total enighet om att samhället skall gå in på olika nivåer och garantera partierna ekonomiska förutsättningar för deras verksamhet. Självklart får detta stöd från samhället inte samtidigt innebära att samhället på något sätt påverkar partiernas inre arbete och verksamhet. Även härom råder full enighet.

Det statliga partistödet har nu en tioårig historia; det var år 1966 som stödet infördes. Redan vid det tillfället var det livliga debatter dels om

Fredagen den
5 mars 1976

*Det kommunala
partistödet*

stödet som sådant – då var inte enigheten lika stor som den är i dag – dels om konstruktionen av stödet. Diskussionerna fortsatte också 1969, när vi fick beslutet om regler för kommunalt partistöd. Särskilt centern förde vid det tillfället de åsikterna till torgs att det borde vara en konstruktion med dels ett grundbidrag, dels ett till mandatet relaterat stöd.

En utredning, 1971 års partistödsutredning, tillsattes, som hade att ta itu med konstruktionen, av partistödet på alla tre nivåerna. Partistödsutredningen gjorde också i sitt betänkande en ordentlig analys av dessa problemställningar. Särskilt togs diskussioner upp om hur ett grundbidrag på den lokala nivån – alltså i kommunerna – skulle konstrueras och vilka verkningarna av ett grundbidrag på den nivån skulle bli. Utredningen redovisade också att vissa saker talade för ett grundstöd, såsom att partierna hade lika stora kostnader för viss information ut till de många människorna, och det var diskussion om hur stor del av stödet som skulle avdelas för gemensam information.

Men det förekom även en intensiv debatt, som också redovisas i utredningens betänkande, beträffande riskerna eller svårigheterna med att införa grundbidrag, på den primärkommunala nivån icke minst. Ett skäl var att ett grundbidrag kunde åstadkomma en partisplittring på det kommunala planet som inte skulle vara önskvärd. På riksplenet har vi de s. k. spärrarna, medan det inte finns sådana på det primärkommunala planet. Det skulle självfallet kunna betyda att olika partier kunde dela upp sig i grupper för att därigenom ta ut grundbidrag. Detta skulle kunna skapa stor förvirring i det politiska arbetet på det kommunala planet.

Efter dessa funderingar, som finns redovisade i utredningens betänkande, enades utredningen slutligen om att införa ett grundbidrag på den statliga nivån, vilket vid det tillfället utgjorde 1,5 milj. kr., till de i riksdagen representerade partierna. Det var en enig utredning som framlade det förslaget, och eftersom jag själv tillhörde utredningen vill jag säga att det ställningstagandet skedde mot bakgrund av de svårigheter jag här tidigare har redovisat när det gällde att konstruera ett grundbidrag på den primärkommunala nivån.

Det var så att när vi kunde enas, och när riksdagen senare antog förslaget, om ett grundbidrag på den statliga nivån var det två fördelar som man vann med detta, nämligen för det första att det då blev klart vilka partier som skulle ha stöd också på den regionala och kommunala nivån och för det andra att staten betalade hela grundbidraget. Självfallet uppfattade jag vid det tillfället konstruktionen så, att det statliga grundbidraget skulle täcka alla tre nivåerna och att det därmed skulle inom partierna slussas ner pengar på det sätt som partierna själva ansåg rimligt.

Nu har också det statliga grundbidraget fr. o. m. förra året höjts till 2 025 000 kr. Det är naturligtvis riktigt att en sådan nödvändig höjning därvidlag har kommit till stånd.

Överenskommelsen mellan partierna i utredningen – som senare togs av riksdagen – innebär, som herr Björck i Nässjö redan har sagt här ifrån talarstolen, att reglerna skulle gälla fram t. o. m. valperioden

1974–1976. Utskottet har för sin del velat manifestera detta med den skrivning som här föreligger. Självfallet är det först efter 1976 års val man har anledning att ta upp diskussioner om konstruktionerna av partistödet på alla nivåer, om man så önskar. Det är väl ungeför den bedömningen som de övriga fyra partierna – alltså utöver moderaterna – har enats om i utskottet, och det är den som ligger bakom utskottets hemställan till kammaren, vilken jag ber att få yrka bifall till.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! De problem som är förknippade med partistödet utformning redogjorde herr Boo delvis för. Jag är också medveten om dem, men det är just de problemen en sådan här utredning skall ta upp.

Sedan måste jag ställa ett par frågor. Överenskommelsen 1972–1976, som det här har refererats till, kan rimligtvis inte gälla för all framtid. Min fråga till herr Boo är: Hur länge skall den gälla?

Nu säger herr Boo att den här frågan får vi ta upp efter 1976 års val. Det nuvarande partistödet gynnar partier som är ganska stora, medan det missgynnar de små. Är det meningen att vi skall avvakta 1976 års val för att se hur stora partierna råkar vara innan vi vågar ta ställning till saken? Min fråga blir också: Har centerpartiet och de andra partierna i kammaren ändrat principiell uppfattning, eller står ni fortfarande fast vid att man också inom landstingen och i kommunerna skall ha ett partistödet som består av dels ett grundbidrag, dels ett mandatbidrag?

Herr BOO (c):

Herr talman! Jag vill svara herr Björck i Nässjö på det sättet, att överenskommelsen självfallet gäller minst fram t. o. m. 1976 års val; det står också i utskottets betänkande.

Jag tycker nog ändå att herr Björck gör det litet för lätt för sig. Vi hade precis samma diskussion 1969–1971 som herr Björck nu tar upp angående grundbidrag till partier på regional och lokal nivå. Det var därför 1971 års partistödsutredning kom till, det var därför utredningen så ingående analyserade hela problematiken i fråga om hur det skulle verka med grundbidrag på lokal nivå och det var därför utredningen enades om införandet av ett grundbidrag på statlig nivå; det skulle, som jag uppfattade det, täcka alla tre nivåerna.

Jag tycker fortfarande att det bör respekteras att utredningen enhälligt kom till detta resultat vid det tillfället. En ny utredning kommer självfallet att kunna pröva problematiken i dess helhet, men jag tror att det blir samma svårigheter i fortsättningen som det var för utredningen 1971 när det gäller att hitta konstruktioner på det lokala planet som inte blir negativa på det sätt som utredningen – och också jag – har försökt att i någon mån beskriva.

Herr talman! Jag fann anledning att peka på de här sakerna efter herr Björcks inlägg. Därutöver vill jag säga att det är väldigt intressant att konstatera att moderaterna nu så helhjärtat sluter upp bakom partistödet; det har verkligen inte varit så under årens lopp.

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

*Det kommunala
partistödet*

Fredagen den
5 mars 1976

*Det kommunala
partistödet*

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! De praktiska problem som är förknippade med partistödets utformning skall en sådan här utredning diskutera. Det är det som krävs i reservationen. Den saken tycker jag inte att vi här har anledning att vidare ta upp kammarens tid med.

Men min fråga till herr Boo och centerpartiet kvarstår: Är ni i centerpartiet fortfarande principiella anhängare av ett partistöd på kommunal- och landstingsnivå som innehåller *både* ett grundbidrag och ett mandatbidrag?

Herr BOO (c):

Herr talman! På den frågan vill jag svara att vi är från centern bestämt för ett grundbidrag, och vi har därför stött förslaget om ett grundbidrag på den centrala nivån som skall täcka alla tre nivåerna. Det har varit vårt principiella ställningstagande i utredningen och senare i riksdagsbesluten.

Jag vill för min del säga att självfallet vill jag i fortsättningen ha partistöd som ger lika resurser i botten för alla partierna i deras verksamhet.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag kan tyvärr bara tolka det senaste svaret på det sättet att inställningen till ett grundbidrag även på kommunal- och landstingsnivå kommer att klargöras först efter valet för centerns del.

Herr BOO (c):

Herr talman! Jag tycker att herr Björck i Nässjö gör det för lätt för sig. Vi har i utredningen, vid riksdagsbesluten, i diskussionen i utskottet och även dag sagt att vi är angelägna om att det skall finnas ett grundbidrag för partierna som är lika därför att de har vissa kostnader som är lika. Men vi har hittills stött idén att det grundbidraget skall läggas på den centrala nivån. Då får partierna pengarna över den statliga budgeten, och det kan ur kommunalekonomisk synpunkt vara värdefullt. Därutöver är det självfallet frihet för partierna att slussa ned pengarna på de olika nivåerna efter egen bedömning.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag vill då konstatera att centerpartiet uppenbarligen vill lägga grundstödet centralt. Det tycker jag är något förvånande för ett parti som så starkt har slagits för decentralisering i andra sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björck i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Björck i Nässjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 250
Nej - 42

§ 6 Avveckling av s. k. faktisk sambeskattning

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:27 med anledning av propositionen 1975/76:77 om avveckling av s. k. faktisk sambeskattning jämte motioner.

I propositionen 1975/76:77 hade regeringen (finansdepartementet) föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
3. lag om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt,
4. lag om ändring i skogskontolagen (1954:142),
5. lag om ändring i lagen (1951:763) om beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst,
6. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
7. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
8. lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,
9. lag om ändring i lagen (1960:77) om byggnadsforskningsavgift,
10. lag om ändring i lagen (1961:300) om avgift för sjöfolks pensionering,
11. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
12. lag om ändring i lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift,
13. lag om ändring i lagen (1970:742) om lönegarantiavgift,
14. lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift,
15. lag om ändring i lagen (1973:372) om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet,
16. lag om ändring i lagen (1975:335) om arbetsgivaravgift till arbetsmarknadsutbildningen,
17. lag om ändring i lagen (1975:358) om vuxenutbildningsavgift,
18. lag om ändring i lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskattning*

”I propositionen föreslås bl. a. att den s. k. faktiska sambeskattningen av makar slopas. Förslagen innebär att gift person, som driver jordbruk eller rörelse tillsammans med sin make, inte längre beskattas ensam för hela inkomsten av verksamheten. I stället skall vardera maken beskattas för värdet av sin arbetsinsats. En förutsättning är att medhjälpande make har arbetat i den gemensamma verksamheten minst 600 timmar under året. Värdet av sådan makes arbete tas upp till belopp motsvarande marknadsmässigt vederlag för arbetet, dock högst till en tredjedel av nettointäkten av verksamheten.

Vidare föreslås en höjning i vissa fall av förvärvsavdraget då båda makarna har arbetsinkomst. Avdraget vid inkomst av jordbruksfastighet som f. n. är 1 000 kr. föreslås höjt till högst 2 000 kr.

De nya reglerna föreslås bli tillämpade första gången vid 1977 års taxering.”

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:262 av herr Torwald m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen beslutade

1. att avdragsrätt för lön till barn, som fyllt 16 år, i princip skulle föreligga, oavsett när arbetet utförts,
2. att angiven tidsgräns i 52 § kommunalskattelagen (1928:370) för medhjälpande make skulle sänkas till 400 timmar,
3. att ge regeringen till känna vad i motionen anförts under rubriken ”Gemensam verksamhet”, när det gällde företag med påtagligt säsongberoende verksamhet,

1975/76:399 av fru Troedsson m. fl. (m), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade anhålla hos regeringen om tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning för en rättvisare beskattning av makars B-inkomster,
2. att riksdagen i avvaktan därpå beslutade om en sådan ändring av lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, att makes B-inkomst till den del den understeg 2 000 kr. alltid särbeskattades,

1975/76:454 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975/76:77 beslutade

1. att rätt till inkomstuppdelning i s. k. medhjälpfall skulle föreligga om medhjälpande makens arbetsinsats under det år som inkomsten intjänats uppgick till minst 400 timmar,
2. att som sin mening uttala vad som anförts i motionen beträffande arbete som var förlagt i bostaden, samt
3. att arbetsersättning till barn över 16 år, som hade utfört arbete i föräldrarnas företag, alltid skulle beskattas hos barnet om ersättningen inte översteg marknadsmässigt vederlag,

1975/76:456 av fru Ingvar-Svensson (c) och fru Fredrikson (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att angiven tidsgräns för medhjälpande make skulle sättas till 400 timmar,

2. att särskilda föreskrifter för arbetsinsatsens lokalitetsanknytning inte utfärdades,

3. att avdragsrätt skulle gälla för alla barn över 16 år som arbetat i föräldrars förvärvsverksamhet i sådan omfattning att de därav uppnått skattepliktig inkomst,

1975/76:948 av herr Adolfsson m. fl. (m, c, fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att anvisningarna till 52 § kommunalskattelagen (1928:730), tredje stycket, skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande bl. a. att kravet på en minsta arbetsinsats av medhjälpande make om 600 timmar skulle sänkas till 100 timmar samt att värdet av medhjälpande makes arbetsinsats skulle beskattas hos denne även till den del värdet översteg en tredjedel av nettointäkten.

1975/76:987 av herrar Jonsson i Mora (fp) och Karl Bengtsson i Varberg (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att anvisningarna till 52 § kommunalskattelagen (1928:370), tredje stycket, skulle erhålla av motionärerna angiven lydelse, innebärande bl. a. att kravet på en minsta arbetsinsats av medhjälpande make om 600 timmar skulle sänkas till 400 timmar samt att värdet av medhjälpande makes arbetsinsats skulle beskattas hos denne även till den del värdet översteg en tredjedel av nettointäkten.

2 a) att lön till skattskyldigs barn över 16 år, oavsett arbetad tid, skulle vara avdragsgill i den skattskyldiges rörelse/jordbruk för så vitt lönen icke översteg marknadsmässigt vederlag,

b) att anvisningarna till 20 § kommunalskattelagen skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att hemmavarande barn, som fyllt 16 år men ej 18 år och som deltagit i den skattskyldiges förvärvsverksamhet, ej skulle anses tillhöra arbetspersonalen, med mindre barnets inkomst av arbete eller eljest var så stor att den föranledde skatteplikt för barnet,

1975/76:999 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att i lagförslagen till propositionen 1975/76:77 skulle vidtas följande justeringar:

1. att gränsen 600 timmar, som föreslagits i propositionen för makes arbetsinsats, sänktes till 400 timmar.

2. att tredjedelsbegränsningen enligt propositionens förslag slopades.

3. att arbetsplatsens belägenhet blev utan betydelse för möjligheten att undvika sambeskattning.

4. att ersättning till barn godtogs såsom avdragsgill, om barnet med sina övriga inkomster uppnådde beskattningsbar inkomst.

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskatt-
ning*

1975/76:1015 av herr Nordgren m. fl. (m, c, fp), vari hemställtts att riksdagen beslutade att anvisningarna till 20 § kommunalskattelagen (1928:370) skulle erhålla av motionärerna angiven lydelse, innebärande att hemmavarande barn, som fyllt 16 men ej 18 år och som deltagit i den skattskyldiges förvärvsverksamhet, ej skulle anses tillhöra arbetspersonalen, med mindre barnets inkomst av arbete eller eljest var så stor att den föranledde skatteplikt för barnet.

Utskottet hemställde

1. beträffande tidsgränsen för makes arbetsinsats
att riksdagen i denna del med bifall till propositionen skulle avslå
 - a. motionen 1975/76:262 punkten 2,
 - b. motionen 1975/76:454 punkten 1,
 - c. motionen 1975/76:456 punkten 1,
 - d. motionen 1975/76:948,
 - e. motionen 1975/76:987,
 - f. motionen 1975/76:999 punkten 1,
2. beträffande arbete i hostaden
att riksdagen i denna del skulle bifalla propositionen och avslå följande motioner, nämligen
 - a. motionen 1975/76:454 punkten 2,
 - b. motionen 1975/76:456 punkten 2,
 - c. motionen 1975/76:948,
 - d. motionen 1975/76:987,
 - e. motionen 1975/76:999 punkten 3,
3. beträffande tredjedelsregeln
att riksdagen i denna del med bifall till propositionen skulle avslå följande motioner, nämligen
 - a. motionen 1975/76:948,
 - b. motionen 1975/76:987,
 - c. motionen 1975/76:999 punkten 2,
4. beträffande gemensam verksamhet
att riksdagen i denna del med bifall till propositionen skulle avslå motionen 1975/76:262 punkten 3.
5. beträffande beskattningen av B-inkomster m. m.
att riksdagen skulle
 - a. med avslag på motionen 1975/76:1006 anta propositionen i denna del med de ändringar beträffande beskattningen av medhjälpande make som utskottet förordat,
 - b. avslå motionen 1975/76:399,
6. beträffande lön till barn
att riksdagen i denna del med bifall till propositionen skulle avslå följande motioner, nämligen
 - a. motionen 1975/76:262 punkten 1,

- b. motionen 1975/76:454 punkten 3,
- c. motionen 1975/76:456 punkten 3,
- d. motionen 1975/76:987 punkten 2,
- e. motionen 1975/76:999 punkten 4,
- f. motionen 1975/76:1015,

7. beträffande övriga frågor

att riksdagen skulle bifalla propositionen i övriga delar,

8. beträffande författningsförslagen

att riksdagen till följd härav skulle anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med den ändringen att anvisningarna till 52 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande viss jämkning av bestämmelserna i överensstämmelse med vad som föreslagits i propositionen 1975/76:79 om ändrade regler för beskattning av fåmansbolag m. m.

2. lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt med den ändringen att 9 § skulle utgå ur förslaget,

3. lag om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenshetsskatt,

4. lag om ändring i skogskontolagen (1954:142),

5. lag om ändring i lagen (1951:763) om beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst,

6. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),

7. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),

8. lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,

9. lag om ändring i lagen (1960:77) om byggnadsforskningsavgift,

10. lag om ändring i lagen (1961:300) om avgift för sjöfolks pensionering,

11. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring med den ändringen att 11 kap. 3 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande viss jämkning av bestämmelserna i överensstämmelse med vad som föreslagits i propositionen 1975/76:79,

12. lag om ändring i lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift,

13. lag om ändring i lagen (1970:742) om lönegarantavgift,

14. lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift,

15. lag om ändring i lagen (1973:372) om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet,

16. lag om ändring i lagen (1975:335) om arbetsgivaravgift till arbetsmarknadsutbildningen,

17. lag om ändring i lagen (1975:358) om vuxenutbildningsavgift,

18. lag om ändring i lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring.

Reservationer hade avgivits

beträffande tidsgränsen för makes arbetsinsats

1. av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c) och Olsson i Järvsö (c) samt fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskatt-
ning*

att riksdagen i denna del med bifall till motionerna 1975/76:262, 454, 456, 987 och 999 samt med anledning av motionen 1975/76:948 skulle anta det i propositionen framlagda förslaget med den ändringen att tidsgränsen fastställdes till 400 timmar,

beträffande arbete i bostaden

2. av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c) och Olsson i Järvsö (c) samt fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen i denna del med bifall till motionerna 1975/76:454, 456, 948, 987 och 999 skulle anta det i propositionen framlagda förslaget med den ändringen att arbete i bostaden fick medräknas om med hänsyn till rörelsens art och andra omständigheter skäl därtill förelåg,

beträffande tredjedelsregeln

3. av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c) och Olsson i Järvsö (c) samt fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen i denna del med bifall till motionerna 1975/76:948, 987 och 999 skulle avslå den i propositionen föreslagna tredjedelsregeln beträffande beskattningen av medhjälpande make,

beträffande beskattningen av B-inkomster m. m.

4. av herr Magnusson i Borås (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 5 b och 8.2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:399 skulle

1. hos regeringen begära tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning för en rättvisare beskattning av makars B-inkomster,

2. anta utskottets förslag i fråga om lagen om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt med den ändringen att 11 § 1 mom. skulle erhålla av reservanterna föreslagen lydelse,

beträffande lön till barn

5. av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c) och Olsson i Järvsö (c) samt fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen i denna del med bifall till motionen 1975/76:454 och med anledning av motionerna 1975/76:262, 456, 987, 999 och 1015 samt med avslag på propositionen beslutade att lön till barn som fyllt 16 år skulle vara avdragsgill vid inkomstberäkningen,

beträffande författningsförslagen

6. av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c) och Olsson i Järvsö (c) samt fru Troedsson (m) som – under förutsättning av bifall till dels reservationerna nr 1–3, dels reservationen nr 5 – ansett att utskottet under 8.1 bort hemställa

att riksdagen skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med de ändringar att

1. anvisningarna till 52 § skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse,

2. 20 § samt punkt 2 av anvisningarna till 20 §, punkt 1 av anvisningarna till 22 § och punkt 11 av anvisningarna till 29 § skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse.

Herr TALMANNEN:

Överläggningen rörande skatteutskottets betänkande nr 27 får omfatta även skatteutskottets betänkande nr 28, men yrkanden beträffande sistnämnda betänkande framställs först sedan detsamma föredragits.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! När riksdagen år 1970 fattade beslut om borttagande av den gamla formen av sambeskattning, där två makar beskattades efter en lindrigare skatteskala än ensamstående, och särbeskattningen infördes, så bortsåg man helt orättvist från att två makar som gemensamt driver ett företag eller jordbruk blev beskattade för sina gemensamma inkomster efter den nya hårdare skatteskalan. Detta kom att medföra att sådana personer på grund av vårt starkt progressiva beskattningssystem blev mycket hårt beskattade. Därför motsatte vi moderater oss detta beslut.

Sedan dess har vi årligen krävt en ändring, men tyvärr skulle det dröja så här många år innan riksdagen var färdig att rätta till denna uppenbara orättvisa i vår beskattning. Det är många familjer som under årens lopp har fått erlagga stora summor i för hög beskattning.

När riksdagen nu går att genomföra en förändring, som vi så länge väntat på, är det anmärkningsvärt att man ändock skall fasthålla vid att en inte obetydlig del av denna sambeskattning alltjämt bibehålls. Jag tänker nu på bestämmelsen att den medhjälpande maken inte skall få ersättning efter marknadspris för sitt arbete annat än om arbetet omfattar minst 600 timmar, vilket motsvarar inte mindre än en tredjedels heltidsysselsättning. Även i låglönegrupperna motsvarar denna tid en inkomst av minst 12 000 kr. Varför skall man fortfarande tvinga på dessa grupper denna orättvisa beskattning? I allmänhet är det fråga om småföretagare och jordbrukare, som även från andra synpunkter har det mycket strävsamt och sannerligen inte har att räkna med åtta timmars arbetsdag utan ofta året runt får vara bundna vid sin sysselsättning. Det är också oförklarligt att man inte skall låta barnen få skatta för sin inkomst utan mycket snäva gränser när de hjälper föräldrarna i deras arbete. Inte sällan förekommer det att barnen måste avlösa föräldrarna för att dessa skall kunna få någon ledighet.

Inte heller vill man vara med om att studerande barn får skatta för sitt arbete, även om de har uppnått myndig ålder, med mindre än att de haft en sammanhängande arbetstid på minst en månad.

Varför skall t. ex. familjefadern tvingas att betala skatt för hustruns

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskattning*

arbete ända upp till ca 12 000 kr. och för varje barns inkomst upp till 4 500 kr., och i vissa fall ännu mera? Dessa belopp blir ju mycket hårt beskattade, då de läggs ovanpå mannens inkomst och drabbas av hans marginals katt.

De tre icke-socialistiska partierna har därför förenat sig i en reservation, som vill förhindra denna orimliga beskattning.

Vi moderater vill dessutom ha en ändring av den nuvarande orättvisa beskattningen av makas förmögenhet, som fortfarande är föremål för sambeskattning. Men eftersom fru Troedsson i ett senare anförande kommer att närmare redogöra för denna reservation avstår jag från att kommentera den nu.

Utskottet har även i sitt betänkande nr 28 behandlat propositionen 79 om ändrade regler för beskattning av s. k. fåmansföretag. Den propositionen bygger på ett delbetänkande från företagsskatteberedningen. De nya bestämmelserna syftar till att skapa likställighet mellan olika företagsformer. Därigenom återkommer problemet om medhjälpande familjemedlemmars beskattning i företag också i det förslaget. Utskottet har där föreslagit samma krav på utförd arbetstid som när det gäller den faktiska sambeskattningen. Från centern, folkpartiet och moderaterna har där avgivits en reservation med samma innehåll som vår reservation till betänkandet nr 27 och med krav på att gränsen för medhjälpande makes arbete bör sättas vid 400 timmar, oavsett om arbetet utförts i hemmet eller utanför hemmet, samt att barnens arbete alltid skall utgöra avdragsgill kostnad för företaget, allt under förutsättning att marknadsmässig lön har tillämpats.

Vidare går vi emot majoritetens förslag att medhjälpande makes inkomst aldrig får överstiga en tredjedel av den inkomst som tillfaller den företagsledande maken. Vi finner denna bestämmelse synnerligen orättvis. Här kan det aldrig bli tal om skatteundandragande, eftersom det endast är fråga om marknadsmässig ersättning för utfört arbete. Ofta är det kvinnan som är den medhjälpande, och en sådan bestämmelse skulle innebära att hon nära nog aldrig skulle kunna få ut en marknadsmässig inkomst, eftersom sådana här små företag i allmänhet inte tål en dubbel marknadslön för företagsledaren, vilket han måste ta ut för att kvinnan skall få sin fulla lön. Detta rimmar verkligen mycket illa med kravet på kvinnans likställighet. Fru Troedsson kommer emellertid i sitt anförande att ytterligare beröra dessa helt orimliga verkningar, varför jag också avstår från att närmare beröra den frågan.

Företagsskatteberedningen har vid sina undersökningar funnit att det förekommer missbruk av beskattningsreglerna bland fåmansföretagen. Det är givetvis ett angeläget intresse att taxeringarna blir riktiga och rättvisa. Detta krav blir ännu angelägnare när vi har en så orimligt hög beskattning som nu. Varje skatteundandragande som lyckas blir därför av stor betydelse på den totala skatten för vederbörande.

Tyvärr är det så, att aktiebolagsformen har kommit att utnyttjas på ett icke avsett sätt. Denna företagsform är avsedd att vara en organi-

sationsform som lämpar sig för bedrivande av näringsverksamhet av ett fåtal eller av många i förening. Aktiebolagsformen är en för näringsverksamhetens framtidskridande nödvändig och bra företagsform. Detta gäller inte minst småföretagsamheten och nybildningsverksamheten. Inte sällan har den emellertid kommit till användning för något som inte precis kan kallas för näringsverksamhet, genom att en del personer har funnit det lämpligt att använda aktiebolagsformen vid vanlig arbetsställning och ibland också vid extrasysselsättningar. Jag tror man kan säga att en stor skuld härtill har den mycket egendomliga skattelagstiftningen i vårt land. Vid en del sådana s. k. företag har det upptäckts skatteundandragande. Även om en del lagändringar bör göras, torde mycket vara vunnet med en viss uppgiftsskyldighet för denna typ av företag. Det är emellertid av stor vikt att man vid kraven på uppgifter tar rimlig hänsyn till de seriösa företagens berättigade intresse av att inte drabbas av alltför mycket onödigt krångel och byråkrati. De seriösa företagen kommer ju att drabbas i större utsträckning än de mindre seriösa, då de utöver sitt tidigare noggranna uppgiftslämnande måste stå till tjänst med ytterligare upplysningar för att förhindra att de mindre nogräknade drar fördelar av företagsformen. De uppgifter som skall lämnas får därför inte för företagen framstå som alltför småfuttiga, vilket torde kunna sägas om vissa delar av utredningsförslaget.

Jag har tagit fasta på de uttalanden som finansministern gör i propositionen om att en stark begränsning bör göras av de personer som skall omfattas av uppgiftslämnningen. Vidare anför finansministern att det är angeläget att från den generella informationsplikten undanta uppgifter som är svåra för uppgiftslämnaren att få fram.

De föreslagna bestämmelserna avses bli tillämpliga vid 1977 års taxering. För många kommer därför den deklARATIONEN att omfatta tid, under vilken de nu föreslagna reglerna inte ägt tillämpning – lagen träder i kraft efter det att den utkommit från trycket. Utskottet understryker också att vederbörlig hänsyn skall tas till detta vid 1977 års taxering.

I en särskild reservation har vi moderater reagerat mot förslaget att man skall frånga de beskattningsregler som gäller för schablonbeskattad fastighet när viss mindre del av fastigheten används i rörelsen. I sådana fall skall inkomsten redovisas under benämningen tillfällig förvärvsverksamhet. Detta innebär en uppenbar dubbelbeskattning, då den inkomsten redan finns i schablonen. Vi yrkar därför avslag på detta förslag.

Beträffande tantiem föreslår finansministern att detta icke skall få belasta företaget förrän det är det blir föremål för lyftning. Tantiem är en mycket vanlig form av ersättning till vissa företagsledare, och jag kan inte förstå varför man skall försöka försvåra dess användning. Systemet innebär att man genom en premie till företagsledaren vill stimulera honom att göra en bra insats för företaget. Detta borde väl vara en vällovlighet även i vårt samhälle.

Problemet är att det inte förrän bokslutet är klart kan avgöras hur mycket vederbörande skall ha i tantiem, då detta oftast uträknas på net-

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskattning*

tovinsten. Bokslutet föreligger i vanliga fall inte förrän några månader in på det nya året, medan däremot löneuppgifterna skall lämnas under januari månad. Problemet blir därför att löntagaren inte kan deklarerat den inkomsten förrän året efter. Detta har också påpekats av Föreningen Auktoriserade revisorer, som menar att man bör ändra det förslag som föreligger i propositionen. Problemet skulle väl kunna lösas genom att företaget fick lämna en tilläggslöneuppgift över tantiemet t. ex. före mars månads utgång. Det är en praktisk åtgärd som inte borde vara svår att genomföra.

I ett särskilt yttrande har fru Troedsson och jag gjort ett uttalande mot den egendomliga företeelse som vi nu får bevittna, att man använder skattelagstiftningen till att bestraffa brott mot andra lagar än skattelagarna, t. ex. om någon bryter mot låneförbudet i aktiebolagslagen.

Herr talman! Beträffande den kommande propositionens behandling vill jag bara säga att vi i skatteutskottet kommit överens om att finna oss i det beslut som fattas beträffande familjebeskattningen även när det gäller betänkandet nr 28. Vi kommer på den punkten inte att begära någon rösträkning med eventuell lottning.

Beträffande nu föreliggande betänkande ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer, nr 1-6.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! Äntligen, efter nära sex års diskussion, har vi nu kommit så långt i debatten om slopandet av sambeskattningen för makar som båda arbetar i det gemensamma som enskild firma drivna företaget att ett förslag om dess avveckling har framlagts.

Redan 1970, när särbeskattning för landets övriga medborgare beslutades, ställdes kravet på likställighet också för denna grupp, och nu äntligen tycks den bli beskattad efter regler som är något så när jämförbara med dem som gäller för övriga skattebetalare. Vägen dit har varit lång och besvärlig, och otaliga svårigheter för förverkligandet av detta krav har rests av socialdemokraterna. Inte ens talande exempel, bl. a. det att affärsföreståndaren, som övertog affären där båda makarna – både före och efter övertagandet – stod i affären och skötte den, helt plötsligt fick 3 000-4 000, ja, kanske 5 000 kr. mer i skatt, har i någon nämnvärd grad kunnat förmå det regerande partiet att påskynda en lösning av denna fråga.

Först efter det att riksdagen förra våren krävt ett förslag till höst- riksdagen har arbetet på allvar forcerats fram. Och tack och lov – nu har denna fråga avancerat så långt att ett förslag föreligger och om någon timme förmodligen också ett beslut.

Propositionsförslaget bygger i princip på att en uppdelning skall få göras, i vissa fall liknande den särbeskattning som gäller för andra gifta skattskyldiga. I princip är skatteutskottet enigt om att särbeskattning skall omfatta även denna grupp medborgare.

Dock har regeringen inte helt följt principen om särbeskattning utan

på vissa punkter konstruerat regler som begränsar omfattningen och förverkligandet av önskemålet om full likställighet. Sålunda ställer man i propositionsförslaget krav på att minst 600 timmars arbete per år skall ha utförts av den medhjälpande maken i det gemensamma företaget.

Jag är förvånad över detta förslag. Enligt min uppfattning bör kravet för avdragsrätt eller uppdelning vara att arbete verkligen har utförts och att ersättningen överensstämmer med marknadsmässig lön. Några regler eller krav därutöver borde vara onödiga. Aldrig har väl någon haft en tanke på att komma med förslag som skulle ha inneburit att sambeskattning alltid skall äga rum för andra skattebetalare, därest en av makarna inte har utfört förvärsarbete under året på minst 600 timmar. Jag har aldrig hört eller sett något sådant förslag, och jag kan aldrig tänka mig att något sådant kommer. Därför borde man också här kunna acceptera att avdrag för lön till make för utförd arbetsinsats alltid skulle medges.

Nu har emellertid både utredning och remissinstanser i allmänhet accepterat en viss minimigräns beträffande arbetsinsatsens längd. Vårt parti har därför i partimotionen accepterat 400 timmar som den minimigräns som skall uppnås för att någon uppdelning skall få göras. Inte minst för make eller maka som deltidsarbetar utom det egna företaget men tidvis gör en arbetsinsats i det gemensamma företaget skulle regeringsförslaget kunna åstadkomma direkta orättvisor. Även 400-timmarsregeln kan åstadkomma vissa problem, men utsikterna att där undvika dylika gränsproblem är betydligt större än vid den högre timgränsen.

I reservationen 1 har centern liksom folkpartiet och moderata samlingspartiet yrkat bifall till 400-timmarsregeln, och jag yrkar, herr talman, bifall till denna reservation.

I reservationen 2 berörs frågan om var arbetet skall utföras för att avdrag för arbetsinsatsen skall medges. I propositionen sägs att arbete i bostaden endast får medräknas om särskild arbetslokal saknas. Vi har ansett att arbetsinsatsens betydelse för verksamheten i företaget måste vara avgörande när det gäller att bedöma rätten till inkomstuppdelning. Var arbetet är förlagt måste komma i andra hand.

Om det ställer sig naturligt att utföra en viss uppgift i bostaden, vore det orimligt att inte beakta arbete som utförs där vid bedömningen av den medhjälpande makens arbetsinsats. Mer eller mindre uttalade krav på speciella arbetslokaler eller särskilda arbetsrum i bostaden skulle i stor utsträckning sätta stopp för inkomstuppdelning när det är fråga om mindre rörelse. Å andra sidan skulle en sådan regel gynna företagare som har möjlighet att i en större privatbostad avdela ett eller flera rum till kontor. Det är därför angeläget att kommande anvisningar om hur sådant arbete för företaget som är förlagt till bostaden skall vara ordnat för att grunda rätt till inkomstuppdelning inte utformas alltför stelbent.

I reservationen 3 berörs frågan om den s. k. tredjedelsregeln, innebärande att högst en tredjedel av makarnas gemensamma nettoinkomst får beskattas hos den av makarna som anses som medhjälpare. Som jag

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskattning*

tidigare sagt bör grunden till avdragsrätten vara arbetsprestationen – den nedlagda arbetstiden – och att ersättningen utgörs av marknadsmässig lön. I de flesta fall kommer inte denna regel att spela så stor roll, men i vissa fall kan den vara diskriminerande. Vi har därför ansett den vara onödig, och kravet i reservationen 3 är att den slopas. Den självklara regeln bör vara att uppdelningen sker efter arbetstiden och den marknadsmässiga lönen.

I reservationen 5 berörs en fråga som delvis ligger utanför den direkta sambeskattningen, nämligen frågan om avdragsrätt för lön till barn för utfört arbete i föräldrarnas företag.

Av någon anledning föreslås i propositionen en ytterligare begränsning i denna avdragsrätt. Man går nu t. o. m. så långt att för studerande ungdomar, också över 18 år, får avdrag för lön för deras arbetsinsatser i föräldrarnas företag inte göras, därest ersättningen inte avser arbete som utförts under sommarferierna eller annat uppehåll som omfattar minst en månad. Detta är enligt min uppfattning ett mycket märkligt förslag. En 18-åring är myndig, har rösträtt och är valbar i de allmänna valen, också till riksdagen, men gör han en arbetsinsats i sina föräldrars företag, så får föräldrarna inte göra avdrag för utbetald lön utan skall själva skatta för detta belopp. Nog går man litet väl långt när man vill stifta lagar som så orättvist och så hänsynslöst riktar sig mot en liten grupp i vårt samhälle. Varför skall inte föräldrar få göra avdrag för utbetald lön till en 20-årig son eller dotter som heltidsstuderar men som sköter sina föräldrars företag under det att dessa exempelvis tar 14 dagars semester?

Mycken märklig lagstiftning har jag mött, men aldrig någon som varit så orättvist och så utmanande som detta lagförslag. Jag hoppas verkligen att riksdagen på denna punkt skall säga nej till propositionsförslaget. Ingen kan vara betjänt av att vi inför bestämmelser som dessa, och det skulle hedra Sveriges riksdag om man sade nej till ett sådant lagförslag.

Enligt min och övriga reservanternas uppfattning bör all arbetsersättning till barn över 16 år beskattas hos barnen. Villkoret för att avdrag skall medges bör vara arbetsprestationen och att avlöningen överensstämmer med marknadsmässig lön. Grunden för vårt beskattningssystem bör och måste vara att åstadkomma likställighet och rättvisa, och då kan man inte införa sådana bestämmelser som här föreslagits. Svårigheterna att kontrollera och förekomsten av enstaka missbruk får inte motivera en straffbeskattning för en grupp skattebetalare; en samhällsgrupp av säkerligen lika lojala och hederliga skattebetalare som andra grupper i vårt samhälle.

Det sägs i propositionen att kostnaderna för reformens genomförande skulle innebära 100 milj. kr. mindre i inkomst för stat och kommun. Det är riktigt enligt de beräkningar som gjorts. Men jag reagerar emot att man kallar det för kostnad. Denna grupp skattebetalare – ca 35 000 människor – har i stället betalat närmare 100 milj. kr. för mycket i skatt varje år sedan 1970 i jämförelse med övriga skattebetalare. Tidigare kost-

nadsberäkningar har legat något lägre. Kostnadsutvecklingen har naturligtvis medfört att beloppet var något lägre 1970 än det är i dag. Men den kostnad man nu kommit fram till utgör ett mycket starkt motiv för en snabb avveckling av den faktiska sambeskattningen.

Herr talman! Med denna motivering yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 3, 5 och 6 vid skatteutskottets betänkande nr 27.

I omedelbar anslutning till denna fråga behandlas också skatteutskottets betänkande nr 28 om ändrade regler för beskattning av fåmansbolagen. Propositionsförslaget innebär att liknande regler som föreslås i propositionen nr 77 om sambeskattningens avveckling nu föreslås för beskattning av makes och barns arbetsinsatser.

På detta område blir det en betydande skärpning i bestämmelserna. Men i linje med vad vi många gånger förfäktat under de gångna åren – att beskattningen skall vara lika oberoende av redovisningsformen – så har vi i princip accepterat förslaget, dock med samma ändringsyrkande som vi i partimotion framfört och i reservationerna 1, 2, 3, 5 och 6 vid skatteutskottets betänkande nr 27 yrkat på.

De frågor som behandlas i betänkandena 27 och 28 ligger mycket nära varandra. I överensstämmelse med den uppfattning som vi ofta har framfört syftar förslagen till att åstadkomma likartade beskattningsregler oberoende av redovisningsform. Därför har representanterna för samtliga partier i skatteutskottet överenskommit om att den part som förlorat voteringen vid behandling av skatteutskottets betänkande 27 avstår från att begära votering vid behandlingen av skatteutskottets betänkande 28, och vid eventuell votering avstår man i voteringen.

I detta anförande instämde herrar Fågelsbo, Persson i Heden, Torwald, Olsson i Järvsö, Jonasson, Johansson i Holmgården och Börjesson i Glöminge (samtliga c).

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! På några väsentliga punkter är alla ense inom skatteutskottet. Det gäller att den faktiska sambeskattningen för makar skall slopas, att vardera maken skall beskattas för sin arbetsinsats. Det gäller också att beskattningen av fåmansföretag och deras ägare skall ändras.

Det är bra att den faktiska sambeskattningen nu försvinner. Det var 1970, för sex år sedan, som riksdagen beslutade om en individuell beskattning av arbetsinkomsten. Den tidigare sambeskattningen ansågs föråldrad, varje individ borde skatta för sin inkomst. Men för några grupper – nämligen makar som arbetade tillsammans i en rörelse eller ett jordbruk – skulle sambeskattningen vara kvar. Det betydde ofta en hårdare beskattning för de grupperna. Nu kommer emellertid också de att fr. o. m. nästa års taxering få en mera tidsenlig beskattning. Vi får bort en av orättvisorna i vårt nuvarande skattesystem.

Det är också bra att reglerna för beskattning av fåmansföretag ändras. Det behövs regler som begränsar möjligheterna att fördela företagens in-

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskattning*

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskatt-
ning*

komster mellan företagsledare, make och barn – det visar erfarenheterna. Det är också ett steg på vägen mot ett rättvisare skattesystem att få nya regler på detta skatteområde.

På några väsentliga punkter är vi emellertid inte ense inom skatteutskottet. Jag menar att regeringen och utskottsmajoriteten på några punkter varit onödigt restriktiva.

Jag är klar över att det är nödvändigt att ställa upp en del regler som begränsar rätten till inkomstuppldelning och särbeskattning. Systemet får inte vara sådant att det går att skaffa sig betydande förmåner genom att fördela inkomster mellan familjemedlemmarna på ett sätt som inte svarar mot den verkliga arbetsinsatsen. Därför är jag med på att sätta upp en rad begränsningar för att förhindra att det nuvarande skattesystemet utnyttjas på det sättet. Men på några punkter tycker jag alltså att restriktiviteten har gått för långt. Då det gäller punkter som herrar Magnusson i Borås och Josefson redan berört skall jag bara kort klargöra min ståndpunkt.

Först gäller det tidsgränsen för makes arbetsinsats. En förutsättning för att de nya skattereglerna skall gälla är enligt propositionen att medhjälpande make har arbetat i den gemensamma verksamheten minst 600 timmar under året. Jag kan acceptera att man bestämmer att makes arbetsinsats i företaget skall ha en viss minsta omfattning för att inkomstuppldelning skall få ske. Det kan ju t. ex. vara svårt att dokumentera en mycket liten arbetsprestation. Men 600 timmar är en rätt hög andel. Det är mer än en tredjedel av ett arbetsår. Jag menar att det måste vara till fyllest med ett lägre tal. Annars finns det risk för att stora grupper av familjer kommer att utestängas från reformen. Under remissbehandlingen av betänkandet har också från många håll sagts just detta att tidsgränsen bör vara lägre än 600 timmar. Jag menar att gränsen skulle kunna sättas till 400 timmar, som också har föreslagits i en av reservationerna.

Den andra punkten gäller arbetets förläggning – om arbete i bostaden skall kunna medräknas. Skatteutredningen föreslog ju att man skulle ställa krav på att arbetet skall ha utförts utanför makarnas bostad, såvitt inte speciella skäl kunde möjliggöra undantag från den huvudregeln. Skulle man ha följt utredningen hade det betydtt att de nya reglerna skulle ha blivit verkningsslösa i många fall, om kontoret varit ett rum i makarnas bostad exempelvis. Finansministern valde i propositionen en något mjukare linje, men huvudprincipen var också där att medhjälpande makes arbete skulle vara förlagt utanför bostaden för att grunda en rätt till inkomstuppldelning. Det avgörande måste vara arbetsinsatsens betydelse för verksamheten i företaget. Var arbetet utförs måste komma i andra hand. Om man ställer krav på speciella arbetslokaler, kommer många att ställas utanför reformen. Jag menar att arbete i bostaden skulle kunna medräknas, om det med hänsyn till rörelsens art och andra omständigheter finns skäl att göra det.

Den tredje punkten gäller lön till barn. *Beträffande avdragsrätt för*

lön till barn betyder förslaget en skärpning av de nuvarande reglerna. Det kan jag inte finna vara rimligt. Om ett barn gör en arbetsinsats och får ersättning med en marknadsmässig lön, måste det vara rimligt att barnet skattar för det och föräldrarna får göra avdrag för lönekostnaderna. Det är ju inte ovanligt, framför allt inom jordbruket, att barn som studerar under vissa tider utför arbete i jordbruket, exempelvis under veckosluten. I andra företag, t. ex. inom servicesektorn, kanske barn ibland arbetar under eftermiddagar och kvällar. Det kan inte vara rätt att sådan inkomst skall beskattas hos föräldrarna. De inkomsterna skall givetvis behandlas på samma sätt som andra inkomster. Därför bör all arbetsersättning till barn över 16 år beskattas hos barnen.

Herr talman! Stig Josefson har nyss yrkat bifall till ett antal reservationer, och då jag har medverkat i samma reservationer, ber jag att få instämma i det yrkandet.

Till sist vill jag också göra samma deklaration som Tage Magnusson och Stig Josefson gjorde beträffande omröstning och eventuell votering, alltså att utfallet beträffande betänkande nr 27 också skall vara avgörande för ställningstagandet till betänkande nr 28.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! I den allmänna beskrivningen av företagsamheten i vårt land framhävs ofta att antalet företag är på starkt nedåtgående genom att små och medelstora företag köps upp av större företag eller att de läggs ned. Även om jag anser att denna utveckling är starkt överdriven i den allmänna debatten och även om jag vill kraftigt nyansera orsakerna till att försäljningarna sker, är jag ändå beredd att medge att utvecklingen på företagsbildningens område och när det gäller nedläggningar inte är den bästa.

Mot denna bakgrund ter sig det därför så mycket mera märkligt att antalet aktiebolag ökar så kraftigt som det har gjort. På några få år har ca 50 000 nya aktiebolag kommit till. Det finns alltså andra skäl än viljan att driva företagsamhet som varit drivkraften till bolagsbildningen.

Företagsskatteberedningen har efter sina undersökningar kommit till det resultatet att ett stort antal aktiebolag har bildats för att uppnå opåkallade skattefördelar. Som bevis för sina påståenden har beredningen presenterat en lång katalog över missbruk som har förekommit.

Jag vågar påstå att bolagsformen, som väl huvudsakligen har tillkommit för att göra det möjligt för flera personer att driva gemensamt företag, har kommit att användas på ett helt annat sätt än vad som var meningen. Rena löntagarinkomster har förvandlats till inkomst i ett bolag. Jag är angelägen påpeka att man inte får generalisera och säga att alla som är aktieägare i fåmansbolag är det för att undgå skatt. Jag tror fortfarande att huvudparten av dagens företag – även de som drivs som aktiebolag – är seriösa och att man valt bolagsformen av företagsekonomiska skäl. Men raden av missbrukare har blivit alltför lång, och nu måste något göras. Som vanligt är det några – i det här fallet dock rätt många – mindre nogräknade deklareranter

som kommer att försaka besvär och ökad uppgiftsskyldighet för de lojala.

Företagsskatteberedningen har anfört att den grundläggande bristen i den skattemässiga behandlingen av fåmansbolagen är att ägaren och bolaget betraktas som två från varandra helt fristående enheter. Detta sätter den kontrollapparatur som byggts upp helt ur spel. Det är således samma människa eller människor som skriver ut löneuppgifterna som skall deklarerat för lönen. När avtal görs upp mellan den enskilda aktieägaren och företaget är det samma avtalsparter som sitter på båda sidor om bordet. Detta synsätt – att betrakta företaget och dess ägare som två från varandra helt skilda subjekt – har gjort att den neutralitet i beskattningen som vi alltid har eftersträvat oberoende av företagsform har blivit satt ur spel.

Företagsskatteberedningens förslag, på vilket propositionen i huvudsak är byggd, innebär att man med vissa ändringar i de materiella reglerna, med ökad uppgiftsskyldighet och med ökad taxeringskontroll skall försöka återställa den skatteneutralitet som hade eftersträvat och som i ett tidigare skede kanske rådde. En huvudprincip är att man skall betrakta aktieägaren och företaget som en enhet i beskattningshänseende utan att man därför gör våld på företagsformen som sådan. Aktiebolaget skall även i fortsättningen vara en juridisk enhet. Dubbelbeskattningen skall finnas kvar, men transaktioner mellan företagaren och hans företag skall betraktas som en mer intern historia. Det kan vara skäl att erinra om att uppkommen vinst i ett aktiebolag dubbelbeskattas när den utdelas, vilket i och för sig skulle vara en tillräcklig orsak till att avhålla från den här företagsformen.

För att kammarens ärade ledamöter skall förstå att detta med dubbelbeskattning inte är särskilt avskräckande kan lämnas den upplysningen att 75 % av aktiebolagen av fåmanskaraktär redovisar vinst som understiger 1 000 kr. – och de flesta redovisar ingen vinst alls. I praktiken uppkommer en vinst. Den plockas alltså ut ur företaget på annat sätt än som dubbelbeskattad vinst, exempelvis genom löner av varierande karaktär.

Med några få undantag är reglerna för den årliga inkomstbeskattningen lika för ett fåmansbolag som om företaget drivs som enskild firma. Nedskrivnings- och avskrivningsreglerna är exempelvis lika, men vid avvecklingen av ett företag med stora ej beskattade reserver är skillnaden väsentlig. Medan ägaren av en enskild firma vid försäljningen får skatta av sig alla tidigare gjorda uppsamlingar behöver aktieägaren bara skatta för 10 % av försäljningssumman som realisationsvinst. Den på företaget vilande skatteskulden övergår alltså till nye ägaren, och säljaren kan för konsumtion ta ut en stor del av de skattefria avsättningar han tidigare gjort med endast 10 % skatt.

Avvecklingsskatterna behandlas dock inte i denna proposition, utan detta blir någonting som riksdagen kommer att få ta ställning till när den aviserade propositionen om reavinstbeskattningen ligger på riksdagens bord.

Om de allmänna riktlinjerna för fåmansbolagens beskattning råder stor enighet mellan de olika meningsriktningarna i utskottet. Man är enhälligt beredd att ta den ökade uppgiftsskyldighet som föreslås i propositionen i klart medvetande om att en grupp företagare, varav de flesta inte ens kan

sågas vara företagare, inte längre kan få hålla på med sina skatteflykts-transaktioner. Total oenighet råder i utskottet bara om uppdelningen av familjemedlemmarnas inkomster, varjämte det förekommer något olika uppfattningar om hur formuleringarna bör vara i motiveringarna jämte ytterligare ett par reservationer, som endast samlat ett partis representanter.

Beträffande lön till familjemedlemmar gäller i dagens skattesystem olika regler om företaget drivs som enskild firma eller som aktiebolag. För enskild firma finns sambeskattningen kvar, som gör att båda makarnas arbetsinsatser beskattas hos en av dem, medan det i det andra fallet kan ske en uppdelning mellan makarna.

Formellt får den medhjälpande maken inte uppbära högre lön från företaget än som är skäligt för arbetsinsatsen. Men i praktiken har det visat sig omöjligt att komma till rätta med skatteflykten den vägen. I klart extrema fall är det givetvis möjligt att ingripa. En tandsköterska kan i dagsläget knappast ha en lön som motsvarar 100 000 kr. Inte heller en kontorist kan ha en lön som motsvarar den summan.

I alla gränsfall – och de är de flesta – har man emellertid stått sig slätt. Det gäller då inte bara medhjälpande makes utan även barns arbetsinsatser. Företagsskatteberedningen redovisar att skattevinster på 15 000–20 000 kr. i dag kan uppnås vid en gemensam familjeinkomst på 100 000 kr. genom utnyttjande av förvärvsavdraget och flera grundavdrag vid en uppdelning samt genom en lägre progression.

Det kan alltså inte råda något tvivel om att såväl de materiella reglerna som kontrollmöjligheterna är klart otillfredsställande på bolagssidan sett från samhället synpunkt. Å andra sidan är jag beredd att tillstå att den faktiska sambeskattningen för enskilda företagare är otillfredsställande från den enskildes synpunkt och att det pris som man här får betala för att undgå skatteflykt kanske har varit högt.

Utskottet tycker att reglerna bör vara lika för familjemedlemmarnas beskattning oberoende av om de arbetar i enskild firma eller i någon annan företagsform. Om denna uppfattning är utskottet enigt. Men om regelsystemets utformning är man oense. Utskottets majoritet anser att propositionens förslag är en lämplig avvägning mellan den skärpning som är nödvändig i bolagsfallen och den uppmjukning som bör ske av den faktiska sambeskattningen utan att därmed kontrollmöjligheterna går förlorade.

Den ytterligare uppmjukning som föreslås av reservanterna betyder enligt majoritetens sätt att se att möjligheterna till skatteflyktsåtgärder underlättas. Majoriteten anser givetvis liksom reservanterna att om båda makarna eller de äldre barnen gör en arbetsinsats i företaget bör de avlönas för detta. En "marknadsmässig" ersättning bör utgå. Reservanternas tillämpningsregler för detta innebär emellertid att det blir hart när omöjligt att begränsa lönen till en marknadsmässig ersättning.

Kravet på att medhjälpande make skall arbeta 600 timmar i företaget ger enligt majoritetens sätt att se en hygglig gräns för att få bort alla småsaker, vilkas värde för företaget det kan råda delade meningar om, såsom telefonpassning, budskickning o. d.

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskattning*

Det kan också diskuteras om taxeringsmyndigheterna har möjlighet att kontrollera om något arbete verkligen utförs. Varje sänkning av den gränsen medför risker för att en ooberättigad uppdelning slinker igenom. Samtidigt kan konstateras att beskattningen av makar, där bara en arbetar, ger små familjeinkomster nästan samma fördelar oberoende av var de deklarerar. Jag tar då hänsyn till äktamakeavdraget och liknande. Faran för skatteflykt genom ooberättigad uppdelning blir än mer markerad om hänsyn tas även till kravet att också arbete som utförs i bostaden skall få medräknas, även om det finns ett fast arbetsställe. Vilken taxeringsmyndighet kan gå in i bostaden och kontrollera om det arbete som utförs är hushållsarbete eller ett arbete för företagets räkning? Detta med bostadsarbete öppnar enligt mitt sätt att se dörrarna på vid gavel för fortsatt skatteflykt.

Den tredje punkten när det gäller makars beskattning är den s. k. tredjedelsregeln. Den innebär att av makarnas gemensamma rörelseinkomst skall bara en tredjedel få tillföras den medhjälpande maken även om en marknadsmässig lön skulle medge mera. Det är ganska naturligt att den av makarna som är företagsledare skall ha en större del av avkastningen än den som inte har det ansvaret. Det är också ganska orimligt att makar, som gemensamt skall disponera över företagsinkomsten, skall kunna dela den så att företagsledaren inte får något alls, medan medhjälparen får en marknadsmässig lön. I de fall där företagsledaren har inkomster av annat slag – exempelvis arvode eller inkomst av tjänst – innebär det en mycket kraftig skatteflykt om hela företagsinkomsten skulle överflyttas på den medhjälpande maken. Detta fria laborerande med inkomsterna inom den marknadsmässiga lörens ram utan några andra regler blir synnerligen olyckligt, då ju också våra generösa avskrivnings- och nedskrivningsregler ger möjligheter till mycket stor valfrihet när det gäller att få fram den totala företagsinkomsten.

Vad slutligen beträffar lönen till barn över 16 år kan det låta bestickande att säga att dessa måste behandlas på samma sätt som när ungdomar arbetar åt utomstående arbetsgivare, men jag tror att reservanterna här gör sig skyldiga till alltför stora förenklingar. I propositionen hävdas att heltidsstuderande barn över 16 år inte kan hänföras till arbetspersonalen med mindre än att de är lediga från sina studier. Man skall alltså endast kunna medräkna arbete som utförs på ferier eller annan ledighet som uppgår till minst en månad, och för den som är mellan 16 och 18 år innebär det också deklaraionsplikt.

Utskottsmajoriteten delar statsrådets uppfattning på den här punkten. Reservanternas förslag att lön skall kunna utgå till ungdomar över 16 år för allt arbete kommer att skapa ett nytt skatteflyktshål som jag anser att det blir svårt att stoppa till. Här kommer alltså företagsinkomster att kunna göras skattefria bara genom att de överförs till ungdomar som inte utnyttjar sitt grundavdrag. Reservanternas spärrar i form av att arbetet måste utföras och att lönen skall vara marknadsmässig tror jag är en deklaraion utan något större värde. Vilken taxeringsnämnd skall kunna kontrollera om skolungdom skött telefonpassning, budskickning, målat några bräder, plockat

potatis eller skött någon annan liten syssla? Här kommer det att bli fråga om någon timme då och någon timme då.

Jag tycker att reservanterna drivit sitt rättvisekrav så långt att det förmodligen blivit ett orättvisekrav. Om en löntagare får hjälp av sitt barn med att bevaka telefonen eller att gå ett bud som främjar löntagarinkomsten, kan givetvis ingen lön få föras över till barnet. Om man är ägare till en schablontaxerad fastighet och ber sin son måla staketet, får för den skull ingen inkomst flyttas över från villaägaren till sonen. Men om en latbrukares son målat staketet runt gården, skulle en del av företagarinkomsten flyttas över till sonen! Reservanterna menar att om barn får arbete hos någon utomstående, blir det barnets inkomst automatisk, men det blir den inte om barnet arbetar i föräldrarnas rörelse. Den liknelsen haltar också betänkligt. Den är riktig så länge det handlar om verkliga anställningar, men det blir säkert inte lätt för de flesta barn att få något arbete hos en främmande arbetsgivare på så lösa boliner som när vederbörande får arbete hemma.

Samma sak gäller f. ö. medhjälpande makes insatser. Det kan låta bestickande när man säger: Om min fru arbetar hos någon annan arbetsgivare, skall hon givetvis ha betalt för det och deklarerat själv, men så är inte fallet om hon arbetar i min egen rörelse. Även i det fallet tycker jag att reservanterna är litet väl enögda: det ställs dock helt andra krav på mig på en främmande arbetsplats än där jag kan gå och jobba som jag vill, såsom jag kan göra i hemmet eller i min egen rörelse. Och det viktigaste av allt: är jag anställd måste jag under alla omständigheter deklarerat för min inkomst, men som medhjälpande make bestämmer jag själv över den saken. Det finns inget obligatorium att deklarerat för min medhjälpars insats. Många gånger är det fördelaktigare att låta en av makarna ha hela inkomsten. Så är t. ex. ofta fallet om den medhjälpande maken har en annan hygglig inkomst. Det är alltså en väsentlig skillnad att arbeta i eget företag eller utanför det.

Beträffande de reservationer vid betänkandet nr 28 som jag inte tidigare bemötte vill jag börja med att uttrycka min förvåning över att reservanterna inte velat vara med om utskottsmajoritetens motivering. Man har sålunda inte velat gå med på beskrivningen av läget i fråga om fåmansbolagen och de åtgärder som behöver vidtas. Jag trodde verkligen att vi var överens om att bevisföringen var överväldigande så som den framförts av utredningen och beskattningsmyndigheterna!

Beträffande yrkandet och motiveringen därtill i reservationen 4 skulle jag vilja säga att reservanterna på den punkten önskar ha kvar en av fåmansbolagens oönskade skattefördelar som andra människor inte har. Andra grupper får göra avdrag för det intrång i bostaden som yrkesverksamheten kräver. Då är det rimligt att också ägaren till ett fåmansbolag får göra samma avdrag. Reservanterna vill i stället att ett godtyckligt valt hyresbelopp, som man själv bestämmer, både i företaget och som fastighetsägare, skall vara avdragsgillt i företaget men ej beskattas hos företagaren i hans egenskap av aktieägare. Om man bestämmer hyresbeloppet till den nivå som andra grupper får avdrag för, över-

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskattning*

ensstämmer inkomstbelopp och avdrag, och det blir aldrig tal om någon dubbelbeskattning. Om man bestämmer hyran till ett högre belopp, blir det avdrag på ett håll – nämligen i företaget – men beskattning hos mottagaren. Inte heller då kan det bli fråga om någon dubbelbeskattning. Om reservanterna skulle anse att avdrag för intrång är för snävt tilltaget, är det en fråga som skall lösas för alla skattskyldiga och inte bara för fåmansbolagens delägare.

I reservationen 5 begär reservanterna ytterligare en skatteuppskovsväg. Jag för min del har kunnat acceptera både utredningens och propositionens vägar, vilka båda hindrar det förhållande som råder i dag, nämligen att när bokslutet upprättas utjämnar man en eventuell vinst genom att föra upp en tantiemskuld. Jag håller med herr Magnusson i Borås om att det blir betydligt svårare att använda denna löneform i framtiden, och det är väl bra det. Lörens storlek bör man veta om i förväg, och det skall inte bli en restpost i bokslutet. Skulle reservanternas förslag antas, skulle bolagsägare få ha kvar ytterligare en möjlighet att eliminera dubbelbeskattningen, och man skulle få ytterligare en skatteutjämningspost som andra företagare inte har. Sedan skulle vinsten tillkomma med uppskov på skatten.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 27 i dess helhet. Jag ber också att få instämma i vad övriga talare här har sagt om den uppgörelse som skett om voteringarna med anledning av betänkandet nr 28.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är helt riktigt att vi är överens om huvudlinjerna i den här frågan, och jag är glad över de uttalanden som herr Wärnberg gjorde på den punkten i sin inledning. Vi är helt överens om att man måste försöka se till, att aktiebolagsformen inte används på ett sätt som icke är avsett, vi är helt överens om att man måste se till, att inga orättmätiga skatteförmåner kan komma till stånd genom det här systemet.

Men när vi kommer in på detaljerna, speciellt beträffande familjebeskattningen, är vi inte överens. Herr Wärnberg tog som ett exempel att en inkomsttagare på 100 000 kr. genom en uppdelning skulle komma att förtjäna 15 000–20 000 kr. Det är helt riktigt, herr Wärnberg, om han gör den uppdelningen utan att det har förekommit någon sysselsättning, men vad vi har förespråkats i våra reservationer är ingenting annat än att medhjälpande personer, vare sig det är maken eller barnen, skall ha rätt att ta ut en marknadsmässig lön.

Förhållandet blir alldeles särskilt orättvist när det exempelvis är fråga om ett bolag där hustrun är medhjälpande. Jag hade en påringning från en företagare vars hustru var medhjälpande. "Jag riskerar praktiskt taget", sade han, "att få mitt företag bojkottat av den anledningen att jag inte kan ge min hustru den marknadsmässiga lönen, vilken jag måste ge alla de andra som utför samma arbete som hon. Och jag kan helt enkelt inte själv ta ut så stor lön att den motsvarar dubbelt så mycket som min hustrus marknadsmässiga lön. Det tål inte mitt företag."

Man har alltså med det här systemet skapat förhållanden som gör situationen omöjlig i fortsättningen.

Nu säger herr Wärnberg att vi öppnar dörrarna för skattefusk. Det gör vi absolut inte; vi har ju kraftigt understrukt att det endast är fråga om marknadsmässig sysselsättning. Jag kan inte förstå varför inte t. ex. barn, som kanske är relativt gamla, under sina skolloferier kan få sköta om ett jordbruk en lördag och söndag för att föräldrarna skall få ledigt litet grand. Varför skall det inte kunna vara en marknadsmässig ersättning som utgår i sådana fall? Jag tror att man överdriver möjligheterna att kontrollera detta, och det är därför som jag tror att det är på motsatt sätt i förhållande till vad herr Wärnberg försöker göra gällande.

Herr JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wärnberg berörde i början av sitt anförande den förändring av företagsform som har skett under de gångna åren. Jag vill här säga att den utvecklingen är resultatet av det förhållande som förelåg, nämligen att man hade så olika beskattningsgrunder om ett företag redovisade sin inkomst som enskild firma eller i bolagsform. Vi har påpekat detta gång efter annan och framhållit det som angeläget att åstadkomma en förändring beträffande den faktiska sambeskattningen. Jag vill bara beklaga att det skulle dröja så länge innan det skedde en ändring. Det kan hända att vi annars hade haft en annan situation i fråga om den förändrade bolagsformen.

Nu kan man väl säga att det har tillämpats en generös regel vid uppdelning av inkomsterna i bolagen. Men varför skall man då nu gå så långt på motsatt håll att man får ett system som jag anser i rätt stor utsträckning blir en orättvisa för dem som utför arbetet i det gemensamma företaget?

Herr Wärnberg erkände ju, om jag förstod rätt, att kanhända har priset som de sambeskattade har fått betala med nuvarande skattesystem varit något högt. Jag noterar ändå med tillfredsställelse att vi här har kunnat bli överens i princip om att det är angeläget att här åstadkommes en rättelse av beskattningsformerna.

Sedan kan jag inte förstå herr Wärnberg när han talar om vilka oerhörda svårigheter som skulle uppstå om man sänker gränsen för arbetsinsatsen till 400 timmar. Jag kan inte inse att det skulle bli svårare att göra kontrollen där än om man har gränsen vid 600 timmar. Vi behöver inte utgå från att alla gör en lika arbetsinsats på årets alla dagar. I väldigt många företag görs en arbetsinsats under vissa delar av året, och då blir kontrollmöjligheterna desamma.

Jag beklagar att man i resonemanget drar in talet om hushållsarbete. Från mitt parti – och också från alla reservanternas sida – har vi mycket starkt betonat att det skall vara en arbetsinsats i företaget, i rörelsen, som skall vara grunden för avdraget och att ersättningen skall beräknas efter en marknadsmässig lön. Det är inte tal om att flytta över lön från det ena hållet till det andra. Regeln skall klart och tydligt vara att den gjorda arbetsinsatsen skall betalas med marknadsmässig lön. Så skall det också

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskatt-
ning*

vara i fråga om barnen.

Man kan dra fram exempel på att det kan vara svårt att kontrollera när det gäller barnen. Men redan i mitt förra anförande tog jag exempel beträffande vilka jag tror att också herr Wärnberg måste erkänna att det är en mycket egendomlig situation om det inte får göras avdrag för en sådan arbetsinsats.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Beskattningen innebär ju alltid en avvägning mellan olika krav och önskemål. Hur detaljerad skall man vara? Hur stor tilltro till människors vilja att handla korrekt skall man våga visa?

Jag är klar över att erfarenheterna visar att man inte kan sätta tilltro till alla människors goda vilja och att det behövs detaljregleringar inom skatteområdet. Man kan undvika en del skattefuskar och skatteflykt genom sådan detaljreglering. Men man kan också skapa nya problem. Många kanske tycker att uppgiftsskyldigheten blir för betungande. De kan finna det svårt att tolka lagarna, de kan anstränga sin fantasi för att finna undantag. Det behövs förvisso en bestämd skattelagstiftning och kontroll. Men kanske är det så, ur samhällets synvinkel, att det kan vara en fördel om reglerna inte är alltför restriktiva. Erik Wärnberg medgav också när det gällde den faktiska sambeskattningen att priset med nuvarande lagstiftning kanske var alltför högt. Men sätter man inte ett väl högt pris också i de nya lagarna på några punkter? Jag vill stanna vid ett enda exempel.

Erik Wärnberg berörde, då det gällde arbete i bostaden, både omfattningen och arten av och platsen för arbetet. Han talade för en mera restriktiv syn på makes medverkan beträffande tid och plats och nämnde som ett exempel makes medverkan vid telefonpassning. Erik Wärnberg menade att det kunde vara delade meningar om värdet av detta. Men är det inte just en sådan arbetsinsats som ofta görs i hemmet och som är betydelsefull ur allmänhetens synvinkel för att servicen skall kunna fungera? Arbetsinsatser av det här slaget kan ofta vara krävande för familjen.

Kanske skulle det vara till fördel om reglerna inte var fullt så restriktiva utan följde de linjer som anvisas i reservationerna – till fördel för familjerna, för arbetsmarknaden, för samhället och kanske också för skattemyndigheterna.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Som jag sade förut är utskottet relativt enigt om principerna – är det arbete som verkligen utförs skall man alltså få dela upp inkomsterna på makarna eller på barnen. Men vad vi är oeniga om är det pris vi får betala för det här. Skall vi släppa fram skatteflyktsmöjligheterna igen? Vi håller ju på och gör skärpningar för att få bukt med skatteflykten, och det är bara detta det handlar om.

När vi säger att 600 timmar kan vara en lämplig avvägning, så är redan det en kompromiss, för det finns de som hävdar att man skulle gå ändå högre upp. Och varje gång man gör någon sänkning från 600 timmar blir

det svårare att över huvud taget kontrollera om vederbörande har gjort någonting.

Med detta har jag velat säga att jag tror att det redan med gränsen 600 timmar kommer att bli ett lägre antal, för ingen taxeringsmyndighet i världen kan gå in och kontrollera om det är 550 timmar eller 600 timmar eller 500 timmar. Därför måste vi ha en så relativt hög gräns att man får bort småsakerna, beträffande vilka man kan diskutera om de är till någon nytta för företaget eller inte.

Herr Mundebo säger exempelvis att det är klart att man skall få ha telefonpassning – det är ju så viktigt för servicen. Hur skall en taxeringsnämnd kunna kontrollera om vederbörande arbetar eller inte? Här finns ett kontor med bokföring och allt, men vederbörande säger: Jag har suttit hemma och passat telefonen i 600 timmar, eller kanske 400 timmar, och det skall betraktas som arbete.

Då förstår var och en hur man här kan öppna ett skatteflyktshål. Det är detta det är fråga om.

Samma sak är det när det gäller de 15 000–20 000 kr. som herr Magnusson i Borås talade om. Det är fråga om skatteflykt – det är fråga om huruvida man skall kunna kontrollera om det sker en uppdelning eller inte. Vad jag sagt är att enligt de gamla metoderna innebar dessa 15 000–20 000 kr. en skatteflykt. Det är inte möjligt att åstadkomma det med de nya regler som är föreskrivna, men enligt de gamla reglerna förekom det helt enkelt åtskilliga gånger, och det är sådant man måste få bukt med.

Herr Magnusson i Borås sade vidare att det finns ett hot om att man blir blockerad ifall man inte ger sin fru eller sin make en marknadsmässig lön. Ja, men då ger man en marknadsmässig lön exempelvis till sin fru. Det möter inget hinder – inte ett dugg. Men däremot är det fråga om skatterna. Den make som är chef för företaget får alltså skatta för det här, men den marknadsmässiga lönen bryr skattemyndigheterna sig inte om på något sätt.

Jag tror således att vi är överens om principerna, och jag har sagt att priset för sambeskattningen och för att bevaka skatteflykten när det gäller enskilda företagare kan ha varit högt för de skattskyldiga. Men jag är övertygad om att det skulle bli ett för högt pris åt andra hållet om vi försökte åstadkomma den milimeterrättvisa som somliga eftersträvar. Jag tror att man skulle få en skatteflykt, och det priset blir för högt för samhället.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Det som herr Wärnberg sade om de 15 000–20 000 kr. vederbörande skulle kunna vinna kan man också vända på och säga, att under förutsättning att arbetet verkligen har utförts – och vi talar ju här inte om något annat – är det precis vad som tagits ut för mycket i skatt. Exemplet kan, menar jag, användas även i den riktningen. Det är inte tu tal om det.

Sedan kan jag inte förstå hur det kan vara så mycket lättare att kontrollera de 600 än de 400 timmarna. I båda fallen är det ju fråga om en begränsning

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskatt-
ning*

i rätten att få full skatterättvisa. Också vi anser att man måste göra en begränsning i någon mån. Men ta t. ex. en jordbrukarhustru som hjälper till i skördearbetet och kör traktor ett ganska stort antal timmar men inte kommer upp i en årsarbetstid på 600 timmar. Varför skulle det inte kunna utgå marknadsmässig ersättning för sådant arbete? Det kan jag inte förstå.

Eller låt oss tänka oss en taxirörelse, där hustrun passar telefonen. Det är ju också ett arbete som måste utföras. Bara det att man har ett kontor eller en liten smutt som är avdelad från bostaden kan väl inte vara avgörande. Det avgörande måste väl vara arbetet som utförs.

Sedan sade herr Wärnberg att arbetsgivaren skall betala full lön, men kvinnan skall inte behöva skatta för mer än ett mindre belopp. Det var ett sensationellt uttalande. Jag trodde det var självklart i vår beskattning att man måste betala skatt för hela den inkomst man uppburit. Har man haft en viss inkomst, så skall man naturligtvis också betala skatt för hela beloppet. Därför håller inte det resonemanget.

Slutligen var det några små saker som jag inte hann med att ta upp förra gången jag hade ordet. Den första var systemet med tantiem. Det är ju så, herr Wärnberg, att tantiemet är till för att stimulera företagsledaren att göra en extra kraftanstängning. Det är en premie som han får för det goda resultat han uppnått i företaget. Men det resultatet vet man ju ingenting om förrän bokslutet är klart. Naturligtvis vet också jag att det har förekommit ett och annat missbruk i det sammanhanget. Det har vi fått redovisat. Men det finns ju ett oändligt stort antal företag som står på gränsen mellan fåmansbolag och litet större företag, där det kan finnas god anledning att ge stimulans i form av tantiem.

Samma är förhållandet beträffande en rörelse som bedrivs i en viss del av en villa eller en fastighet. Där har vi nu schablontaxeringen, och den är så avvägd att inkomsten är beskattad, och vederbörande har också fått göra avdrag för de kostnader han haft. Och då förstår jag inte varför man skall bryta sönder det systemet, när det används fullt riktigt i den rörelse vederbörande bedriver.

Herr JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wärnberg uttryckte i början av sitt första anförande sin förvåning över att reservanterna hade tagit avstånd från vad som sägs i motiveringen i skatteutskottets betänkande nr 28. Jag vill då säga att vi hade kort tid på oss för att skriva reservationen och att utforma en lagtext, och när vi här har reserverat oss för att ta bort nästan ett helt avsnitt, så är det därför att vissa delar inte har kunnat accepteras, men givetvis finns vissa avsnitt som är godtagbara. Jag vill ha sagt detta som en förklaring till den starkt nedkortade inledningen i utskottets betänkande.

Sedan sade herr Wärnberg att vi är oeniga om det pris vi skall betala för att få ett mera rättvist skattesystem. Där kommer vi emellertid också in på frågan vem som skall betala, om det är staten som eventuellt skall avstå eller om det är den enskilde som skall stå för de kostnader som ett – som vi ser det – icke rättvist skattesystem medför.

Priset för att undvika missbruk har tidigare varit för högt – det tycks vi i dag vara helt ense om. Jag är därför förvånad över att regeringspartiet inte kunnat tillmötesgå det krav som vi har ställt.

Det är två förslag som behandlas i detta sammanhang: dels om avveckling av den faktiska sambeskattningen, dels om ändrade regler för beskattning av fåmansbolagen. Förslaget på den senare punkten innebär en betydande skärpning av bestämmelserna. Vi har accepterat det. Jag är därför besviken över att man inte kan vara något mer generös på den första punkten, just med tanke på resultatet av de tidigare bestämmelserna. Vi litar på andra skattebetalare när de lämnar uppgifter på heder och samvete. Jag tycker det är beklagligt om man inte i lika hög grad tycks lita på denna grupp. Vårt skattesystem är ju sådant att vi i rätt stor utsträckning måste lita på de uppgifter den enskilde lämnar. Jag anser att den här gruppens trovärdighet är lika stor som andra gruppers.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jo visst är det nödvändigt att betala ett pris i form av detaljregler och kontroll också i de nya skattelagarna. Det är därför som vi är beredda att göra en rad sådana detaljregleringar.

Men låt mig säga ett par ord på de punkter där vi inte är helt ense. Det gäller arbetsinsatsens omfattning och förläggning. 400 timmar är en rätt omfattande arbetsinsats. Det är närmare en fjärdedel av full årsarbetstid, och betyder alltså en omfattande medverkan i verksamheten. När det gäller arbetets art skulle jag tro att det är i mycket få fall som en telefonpassning är så omfattande som 600, eller ens 400, timmar. Om så verkligen skulle vara fallet, måste det gälla ett företag med mycket hög kontaktintensitet, och då är också den arbetsinsatsen av betydelse. Men i de allra flesta fall skulle detta bara vara en del av det arbete som också omfattar t. ex. kontors- och bokföringsarbete. Då är det en insats i verksamheten, då är det en medverkan i företaget som bör beaktas.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag har sagt att 600 timmar är bättre än 400 timmar så är det helt enkelt därför att varje sänkning av denna tid innebär att man kommer ett litet stycke längre ned; den verkliga gränsen kommer på grund av kontrollsvårigheterna att ligga ännu ett litet stycke lägre. Det är för att ge en rimlig chans till kontroll som vi har velat sätta gränsen vid 600 timmar.

Är man nere i 400 timmar och ännu mindre, är det f. ö. inte någon idé att dela upp inkomsten. Då ger äktamakeavdraget lika mycket pengar. Är dessutom ett förvärvsavdrag med i bilden, ger det, för de allra flesta företagare, nästan mera än att dela upp inkomsten.

Det är just det faktum att dessa företagare har möjligheter att laborera med inkomsten som är en av orättvisorna. I vissa fall är det lönsamt att sätta en del av inkomsten på den medhjälpare maken, i andra fall är det lönsamt att inte göra det. Om maken däremot arbetar hos en annan

arbetsgivare måste inkomsten under alla omständigheter föras på den maken. Man kan således driva det här för långt och skapa en ny orättvisa.

Jag tycker att man nu har visat mycket stor generositet mot familjerna i beskattningshänseende. Om man driver det här för långt skapar man en orättvisa åt andra hållet, en orättvisa gentemot de grupper som inte har någon möjlighet att dela upp inkomsten, nämligen löntagarna, som inte har möjlighet att ha en telefonvakt som sitter och väntar åt dem när de skall ha jour, måla staket, eller vad det nu är fråga om. Man är här alltså på väg att skapa sådana olikheter. Man kan därför inte längre tala om att vi skall visa en del grupper generositet. Här är frågan, om vi inte håller på att skapa övergenerositet mot en viss grupp.

När det gäller nettovinsten för fåmansbolag, som herr Magnusson i Borås tog upp igen, har ingen enda deklarerat för mycket. Alla har gjort den här uppdelningen, det vet herr Magnusson lika bra som jag. De har haft helt rätt att göra den, och har det lönat sig har de också gjort den.

Sedan talade herr Magnusson om taxirörelsen. I propositionen sägs att undantag från bestämmelserna beträffande bostaden kan medges om det finns skäl för det. Taxirörelse anser jag vara ett sådant skäl.

Herr Magnusson sade att tantiemet är en uppmuntran. Man skall alltså som företagsledare ge sig själv en uppmuntran!

Herr talmannen anmälde att herrar Magnusson i Borås och Josefson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr ANDERSSON i Knäred (c):

Herr talman! Efter denna genomgång av de bägge betänkandena som vi nu diskuterar är det kanske inte så mycket att tillägga.

När särbeskattning för makar infördes ställde vi krav på en uppdelning av inkomsterna för makar som var verksamma i familjeföretag och alltså båda bidrog till inkomsten. Det förslaget gick inte igenom den gången. Vi har sedan återkommit varje år, och det är först nu som det ser ut som om vi äntligen skulle kunna uppnå något så när rättvisa regler.

Vi diskuterar här om det är riktigt att kräva en arbetsinsats på minst 400 timmar, 600 timmar osv. Det är naturligtvis en bedömningsfråga. Det principiellt riktigaste hade ju varit att fastslå att man själv skall bli beskattad för en inkomst, bli betraktad som ett taxeringsobjekt, oberoende av inkomstens storlek. Vi har emellertid från alla håll accepterat att en viss minimiinsats måste krävas, eftersom man inte på samma sätt som när det gäller egentlig löneanställning kan utgå från föreliggande löneuppgifter.

Frågan är då om det är nödvändigt att sätta kraven så högt att arbetsinsatsen skall uppgå till gott och väl en tredjedel av ett normalt arbetsår. I den frågan har det rått olika meningar. Jag tror inte att detta är en stor fråga; i praktiken blir det kanske med hänsyn till sociala förmåner relativt ointressant att redovisa en förhållandevis låg inkomst för särbeskattning. Men jag har å andra sidan svårt att förstå varför man så intensivt från

regeringspartiets sida förfäktar åsikten att just 600 timmar är ett absolut minimikrav och att varje sänkning av timantalet medför en väsentligt ökad risk för skatteflykt. Vi är väl inte från något håll intresserade av skatteflykt. Vi vill ha kontrollåtgärder som så långt möjligt stoppar en sådan. Vi har också när det gäller fåmansbolagen accepterat en betydande skärpning av de nuvarande bestämmelserna – kontrollmöjligheterna byggs ut, antalet uppgifter som skall lämnas utökas osv.

Den allmänna attityden i vårt samhälle är att individen skall sättas i centrum – varje människa skall, oberoende av civilstånd, betraktas som en särskild individ. Så borde vara fallet även i beskattningshänseende. Det är då ytterst egendomligt att man när det gäller vissa slag av företag vill "bunta ihop" hela familjen till ett skatteobjekt.

Det jag är mest kritisk mot i de föreliggande lagförslagen är behandlingen av barnen. Jag tänker t. ex. på de regler som föreslås när det gäller t. o. m. myndiga barn, som studerar på heltid men som gör väsentliga arbetsinsatser i familjeförbundet kanske från fredag kväll till måndag morgon eller under andra kortare uppehåll i studierna. Vi har många slag av familjeföretag där det förekommer nära nog kontinuerlig drift – verksamheten pågår under veckans alla dagar året runt. Vi vet hur svårt det är att få ersättare, och vi vet också vilka avlöningar det blir fråga om för obekvämt arbetstid, t. ex. under söndagar och helgdagar. Att man i sådana fall inte skulle få göra avdrag för lön till vuxna barn verkar ju ytterst egendomligt. Endast om arbetet pågår minst en månad skall avdrag få göras, och det blir alltså bara arbete under de längre ferierna som kan komma i fråga. Jag kan inte förstå att det i vår tid är rimligt att ställa de kraven. Det enda viktiga bör vara att arbetsinsatsen har gjorts och att den ersatts med en lön som inte överstiger den arbetsmarknadsmässiga. Uppfylls de villkoren bör det vara rimligt att medge avdrag.

Vi har i vårt land haft en utveckling som inneburit att vi fått fler aktiebolag än väl något annat land i världen. Man har bildat aktiebolag för att bedriva verksamheter, vilka – såsom det här tidigare har sagts – egentligen inte är någonting annat än en löneanställning; man sätter tjänsten på bolag. Det är kanske framför allt en mängd olika slag av extraknäck som sätts på bolag, med ytterst egendomliga konsekvenser. Avsikten är naturligtvis – på den punkten håller jag helt med Erik Wärnberg – att vinna ooberättigade skatteförmåner. Det råder fullständig enighet i utskottet att det härvidlag måste ske en uppstramning. Frågan är om de åtgärder som nu vidtas kommer att fungera helt tillfredsställande. Vi kommer aldrig att få en skattelagstiftning där det inte går att finna kryphål. Så långt det är möjligt skall vi naturligtvis försöka täppa till dessa. Men de krav man ställer på ökad uppgiftsskyldighet bör kunna ge kontrollmöjligheter som räcker en god bit på väg.

Avsidsidan med detta är naturligtvis att de lojala – och det är ändå det stora flertalet – får en ökad belastning. Men om alla vore lojala, korrekta och försökte göra sitt bästa skulle vi, inte bara i skattelagstiftningen utan även på andra områden, ha mycket enkla lagar. I stället måste lagarna skrivas

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskattning*

framför allt, höll jag på att säga, för dem som vill kringgå dem. Och då blir det tyvärr komplicerade bestämmelser för att man skall kunna täppa till alla de hål som inte minst skattelagstiftningen har visat sig innehålla.

Om vi studerar de båda föreliggande betänkandena finner vi att de relativt små förändringar som där görs föranleder ändringar på en mängd olika avsnitt i vår lagstiftning. Det ger i ett nötskal en bild av hur komplicerad lagstiftningen i många hänseenden är.

Jag tycker ändå att det, när Erik Wärnberg talade om enögda reservanter, var en rent ut sagt vårdslös karakteristik. Vi kan väl ha minst lika rätt som utskottsmajoriteten. Vi har också den uppfattningen att om reservationerna vinner så kommer de besluten att innebära ökad rättvisa på de områden där en påtaglig orättvisa har varit till finnandes förut. Vi tror också att de områden där en ökad kontroll är nödvändig kommer att bli tillgodosedda.

Med detta, herr talman, ber jag att få ansluta mig till de yrkanden som tidigare framstälts av Stig Josefson.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Som redan nämnts innebar 1970 års skatteomläggning en individuell beskattning av löneinkomster och införande av en enda skatteskala. Men sambeskattningen behölls för s. k. B-inkomster, dvs. inkomster av kapital, och vid den faktiska sambeskattningen. Skatteberäkningen skedde därvid – i motsats till tidigare – inte längre efter någon gynnsammare skatteskala. Eftersom den enda skatteskala vi har är starkt progressiv i låga och vanliga inkomstlägen har detta kommit att kraftigt missgynna många sambeskattade.

Vi behandlar i dag här i kammaren förslag som tvingats fram från borgerligt håll om att den faktiska sambeskattningen i princip skall avvecklas på grund av de orättvisor den i många fall inneburit. Men när det gäller sambeskattningen av B-inkomster synes inga initiativ från regeringens sida vara att vänta. Detta trots att sambeskattningen i många fall måste ses som ett markant undantag från kravet att beskattningen skall vara neutral också till samlevnadsform.

Nu framhåller utskottet i sitt betänkande nr 27 att övergången till individuell beskattning skedde av arbetsmarknadspolitiska skäl och av hänsyn till kravet på likställighet mellan könen vid beskattningen. Men eftersom kvinnorna regelmässigt har lägre inkomster blir det ju främst kvinnornas B-inkomster som drabbas av sambeskattningen. Den innebär ju att B-inkomsterna beskattas ovanpå den högsta makeinkomsten. Det leder till att många kvinnor som har mycket blygsamma förvärvsinkomster kan få oproportionerligt hög skatt på en eventuell kapitalinkomst, och det uppfattas kanske inte precis som någon framgång för det krav på likställighet mellan könen som utskottet talar om.

Det finns också av arbetsmarknadsmässiga skäl anledning att reagera mot det här sättet att beskatta B-inkomster. Om nämligen hustrun t. ex. är hemarbetande sker ingen sambeskattning av hennes eventuella B-inkomster

så länge de understiger 4 500 kr. Det beror på att hon då kan utnyttja sitt grundavdrag. Men tar hon ett förvärvsarbete träder hela sambeskattningsmaskineriet i funktion, och resultatet blir att sambeskattningen i själva verket kommer att drabba just motsvarande delar av arbetsinkomsten. Skulle hustrun i det här fallet ha en beskattningsbar B-inkomst på 4 500 kr. och sedan gå ut och tjäna lika mycket, så blir behållningen av den låga arbetsinkomsten bara omkring 2 000 kr. Det kan väl knappast anses särskilt rimligt från arbetsmarknadssynpunkt.

Uppdelningen på A- och B-inkomster är också i andra sammanhang ägnad att verkligen ytterligare krångla till vårt redan nog så krångliga skattesystem. Det kan man visa inte minst med exempel utifrån dagens debatt om den faktiska sambeskattningen.

Vi kan ta en jordbrukarfamilj där mannen står för verksamheten men hustrun äger viss del av jordbruket. Mannen har då rätt att dra av skälig ränta, ett skäligt arrende, till hustrun på grund av hennes kapitalinsats. Men hur skall då hustrun beskattas för arrendet? Ja, det beror allt på det. Vi kan ta tre olika alternativ:

I det första alternativet deltar hustrun inte alls i arbetet på gården.

I det andra alternativet arbetar hustrun ett visst antal timmar men inte så många timmar att hon själv får beskattas för värdet av arbetsinsatsen.

I det tredje alternativet arbetar hustrun drygt 600 timmar.

I första fallet, där hustrun inte alls arbetar på gården, är hennes arrendeinkomst B-inkomst. I andra fallet är arrendet A- eller B-inkomst för hustrun – A-inkomst om hon anses ha arbetat i jordbruket i "inte blott ringa omfattning" som termen lyder, medan det däremot är B-inkomst om hon visserligen anses ha arbetat i jordbruket men inte så mycket att det kan anses som "i ej blott ringa omfattning". I det tredje fallet slutligen skall hon beskattas inte bara för värdet av sin arbetsinsats utan också för arrendet som A-inkomst.

Jag hoppas innerligt att kammarens ärade ledamöter hänger med i allt det här. Jag kan bara försäkra att det skulle ha varit ännu krångligare om inte skatteutskottet gjort några justeringar. Hur i all världen, herr talman, skall vanliga människor och vanliga taxeringsmyndigheter utan några gudomliga ögon till förfogande kunna bringa rättvis reda i detta sammelsurium? Innebär beskattningsreglerna för B-inkomster över huvud taget någon rättvisa när de kan slå så här olika?

Någon motivering för att äkta makar i åtskilliga fall skall bli föremål för en hårdare beskattning av kapitalinkomster än ensamstående och sammanboende utan barn har aldrig lämnats. Därför har vi från moderat håll i år liksom tidigare år krävt att riksdagen hos regeringen skall begära tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning för en rättvisare beskattning av makars och andra sambeskattades B-inkomster. Det är, menar vi, verkligen hög tid att den målsättningen slås fast.

I avvaktan på detta har vi velat föreslå en dellösning som skulle gälla redan fr. o. m. årets inkomster, nämligen att B-inkomster till den del de understiger 2 000 kr. alltid skall särbeskattas. Vissa ganska orimliga trös-

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskattning*

kelproblem som finns antydda i reservationen 3 skulle då i varje fall elimineras.

Jag ber därför att få yrka bifall till den vid skatteutskottets betänkande nr 27 fogade reservationen 3.

Herr talman! Jag skall be att få ta upp ytterligare några frågor i betänkandena nr 27 och 28, som utan tvivel främst berör kvinnan, nämligen möjligheterna i framtiden för medhjälpare i ett familjeföretag att få en marknadsmässig ersättning. Det är ju så i dag att om verksamhet bedrivs i aktiebolags- eller handelsbolagsform eller om ett par makar driver verksamhet gemensamt, får inkomsten delas upp. Också framgent skall medhjälpare beskattas för det marknadsmässiga värdet av sitt arbete, men – som vi hört tidigare i dag – bara om det överstiger ett visst antal timmar. Dessutom föreslås ersättningen begränsad till högst en tredjedel av makarnas gemensamma inkomst från företaget, frånsett vissa undantag vid likvärdiga arbetsuppgifter. Detta skulle gälla vare sig verksamheten drivs som enskild firma, som handelsbolag eller som aktiebolag. Låt oss för att vara realistiska helt kort slå fast att "den medhjälpare maken" i det alldeles övervägande antalet fall, säkerligen 90–95 %, är kvinnan i familjen.

Vad innebär nu den föreslagna nyordningen på beskattningens område? Den socialdemokratiska majoriteten i skatteutskottet liksom departementschefen vill slå fast en princip som innebär att den gifta medhjälpare kvinnans arbetsinsats är värd högst hälften av mannens. Detta även om de skulle ha arbetat precis lika mycket i företaget. Ja, t. o. m. om den medhjälpare maken skulle ha arbetat mer. Endast i de fall då taxeringsmyndigheterna bedömer båda makarna som företagsledare kan en annan fördelning godtas.

Tongångarna från Birger jarls tid, då man från principen Gånge hatt till och hura ifrån gick över till ett system som innebar att kvinnan i alla fall skulle få ärva hälften mot mannen, ter sig med förlov sagt slående. Men, herr talman, vi befinner oss inte på 1200-talet. Vi befinner oss nära inpå år 2000. Och vi befinner oss i en period som kännetecknas av en medveten strävan att minska inkomstklyftorna i samhället. Vi befinner oss också i en period som kännetecknas av en medveten strävan att öka jämlikheten mellan könen. Men så långt som till den gifta kvinnan som hjälper sin make i den av honom bedrivna rörelsen sträcker sig uppenbarligen inte dessa strävanden. Färghandlaren, för att ta ett enda exempel, skall taxeras för minst dubbelt så mycket som sin medhjälpare make och därmed basta. Detta är principen.

Vad säger då utskottet om denna icke särskilt tidsenliga lönesättning? Jo, att regeln att högst en tredjedel av nettointäkten får beskattas hos medhjälparen enligt utskottets mening är ägnad att underlätta en korrekt beräkning av en marknadsmässig ersättning för makes arbetsinsats. Detta uttalande görs i ett land och vid en tid då såvitt jag vet en väl utvecklad lönestatistik föreligger.

För att i alla fall i någon mån illustrera dagens verklighet har jag begärt in en del löneuppgifter på just arbetsledare och medhjälpare inom några

olika verksamhetsområden. I ett litet snabbköp är affärsbiträdets lön ungefär 74 % av affärsföreståndarens. Några 50 % är det i varje fall inte fråga om. I ett lanbruk har en utbildad arbetsledare 87 % i förhållande till lantarbetarens lön. Än mindre här är det fråga om några 50 %. I en förskola har medhjälparen en lön som uppgår till 78 % av förskollärares. Tandsköterskan i folktandvården har 65 % av tandläkarens inkomst, och det vare sig hon är gift med honom eller inte. Men skulle de bedriva egen verksamhet och dess värre vara gifta med varandra sjunker kursen genast till 50 %. Om utskottsmajoriteten får som den vill. I departementen har det konsultativa statsrådet 91 % av departementschefens lön – och några planer på en radikalt annorlunda lönefördelning där föreligger inte, såvitt mig är bekant.

På fabriken har man ofta svårigheter att ge förmannen en lön som med 5 à 10 % överstiger arbetarens. Men i skatteutskottets tankevärld är inkomstklyftorna av en helt annan dimension. Tage Magnusson gav ett exempel på hur tokigt den här tredjedelsregeln kunde slå. Han nämnde en liten branschtidskrift där – förutom företagsledaren – några journalister arbetade, en av dem gift med företagsledaren. Om hustrun skulle kunna få ut och taxeras för en vanlig journalistlön skulle mannen nära nog behöva fördubbla sin lön, och det skulle företaget inte bära. Skulle hustrun i stället gå ned till en tredjedel av den gemensamma inkomsten – alltså 70 % av normal journalistlön – skulle det inte betraktas med särskilt blida ögon av facket, sade herr Magnusson.

Men herr Wärnberg visste lösningen: hon kunde visst få bära upp ordinär journalistlön, men mannen skulle beskattas för 40 % av den. Jag tycker med förlov sagt att det är en lösning som är minst sagt dubiös. Det är väl självklart att en sådan uppdelning med en tredjedel kontra två tredjedelar leder till betydligt högre skatt för makarna tillsammans än om de fick skatta var och en för sig för marknadsmässiga löner. Vi skall väl inte heller glömma bort den sociala tryggheten i detta jämlikhetens samhälle! Varför skall hustrun i det här fallet få en social trygghet som bara är hälften av den mannen har och som inte på långa vägar skulle uppgå till den som hon med marknadsmässig lön och beskattning skulle vara berättigad till?

Och vad blir, för att ta ett annat exempel, konsekvensen om färghandlaren skulle gifta sig med sitt affärsbiträde? Helt plötsligt skulle – om de tog ut samma lön tillsammans som tidigare – han bli värd mycket mer i taxeringsmyndigheternas ögon medan hon skulle bli värd motsvarande belopp mindre.

Vad innebär nu detta i praktiken? Bortsett från känslorna hos de kvinnor som i varje fall i inkomstlängderna får se sina insatser värderade långt under de marknadsmässiga blir följden självfallet den att förhållandena för småföretagen ytterligare krånglas till och försvåras. Sin egen hustru och sina egna barn har man inte råd att anställa, om nu socialdemokraterna vinner lottdragningen. Med andras hustrur och andras barn går det däremot alldeles utmärkt. Med sådana regler har man också ryckt undan en bra bit av grunden för allt vad småföretagsamhet heter i det här landet.

Herr talman! Jag brukar inte höra till dem som här i kammaren står upp och talar om manssamhällets förtryck, men jag tycker att den här tredjedelsregeln ändå är ett alltför markant undantag från allt vad rättvisa mellan könen innebär för att stå opåtalad. Det skall bli mycket intressant att se hur de kvinnliga ledamöterna inom de socialdemokratiska och kommunistiska partierna kommer att ställa sig i den här frågan. Kommer de att resa sig upp som en man och rösta för den princip som deras huvudsakligen manliga kolleger i skatteutskott och departement har slagit fast, nämligen att den gifta medhjälpare kvinnan vare värd högst hälften mot mannen?

Från de borgerliga partiernas sida finner vi tredjedelsregeln minst sagt otidsenlig och allvarligt ägnad att försvåra för företagen att driva sin verksamhet. Vi menar att någon diskriminerande tredjedelsregel inte bör uppställas, lika litet som någon bostadsregel, utan det skall räcka att ersättning till medhjälpare make skall vara marknadsmässig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga vid skatteutskottets betänkande nr 27 fogade reservationer.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! På dessa tre minuter hinner jag inte gå igenom fru Troedssons anförande. Det hoppas jag att herr Kristenson kommer att göra. Jag vill bara ta upp de 2 000 kronorna samt A- och B-inkomsterna.

Vi bör komma ihåg att även uppdelningen i A- och B-inkomster var en åtgärd mot skatteflykt en gång i tiden. Kapitalinkomsterna kunde nämligen då fördelas mellan makar på ett skattemässigt gynnsammare sätt. Det är bakgrunden till denna uppdelning.

Utskottet anser att skatteutredningen är oförhindrad att från olika aspekter pröva frågan om A- och B-inkomster i framtiden i ett större sammanhang. Men utskottet är inte berett att ge utredningen några direktiv om hur denna avvägning skall ske. Men det går alltid att göra om skalorna och att höja sparavdraget för att ändra beskattningen av kapitalinkomster. Utskottet är medvetet om att tröskeleffekter kan uppstå genom att man har en gräns vid 2 000 kr. Under detta belopp sker ingen sambeskattning, men om summan överskrider sker sambeskattning från botten. I vissa fall kan alltså ett par hundralappars ökning av B-inkomsten innebära mycket stora skattehöjningar. Gränsen vid 2 000 kr. har tillkommit för att få bort mindre belopp från taxeringsarbetet.

Man kan se saken på ett helt annat sätt än fru Troedsson gör. De som har stora B-inkomster får ingen bestraffning, som fru Troedsson vill göra gällande, utan de som ligger under 2 000 kr. får en skatteförmån i det stora regelsystemet.

Beträffande tredjedelsregeln vill jag, fru Troedsson, framhålla – jag har sagt det tidigare till herrar Josefson och Mundebo – att vi inte har gjort någon könsdiskriminering. Har vi någon gång talat om att den medhjälpare parten skall vara man eller kvinna? Det är företagets sak att säga vem som är den medhjälpare parten. Men vi är alla överens om att småföretagen i detta land vilar på företagsledarna. Företagsledarens stora insatser är av-

görande för hur företaget går. Det är då ganska rimligt att företagsledaren får betalning för sitt arbete.

Jag kan ange många fall, där det inte är fråga om de små inkomster som fru Troedsson vill göra gällande. Det kan röra sig om väsentliga belopp, där en uppdelning skulle innebära oerhörda skattelättnader.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! När det gällde B-inkomsten ville jag i mitt anförande främst ta upp principen. Skatteutskottets tyngsta argument mot en beställning till skatteutredningen var att motiven för en särbeskattning var arbetsmarknadspolitiska och att hänsyn måste tas till kravet på likställighet mellan könen vid beskattningen. I mitt inlägg sökte jag visa att det inte minst av dessa skäl fanns all anledning att göra en beställning till 1972 års skatteutredning om att man skall gå in för en rättvis beskattning även av makars B-inkomster. Principen bör väl ändå vara att man, om man har infört en individuell beskattning, också får försöka fullfölja den i stället för att här och var behålla små öar av sambeskattning till nackdel för de skattskyldiga.

Herr Wärnberg upplyste mig om att tredjedelsregeln kunde gälla både män och kvinnor. Men, herr Wärnberg, jag är precis lika uppbragt om en medhjälpande man inte kan få marknadsmässig ersättning. Det är precis lika diskriminerande. Men skall vi vara realistiska – och det brukar vi vara i skatteutskottet – kan vi väl ändå vara överens om att det i 90–95 % av fallen är fråga om kvinnor.

I sitt förra inlägg redovisade herr Wärnberg en litet väl lättvindig inställning till den medhjälpande maken. Det verkade som om den medhjälpande maken kunde komma och gå litet hipp som happ. Men om den medhjälpande maken arbetar i en tandläkarmottagning såsom tandvårdsbiträde, i en butik såsom affärsbiträde eller på en tidning såsom journalist måste vederbörande också vara där, även om hennes äkta man råkar vara företagsledare.

Herr Wärnberg sade några vänliga ord om företagsledarnas stora arbetsinsatser här i landet. Det är vi fullständigt överens om. Men vad jag inte förstår – jag tror inte att någon i kammaren förstår det, om han eller hon tänker efter – är att en företagsledares arbetsinsatser plötsligt skulle bli så ofantligt mycket mer värda om han är gift med sin medhjälpare och dennes i motsvarande mån mindre värda. Den principen är minst sagt antikverad i dagens samhälle.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att fru Troedsson gör sig skyldig till en oerhörd könsdiskriminering när hon vädjar till de socialdemokratiska kvinnorna att rösta på ett visst sätt här i kammaren. Hon förutsätter således att kvinnorna alltid i fortsättningen skall vara den part som har de underordnade sysslorna i samhället. Skatteutskottet har däremot inte gjort någon sådan skillnad på man eller kvinna utan skiljer bara mellan företagsledaren och medhjälpande make. Vår förhoppning är att kvinnorna skall komma upp till en

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskattning*

nivå där också de kan vara företagsledare i betydligt större utsträckning än de är i dag.

När det gäller att arbeta i en tandläkarmottagning – för att nu ta upp ett av de exempel som fru Troedsson drog fram – kan jag inte tänka mig att en tandsköterska kommer upp till 600 timmar, och en tandsköterska är heller ingen som kan "komma och gå litet hipp som happ". Men den som sitter där hemma och exempelvis vaktar telefonen eller går med ett bud till verkstaden ibland har däremot en sysselsättning som bara tar någon timme då och då. Jag tycker emellertid inte att det är någon undervärdering av mig att säga detta, därför att det är där den stora skatteflyktskällan ligger.

Sedan får fru Troedsson heller inte bortse från att vi här talar om familjeinkomsten. Det är familjens samlade inkomst som skall få en vettig uppdelning. Är det så att företaget inte orkar bära en marknadsmässig lön till medhjälpande make, är det lika orimligt att chefen i företaget inte skall få någon lön alls bara för att den medhjälpande maken skall få så mycket mera – här är det ju ändå fråga om familjens gemensamma inkomst.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Eftersom vi behandlar två betänkanden som från början har behandlats i två olika utredningar, skall jag bara med några få ord beröra förslaget om att avveckla den faktiska sambeskattningen, som har utretts inom 1972 års skatteutredning.

Det var väl helt korrekt som herr Josefson sade att vi socialdemokrater har varit motståndare till att avveckla den faktiska sambeskattningen för jordbrukare och rörelseidkare. Det har vi varit i princip av den anledningen, att det har funnits svårigheter att införa ett kontrollsystem som skulle leda till en rättvis beskattning och medföra att det inte kunde uppstå några skatteflyktsmöjligheter.

Jag är själv fortfarande rätt kritiskt inställd till det förslag som vi i dag skall ta och jag tvivlar på att det är riktigt. Jag tror nämligen att erfarenheterna så småningom kommer att visa att vi måste tillskapa ännu starkare kontrollregler, eftersom vi om något eller några år kommer att upptäcka att det här ändå sker en skatteflykt.

Vad som kom mig att ansluta mig till förslaget av majoriteten i 1972 skatteutredning var att jag vill ha bort de sociala orättvisor som hittills har rått, där det otvivelaktigt har varit så, att båda makarna har deltagit i förvärvsverksamheten men bara den ena maken har deklarerat inkomst av denna och därmed skaffat sig ATP-poäng, sjukförsäkringsgrundande inkomst osv., medan den andra maken inte kunnat få dessa trygghetsgarantier. Om det sedan har uppstått en separation i äktenskapet, har den av makarna som inte har kunnat deklarerat någon inkomst då inte heller haft den sociala tryggheten. Nu får man detta. Jag hade inom utredningen en önskan att det skulle vara en obligatorisk uppdelning av rörelseinkomsten, oavsett storleken på densamma, men vårt utomordentliga sekretariat lyckades inte lösa problemet hur taxeringsnämnderna verkligen skulle kunna konstatera om

det var fråga om en inkomst som skulle delas upp eller inte. Uppdelningen borde alltså ha varit obligatorisk.

Nu kommer förmodligen uppdelningen av rörelseinkomst att börja vid ungefär 40 000 kr. Under den gränsen medför det nämligen inga skatteförmåner att dela upp inkomsten på två makar, medan det ovanför 40 000 kr. blir en skattelättnad vid en sådan uppdelning. Jag tror alltså att i de rörelser där man har 25 000–35 000 kr. i årsinkomst blir det bara en av makarna som kommer att få den sociala tryggheten därför att bara en av dem kommer att redovisa inkomst av rörelse.

Här har tidigare diskuterats arbetstidens längd. Vi i majoriteten har föreslagit att den skall vara 600 timmar. Mina partikamrater i företagsskatteberedningen och vi socialdemokrater i 1972 års skatteutredning hade tänkt oss 800 timmar, medan det förekom önskemål från centerpartiet och delvis från folkpartiet om 400 timmar. Det gjordes en kompromiss, som blev 600 timmar, och det föreslogs av båda utredningarna.

I båda utredningarna sitter centerpartisten herr Andersson i Knäred med. Han stod här förut och talade om att antalet bör vara 400 timmar, men inom utredningarna har han mer eller mindre kompromissat med oss socialdemokrater. Då hade han uppfattningen att antalet borde vara 600 timmar. Det är tydligen så som Rapports siffror visade i går, att det inte bara är vi inom utredningarna som inte tror på centerpartiet utan att folk i allmänhet också har börjat upptäcka att centerpartiet inte går att lita på.

Fru Troedssons tal om tredjedelsregeln tycker jag att herr Wårnberg svarade på så korrekt att jag inte har någon anledning att lägga mig i den diskussionen.

Jag vill sluta, herr talman, med att uttala den tron att riksdagen återigen får ta ställning till den här frågan om tre fyra år, då erfarenheterna av den lagstiftning som vi nu tar säkerligen ger oss anledning att ytterligare skärpa kontrollreglerna. I dag har vi tyvärr inte upptäckt att det är nödvändigt för att lagstiftningen skall fungera på ett så rättvist sätt som möjligt.

Herr ANDERSSON i Knäred (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kristenson redovisar något av arbetet i utredningarna och angriper mig för mitt ställningstagande där, vilket inte skulle klaffa med ställningstagandet i utskottet.

I skatteutredningen höll vi på länge med den faktiska sambeskattningen och var i ett skede praktiskt taget färdiga att lägga fram ett förslag om 400 timmar. Men det förslaget drogs tillbaka av majoriteten och fick ligga. Ingenting hände. Det var först en lottningsseger här i riksdagen som satte fart på utredningsarbetet igen. I det skedet började socialdemokraterna tala om 800 timmar. Man ville koppla ihop detta med arbetslöshetsförsäkringen osv. För att vi alla fall äntligen skulle kunna ställa frågan under riksdagens prövning ansåg både herr Mundebo från folkpartiet och jag från centern att vi kunde acceptera de 600 timmarna som utredningens förslag.

Men sedan vill jag påpeka att man i en utredning väl inte binder partiet. Under remissbehandlingen har det riktats så pass hård kritik mot timantalet

att vi anser att det finns anledning att ta fasta på detta. Jag har aldrig i utredningen garanterat att det gällde centerns förslag. Jag sade i ett skede att vi kan till nöds acceptera detta för att man äntligen skall kunna få fram ett förslag från utredningen. Annars hade väl ärendet legat ännu, med den sammansättning som skatteutredningen har. Dessutom betraktades väl detta i alla fall som en ganska liten sak i skatteutredningens arbete, och vi borde ju inte låta den lamslå utredningens fortsatta verksamhet.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kristenson slöt upp kring utskottsmajoritetens krav på att medhjälpande maka aldrig skall kunna få mer än hälften av arbetsledande makes inkomst. Det är just detta som är anledningen till att jag förut värdjade till de socialdemokratiska kvinnorna. Det har dess värre visat sig att de socialdemokratiska herrarna i skatteutskottet inte har någon som helst förståelse för vad framför allt den medhjälpande kvinnans arbete kan vara värt.

Det är nämligen så att skulle tandsköterskan gifta sig med tandläkaren, skulle hennes inkomst inte längre få vara 63 % av tandläkarens, utan den skulle sjunka till högst 50 %. Om färghandlaren gifte sig med sitt affärsbiträde, så skulle hennes inkomst inte längre kunna vara kanske 70–80 % av hans, utan den skulle sjunka till 50 %. Samma sak skulle det vara på område efter område. Det är detta som jag har dristat mig att kalla för en ganska enastående diskriminering av de medhjälpande makarna, som till den huvudsakliga delen är kvinnor, ännu i det tjugonde århundradet.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag sitter ju inte med i skatteutskottet, men som mångårig taxeringsnämndsordförande kan jag inte låta bli att säga några ord i anledning av vad herr Wärnberg var inne på.

Först vill jag konstatera att vi ändå är på det klara med att vi vill ha en rättvis beskattning, alltså en beskattning som drabbar människor efter inkomstförhållanden o. d. på ett rättvist sätt.

Men enligt herr Wärnberg skulle det kunna vara så, att en företagares maka inte skulle behöva göra någon verklig insats för att ändå kräva att få ett avdrag. Detsamma skulle gälla för barnens insatser i vissa fall. Uppgifterna skulle med andra ord vara luft.

Jag har all respekt för herr Wärnberg, det vill jag tydligt och klart säga ifrån. Han kan en hel del på skatteområdet. Men här går herr Wärnberg för långt. Han säger också att ingen får arbeta på så lösa boliner när de går bort och är anställda som maka eller barn när de arbetar i familjens företag. Ja, det kanske kan anföras sådana exempel. Men för en företagarefamilj gäller det ju att åstadkomma ett resultat, och då får de också ligga i selen, den saken är helt klar.

Jag vill fråga: När man i ett företag, exempelvis ett jordbruk, behöver ha en arbetskraft som kör traktorn eller som tar hand om djuren eller något annat, vad är då mera naturligt än att något av barnen som är ledigt –

eller som kan ta sig ledigt från skolan eller annat arbete – får rycka in? Det är väl ändå de som känner till förhållandena allra bäst – som kan maskinerna, som vet vad djuren skall ha osv. Ingen kan vara mera lämpad att rycka in i sådana fall.

Ingenting är väl heller mer naturligt än att barnen rycker in och jobbar i det företag som de kanske så småningom tänker driva. Då bör naturligtvis också avdragsrätten för deras insats gälla här. Det är väl ändå inte så att en mor eller en far vill skicka ut barnen på ett annat arbete när man vet att barnen behövs i den egna rörelsen.

Då säger herr Wärnberg att det är svårt att kontrollera. Visst kan det vara det, men det beror också på taxeringsnämnderna. Vi har förut diskuterat dessa frågor här i riksdagen, och det är väl ändå på det sättet att finns det en förtroendeman, som känner till förhållandena, är det lättare att bedöma saken än om man tar en tjänsteman exempelvis från länsstyrelsen. Vi har ju taxeringsnämnder som skall gripa in och göra bedömningen. Nämnden måste få avgöra frågorna – det är helt enkelt dess uppgift.

Reservanterna är inte ute efter någon orättvis beskattning. Det är bara fråga om att få rättvisa i det här fallet.

Om nu vissa personer skulle försöka få ett avdrag som inte är berättigat, skall man då, herr Wärnberg, neka andra, som verkligen har gjort en reell insats, att få ett avdrag under de här omständigheterna? Det måste väl ändå vara fel.

Många barn som inte ens uppnått 16 års ålder har gjort stora insatser i föräldrarnas rörelse – ett jordbruk eller något annat. Vederbörande företagare har inte fått något avdrag för detta och inte heller krävt sådant. Ingen av reservanterna har heller krävt någonting härvidlag, men när det gäller barn som är över 16 år eller en make eller maka som gör en insats, då kräver rättvisan att det blir avdragsrätt.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag tror att herr Jonasson och jag för det mesta talar om helt olika personer. Från skatteutskottets sida har vi hela tiden sagt att de som verkligen – nu talar jag om makar – gör en arbetsinsats skall ha möjlighet att skatta för den arbetsinsatsen själva, och företaget som sådant skall ha avdragsrätt för den erlagda ersättningen. Men om man inte gör den arbetsinsatsen, så skall man absolut inte ha denna möjlighet. Och det är fråga om att kontrollera detta, så att vi inte får med hela den skara av människor som under många, många år nu i fåmansbolagens form har delat upp inkomsten på flera personer och därmed skaffat sig opåkallade skattefordelar. Det gäller här alltså en åtgärd för att förhindra skatteflykt.

Detta kommer inte att drabba några människor som gör en arbetsinsats i vanlig bemärkelse och alltså har helt legala förhållanden. Det kan göra det om det gäller några få timmar, men då är det inte fråga om en skatteförlust, för då får man äktamakeavdraget och även förvärvsavdrag i vissa fall.

I fråga om barnen är det klart att man kan säga att barn som är över

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskat-
ning*

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskatt-
ning*

16 år – och även under 16 år, fast herr Jonasson vill inte driva rättvisan så långt – kan göra en god arbetsinsats i sådana här fall. Men det kan de göra även när det gäller löntagarinkomster – de kan hjälpa löntagaren att göra goda arbetsinsatser, och ändå får löntagaren skatta för det.

Det är alltså fråga om rättvisa här. Och om en pojke eller flicka som är över 16 år i dag heltidsstuderar, så är det väl ganska rimligt att tro att studierna under den tid han eller hon studerar – alltså icke under ferierna utan under den tid vederbörande studerar – verkligen upptar deras tid. Så att de inte kommer att göra någon större arbetsinsats. Nej, då är det fråga om små arbetsinsatser, och de sker på mycket, mycket lösa boliner. Man kan – som jag har varit inne på flera gånger här i dag – säga att de har suttit och vaktat telefonen.

Alltihop är således en kontrollfråga. Och jag skulle vilja se den taxeringsnämnd – även med lokal kännedom – som kan säga att den här människan, den här pojken, den här flickan har gjort en arbetsinsats, men den här har inte gjort det.

Det är alltså för att få litet enhetliga regler som skatteutskottet har gått på den linje som jag här redovisat.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Bara ett kort inlägg till herr Wärnberg. Han sade att den som gör en arbetsinsats också enligt det förslag som utskottet här presenterat får en marknadsmässig ersättning. Men det blir ju inte så. Det är ju den saken vi hela tiden har brottats med. Man ger marknadsmässig ersättning endast under förutsättning att den medhjälpande maken utför gott och väl en tredjedel av helårstjänst.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Herr Wärnberg sade att han och jag tydligen talar om olika människor, och det är kanske riktigt. Herr Wärnberg talar om dem som skulle vilja fuska och kräva avdrag som man inte har rätt att göra, och jag talar om dem som har gjort rätt för ett avdrag men som inte får möjligheter att rent skattemässigt göra sådant avdrag. Med utskottets förslag har nämligen dessa människor, som har gjort en insats, ingen möjlighet att göra avdrag.

Vidare sade herr Wärnberg att det kan inte bli så mycket med arbetsinsatserna för den som studerar. Men, herr Wärnberg, om man påstår det så står man ganska främmande för realiteterna och för vad som faktiskt händer såsom samhället nu fungerar. En pojke eller flicka som studerar kan under helgerna göra mycket i hemmet genom att sköta djuren osv., när föräldrarna är sjuka och inte orkar arbeta. Jag har sett många exempel på det. De kan under eftermiddagar och kvällar samt under hela lovet göra mycket goda insatser. Därmed gör de också en samhällsinsats, samtidigt som de själva lär sig mycket. Då bör de också självklart ha denna rätt! Rätten för föräldrarna till avdrag borde vara lika självklar.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag vill bara bemöta herr Magnusson i Borås och säga, att om man gör en insats skall man också ha betalt för den. Nu har vi här en spärregel, där det talas om en tredjedel, och – nu upprepar jag vad jag tidigare sade till fru Troedsson – det är den samlade familjeinkomsten som skall delas upp mellan makarna. Den skall inte delas upp så att den ena maken helt enkelt blir utan lön. Även den maken gör väl en samhällsinsats! Annars kan ju den medhjälpare maken, man eller kvinna, ta hela företagsavkastningen, medan den riktige chefen inte får ett öre. Regeln om en tredjedel innebär en rimlig uppdelning av den samlade familjeinkomsten, och det är inom den ramen man får betalt och skall deklarera resp. avdrag för det arbete man utför.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag konstaterar nu att herr Wörnberg upprepar att det är en rimlig inkomstfördelning att den medhjälpare maken får en tredjedel av den inkomst som båda makarna gemensamt har arbetat ihop. Det uttalandet tycker jag tydligt och klart visar att fru Troedsson hade rätt, när hon sade att det förslag som vi nu skall besluta om innebär en diskriminerande lagstiftning för den medhjälpare maken, som i allmänhet är kvinna.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande de frågor som berörs i de till betänkandet fogade reservationerna. Därefter företas utskottets hemställan i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Tidsgränsen för makes arbetsinsats

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl. och reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 27 såvitt avser tidsgränsen för makes arbetsinsats röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl. och reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 151
Nej – 151

Fredagen den
5 mars 1976

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskatt-
ning*

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Clarkson (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan i denna del.

Arbete i bostaden

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl. och reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 27 såvitt avser arbete i bostaden röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl. och reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151

Nej - 151

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Björk i Gävle (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl. och reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del.

Tredjedelsregeln

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Magnusson i Borås m. fl. och reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del, och förklarades

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 27 såvitt avser tredjedelsregeln röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Magnusson i Borås m. fl. och reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151

Nej - 151

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Jonsson i Mora (fp) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan i denna del.

Beskattningen av B-inkomster m. m.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 27 såvitt avser beskattningen av B-inkomster m. m. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 254

Nej - 47

Avstår - 1

*Avveckling av s. k.
faktisk sambeskattn-
ning*

Fredagen den
5 mars 1976

*Beskattning av
fåmansföretag
m. m.*

Lön till barn

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Magnusson i Borås m. fl. och reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 27 såvitt avser lön till barn röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Magnusson i Borås m. fl. och reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151

Nej - 151

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Johansson i Vrångebäck (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan i denna del.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

§ 7 Beskattning av fåmansföretag m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:28 med anledning av propositionen 1975/76:79 om ändrade regler för beskattning av fåmansföretag m. m. jämte motioner.

(Detta betänkande hade debatterats i samband med behandlingen av skatteutskottets betänkande 1975/76:27.)

I propositionen 1975/76:79 hade regeringen (finansdepartementet) föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
3. lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag om särskilda regler för beskattning av fåmansföretag och deras ägare. Med fåmansföretag avses i första hand aktiebolag, ekonomiska föreningar och handelsbolag vars aktier eller andelar innehas av en fysisk person eller ett fåtal fysiska personer. Förslaget innebär bl. a. att möjligheten att genom löneuttag fördela företagets inkomst mellan företagsledare och dennes make och barn begränsas. Vidare föreslås regler som syftar till att förhindra att delägare i fåmansföretag erhåller obehöriga skatteförmåner genom att hyra ut lokaler till företagets eller genom att träffa avtal med företaget om köp eller försäljning av egendom. Propositionen innehåller också bestämmelser om den skattemässiga behandlingen av lån och tantiem från fåmansföretag och om rätten att låna pengar från en till fåmansföretag knuten pensionsstiftelse. De föreslagna reglerna kompletteras med en utvidgad skyldighet för fåmansföretag och delägare att lämna information till taxeringsmyndigheterna om sina ekonomiska mellanhavanden.

De nya reglerna avses att tillämpas första gången vid 1977 års taxering.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:455 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975/76:79 beslutade

1. att rätt till inkomstuppdelning skulle föreligga, om medhjälpande makens arbetsinsats under det år som inkomsten intjänades uppgick till minst 400 timmar,

2. att som sin mening uttala vad som anförts i motionen beträffande arbete som var förlagt i bostaden, samt

3. att arbetsersättning till barn över 16 år, som utfört arbete i föräldrarnas företag, alltid skulle beskattas hos barnet om ersättningen inte översteg marknadsmässigt vederlag,

1975/76:967 av herr Fridolfsson m. fl. (m. c, fp), vari hemställts att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till ändring av punkt 13 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370), innebärande att medhjälpande make skulle beskattas om arbetsinsatsen uppgick till minst 100 timmar under beskattningsåret och ersättningen var marknadsmässigt samt att arbete i bostaden skulle beaktas om särskilda arbetslokaler för verksamheten saknades eller det med hänsyn till andra omständigheter förelåg skäl att medräkna arbetsinsatsen,

1975/76:988 av herrar Jonsson i Mora (fp) och Karl Bengtsson i Varberg

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

Beskattning av fåmansföretag m. m.

(fp), vari hemställts att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till ändring av punkt 13 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370), innebärande att medhjälpande make skulle beskattas om arbetsinsatsen uppgick till minst 400 timmar under beskattningsåret och ersättningen var marknadsmässig samt att arbete i bostaden skulle beaktas om särskilda arbetslokaler för verksamheten saknades eller det med hänsyn till andra omständigheter förelåg skäl att medräkna arbetsinsatsen,

1975/76:997 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m),

1975/76:998 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen med ändring av vad därom föreslagits i propositionen 1975/76:79 skulle anta av motionärerna föreslagen lydelse av andra och tredje styckena i punkt 13 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370), innebärande

att medhjälpande make skulle beskattas om arbetsinsatsen uppgick till minst 400 timmar och ersättningen var marknadsmässig (200 timmar om företaget börjat eller nedlagt sin verksamhet under beskattningsåret),

att medhjälpande make, om arbetsinsatsen inte uppgått till minst 400 timmar, skulle beskattas om det med hänsyn till arbetets art och övriga förhållanden kunde visas att maken utfört en verklig arbetsinsats, varvid arbete i bostaden skulle medräknas utan inskränkningar, samt

att marknadsmässig lön till medhjälpande barn över 16 år skulle beskattas hos barnet, om lönen tillsammans med övriga inkomster för-
anledde skatteplikt för barnet,

1975/76:1002 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att inga andra ändringar i gällande rätt beträffande äverlåtelse och upplåtelse som här var i fråga gjordes än de som i propositionen föreslagits gälla vid delägares avyttring av lösöre till fåmansföretaget samt vid delägares försäljning av rättighet som hade samband med företagens verksamhet,

1975/76:1003 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m) och

1975/76:1040 av herr af Ugglas m. fl. (m), vari hemställts

1. att riksdagen skulle avslå förslaget till ändring i punkten 1 av anvisningarna till 41 § kommunalskattelagen (1928:370) såvitt gällde rätten till avdrag för tantiem och liknande ersättningar,

2. att riksdagen i skrivelse till regeringen gav till känna vad i denna motion anförts.

Utskottets hemställde

1. beträffande begreppet fåmansföretag

att riksdagen skulle bifalla den ändring av begreppet fåmansföretag

som utskottet förordat,

2. beträffande tidsgränsen för makes arbetsinsats

att riksdagen med bifall till propositionen i denna del skulle avslå

- a. motionen 1975/76:455 punkten 1,
- b. motionen 1975/76:967 i denna del,
- c. motionen 1975/76:988 i denna del,
- d. motionen 1975/76:998 i denna del,

3. beträffande arbete i bostaden

att riksdagen med bifall till propositionen i denna del skulle avslå

- a. motionen 1975/76:455 punkten 2,
- b. motionen 1975/76:967 i denna del,
- c. motionen 1975/76:988 i denna del,
- d. motionen 1975/76:998 i denna del,

4. beträffande tredjedelsregeln

att riksdagen med bifall till propositionen i denna del skulle avslå

- a. motionen 1975/76:967 i denna del,
- b. motionen 1975/76:988 i denna del,
- c. motionen 1975/76:998 i denna del,

5. beträffande bestämmelserna om lön till make i övrigt

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:998 i den mån den inte kunde anses besvarad genom vad utskottet ovan under 2, 3 och 4 hemställt,

6. beträffande lön till barn

att riksdagen med bifall till propositionen i denna del skulle avslå

- a. motionen 1975/76:455 punkten 3,
- b. motionen 1975/76:998 i denna del,

7. beträffande lokalkostnader

att riksdagen i denna del med bifall till propositionen skulle avslå motionen 1975/76:1002,

8. beträffande köp och försäljning av egendom

att riksdagen i denna del med bifall till propositionen skulle avslå motionen 1975/76:1002,

9. beträffande tantiem m. m.

att riksdagen i denna del med bifall till propositionen skulle avslå motionen 1975/76:1040,

10. beträffande lån från aktiebolag eller pensionsstiftelse

att riksdagen i denna del med bifall till propositionen skulle avslå motionen 1975/76:1003,

11. beträffande ränta på lån

att riksdagen i denna del med bifall till propositionen skulle avslå motionen 1975/76:1003,

12. beträffande nedskrivning av lån

att riksdagen i denna del med bifall till propositionen skulle avslå motionen 1975/76:1003,

13. beträffande uppgiftsskyldigheten

1. att riksdagen skulle bifalla propositionen i denna del med den kom-

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

*Beskattnings-
fåmansföretag
m. m.*

Fredagen den
5 mars 1976

*Beskattnings-
företag
m. m.*

plettering av bestämmelserna som utskottet förordat.

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:997 i den mån den inte kunde anses besvarad genom vad utskottet ovan under 13.1 hemställt,

14. beträffande propositionen i övrigt utom såvitt avsåg författningsförslagen

att riksdagen skulle bifall ovan icke behandlade förslag i propositionen,

15. beträffande författningsförslagen

att riksdagen skulle bifalla ovan icke behandlade förslag i propositionen, positionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med den ändringen att 35 § 1 a mom. skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande ändring av redaktionell art,

2. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623) med den ändringen att 2 § 3 mom. skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande möjlighet för riksskatteverket att medge dispens från föreskriven uppgiftsskyldighet för fåmansföretag om särskilda skäl förelåg med hänsyn till verksamhetens art och omfattning,

3. lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m.

Reservationer hade avgivits

beträffande inledningen

1. av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c) och Olsson i Järvsö (c) samt fru Troedsson (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle utgå,

beträffande lön till medhjälpare

2. av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c) och Olsson i Järvsö (c) samt fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 2-5 och 15.1 bort hemställa

att riksdagen i denna del med avslag på propositionen och med bifall till motionerna 1975/76:455 och 988 samt med anledning av motionerna 1975/76:967 och 998 skulle anta av reservanterna föreslagen lydelse av punkt 13 andra stycket av anvisningarna till 32 § i förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

beträffande lön till barn

3. av herrar Magnusson i Borås (m), Andersson i Knäred (c), Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c) och Olsson i Järvsö (c) samt fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 6 och 15.1 bort hemställa

att riksdagen i denna del med avslag på propositionen och med bifall till motionerna 1975/76:455 och 998 skulle anta av reservanterna föreslagen lydelse av punkt 13 tredje stycket av anvisningarna till 32 § i förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

beträffande lokalkostnader

4. av herr Magnusson i Borås (m) och fru Troedsson (m) som ansett

att utskottet under 7 och 15.1 bort hemställa

att riksdagen i denna del med avslag på propositionen och med bifall till motionen 1975/76:1002 beslutade att andra stycket i 35 § 1 a mom. i förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) skulle utgå,

beträffande tantiem m. m.

5. av herr Magnusson i Borås (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 9 och 15.1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1040 skulle avslå den i propositionen föreslagna ändringen av punkt 1 av anvisningarna till 41 § förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), enligt vilken fåmansföretagen skulle få åtnjuta avdrag för tantiem till företagsledare m. fl. först under det år då utbetalning skett.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande beskattningen av lån från aktiebolag och pensionsstiftelse samt nedskrivning av lån av herr Magnusson i Borås (m) och fru Troedsson (m).

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Beträffande inledningen har ingen uppgörelse träffats, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets motivering.

Beträffande tidsgränsen för makes arbetsinsats ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Beträffande arbete i bostaden ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring som föranleds av bifall till reservationen 2 av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del.

Beträffande tredjedelsregeln ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Beträffande lön till barn ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Beträffande de två punkterna lokalkostnader och tantiem m. m. ber jag också att få yrka bifall till utskottets hemställan. Där föreligger heller ingen uppgörelse.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1 när det gäller motiveringen. I övrigt instämmer jag i herr Wärnbergs yrkanden på de fyra följande punkterna, medan jag däremot beträffande lokalkostnader yrkar bifall till reservationen 4 och beträffande tantiem m. m. yrkar bifall till reservationen 5.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande de frågor som berörs i de till betänkandet fogade reservationerna. Därefter företas utskottets hemställan i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Fredagen den
5 mars 1976

*Beskattnings av
fåmansföretag
m. m.*

Inledningen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner skatteutskottets motivering såvitt avser inledningen i betänkandet nr 28 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151

Nej - 151

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgörande omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Börjesson i Falköping (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll godkänt utskottets motivering i denna del.

Tidsgränsen för makes arbetsinsats

Utskottets hemställan bifölls.

Arbete i bostaden

Utskottets hemställan bifölls med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl. i motsvarande del.

Tredjedelsregeln

Utskottets hemställan bifölls.

Lön till barn

Utskottets hemställan bifölls.

Lokalkostnader

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 28 såvitt avser lokalkostnader röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 258
Nej - 44
Avstår - 1

Tantiem m. m.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 28 såvitt avser tantiem m. m. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Magnusson i Borås och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257
Nej - 44
Avstår - 1

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölles.

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

*Beskattnings-
fåmansföretag
m. m.*

Fredagen den
5 mars 1976

Föredrogs lagutskottets betänkande 1975/76:9 med anledning av motion om översyn av åldersgränserna.

*Översyn av
åldersgränserna*

I detta betänkande behandlades motionen 1975/76:206 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats

att riksdagen beslutade att hos regeringen begära

1. att en utredning tillsattes med uppgift att företa en på samhällslivets alla områden omfattande översyn av inom lagstiftningen gällande åldersgränser, som begränsade eller gav ungdomen olika rättigheter,

2. att på grundval av resultaten av en sådan översyn förslag förelades riksdagen om revision av befintliga åldersgränser i syfte att skapa enhetlighet och en på klart formulerade principer grundad utformning av berörda åldersgränser.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:206.

Reservation hade avgivits av herr Israelsson (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:206 hos regeringen begärde

1. att en utredning tillsattes med uppgift att företa en på samhällslivets alla områden omfattande översyn av inom lagstiftningen gällande åldersgränser, som begränsade eller gav ungdomen olika rättigheter,

2. att på grundval av resultaten av en sådan översyn förslag förelades riksdagen om revision av befintliga åldersgränser i syfte att skapa enhetlighet och en på klart formulerade principer grundad utformning av berörda åldersgränser.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! När en ung människa i vårt land skall gå igenom sina rättigheter och skyldigheter är det klokt att ta fram papper och penna för att kunna bena upp problemen. Det är ett virrvarr av åldergränser på olika områden.

Om personen i fråga är 15 år kan han eller hon åtalas och ställas till ansvar för brott, men inte förrän vid 18 års ålder blir vederbörande myndig och delaktig av de flesta rättigheterna i samhället.

Vid 16 års ålder kan man skrivas in som värnpliktig, men först vid 18 års ålder anses man mogen att i allmänna val ta ställning till frågor som rör samhällslivet.

Redan före 16 års ålder jobbar många ungdomar på fritiden och under ferier, men först vid 16 års ålder kan de bli inskrivna i allmän försäkringskassa och erhålla sjukpenning.

Vid 16 års ålder har man också rätt att bestämma över egen inkomst, och man kan då t. o. m. utföra övertidsarbete efter tillstånd av arbetarskydds-

styrelsen, men man måste vara 18 år för att ha rätt till AGS-försäkring. F. ö. kan tjänsteman först efter fyllda 18 år få exempelvis uppsägningsfråga hänskjuten till tjänstemarknadsnämnden.

Efter lång diskussion har myndighets- och rösträttsåldern sänkts till 18 år, och därmed har de flesta rättigheter erhållits vid den åldern, men fortfarande gäller att man måste vara 19 år för att kunna ta en del av körkortskombinationerna. Man måste t. o. m. vara fyllda 20 år för att ha rätt till utbildningsbidrag från AMS om man söker arbete genom arbetsförmedlingen.

Vid 18 års ålder blir man serverad rusdrycker på restaurang, men man måste vara fyllda 20 år för att få inköpa samma drycker från systembolaget om man vill förtära dem hemma.

Så risigt är det i fråga om olika åldersgränser, och det finns åtskilliga exempel utöver dem som jag här har redovisat. I många fall är bestämmelserna motsägelsefulla och godtyckliga. Dessa förhållanden skapar naturligtvis många problem när det gäller att klarlägga vilka rättigheter och skyldigheter som föreligger.

I motionen 206 har vänsterpartiet kommunisterna föreslagit en utredning med uppgift att företa en översyn på samhällslivets alla områden av inom lagstiftningen gällande åldersgränser, som begränsar eller ger ungdomen olika rättigheter. Vi har vidare ansett att på grundval av en sådan översyn en revision av befintliga åldersgränser bör företas i syfte att skapa enhetlighet och en på klart formulerade principer grundad utformning av berörda åldersgränser.

Detta borde väl även övriga partier kunna ställa upp på.

Tyvärr är inte lagutskottet moget för att ta detta ställningstagande – trots att utskottets egen redovisning talar för en sådan översyn av åldersgränserna.

Utskottet pekar på att det i lagstiftningen förekommer en rik differentiering av åldersgränserna. Detta belyser den redovisning som görs i en bilaga till betänkandet med önskvärd tydlighet. Utskottet hävdar att de skilda åldersgränserna bestäms först efter särskilda överväganden och att åldersgränserna inom olika områden har väsensskilda syften.

Jag är inte alls säker på att detta är en riktig beskrivning. Tvärtom talar de exempel som jag här anfört för motsatsen. De olika åldersgränserna gäller nämligen inte uteslutande olika områden av samhällslivet. De finns också inom samma område.

Vilka särskilda överväganden kan exempelvis leda fram till att man under vissa förutsättningar t. o. m. kan arbeta övertid vid 16 års ålder men först vid 18 års ålder blir delaktig av visst försäkringsskydd eller kan få en uppsägningsfråga hänskjuten till tjänstemarknadsnämnden? Vilka särskilda överväganden leder fram till att man måste nå t. o. m. 20 års ålder för att få rätt till utbildningsbidrag från AMS om man söker arbete genom arbetsförmedlingen?

Nej, skall man söka efter ett mönster i denna härva ligger det nog snarare till så som motionärerna hävdar, att de skiftande åldersgränserna är uttryck för en förmyndaraktig inställning till ungdomen.

Lagutskottet är ense med motionärerna om "att man i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör beakta önskemålet om så enhetliga åldersgränser som möjligt", men utskottet tillägger: "En samordning av åldersgränserna får dock inte bli ett självändamål, utan varje åldersgräns måste bestämmas under hänsynstagande till det syfte den avser att tjäna."

Utskottet behöver bara dra ut konsekvenserna av sitt eget resonemang för att biträda motionsyrkandet. Om man vill eftersträva så enhetliga åldersgränser som möjligt och om man vill ha åldersgränser som bestämmas under hänsynstagande till de syften de skall tjäna borde man gå på linjen om översyn och revision av åldersgränserna såsom vi begärt i motionen.

Den 18 sidor långa bilagan till utskottsbetänkandet om gällande åldersgränser utgör enligt utskottets egen skrivning ingen fullständig redovisning. Är man inom lagutskottet beredd att hävda att alla de redovisade åldersgränserna är bestämda efter särskilda överväganden och att de fyller viktiga syften? Behöver man inte se över dessa och övriga bestämmelser för att uppnå största möjliga enhetlighet?

Det är närmast obegripligt att utskottet efter sin fylliga redovisning yrkar avslag på vpk-motionen.

I en reservation till utskottsbetänkandet påpekar herr Israelsson att de av utskottet redovisade åldersgränserna sedda som en helhet framstår som orimliga och motsägelsefulla. Reservanten tillstyrker bifall till motionskravet om översyn och revision av gällande åldersgränser, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAMMARBERG (s):

Herr talman! Vid 1973 års riksdag väckte Lena Hjelm-Wallén med bl. a. mig som medmotionär en motion med i stort sett samma syfte som den nu föreliggande kommunistmotionen. Vi påpekade i motionen vad som påpekas i kommunistmotionen och vad som herr Berndtson delvis har gett uttryck för, nämligen att det är ett stort virrvarr av åldersgränser i vår nuvarande lagstiftning.

Tanken som låg bakom vår motion och som också kommit fram i diskussionerna vid utskottsbehandlingen den här gången var att åstadkomma en samordning av åldersgränser så långt det är möjligt och att därvid myndighetsåldern i ganska hög grad borde vara riktpunkt för samordningen.

Herr Berndtson har gjort en fyllig exemplifiering av vilka olika åldersgränser som förekommer i vår lagstiftning. Han har också åberopat den förteckning som lagutskottets utmärkta sekretariat har sammanställt över olika åldersgränser och som ger en tydlig exemplifiering och på ett eftertryckligt sätt även understryker vad som framhållits dels i vår motion, dels i den kommunistiska motionen i år.

Men om man studerar förteckningen litet närmare finner man att det inte är så enkelt att få till stånd en samordning av åldersgränserna. Många

åldersgränser är utan tvivel satta efter övervägande om att de skall vara lämpliga just i det sammanhang som de förekommer, och i de flesta fall tror jag att åldersgränserna är motiverade av de speciella förhållanden som råder inom de områden som de olika lagarna berör.

Reservanten säger i sin reservation – och herr Berndtson underströk ungefär detsamma – att de motsägelsefulla åldersgränserna måste ses som ett uttryck för en förmyndaraktig inställning. Jag tycker att det är en ganska stor överdrift att påstå att en förmyndaraktig inställning ligger bakom lagstiftningstankarna i de här olika fallen. Jag vågar utan att säga någonting generellt påstå att åldersgränserna många gånger är satta för att skydda barn och ungdom i vissa situationer.

Vad jag här har framhållit ger inte uttryck för annat än att det fortfarande finns en rad områden där en samordning av åldersgränserna borde kunna ske och där en sådan också framstår som lämplig och ändamålsenlig. För några av de fall som herr Berndtson nämnde kan jag understryka att det behövs en samordning och att den också förefaller vara ändamålsenlig.

Lagutskottet understryker därför i år lika väl som 1973 att önskemålet om så enhetliga åldersgränser som möjligt bör beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Det ankommer således främst på oss, såsom varande den lagstiftande församlingen, att se till att vi i det fortsatta lagstiftningsarbetet tar hänsyn till dessa synpunkter och därmed får till stånd en mera enhetlig utformning av åldersgränserna.

Rent personligt vill jag säga att vi bör sikta på att de enhetliga åldersgränserna så långt det är möjligt rör sig omkring myndighetsåldern.

Jag tror att det skulle vara en ganska hopplös uppgift för en utredning att överblicka hela det vida fält som framgår av den förteckning som finns bifogad till lagutskottets betänkande och därefter komma fram med ett förslag om hur åldersgränserna skall sättas på alla olika områden. Det är med hänsyn härtill angeläget att riksdagen instämmer i lagutskottets uttalande om att denna enhetlighet bör försöka åstadkommas.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till hemställan i lagutskottets betänkande nr 9.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! I flera avseenden understryker herr Hammarberg behovet av en översyn inom det här området, och kvar står den bristande konsekvensen i lagutskottets handlande i och med att man inte vill ge sig i kast med att se över hela denna fråga.

Jag har observerat att utskottet refererar till sig självt och omtalar att man år 1973 anförde "att det skulle vara förenat med betydande svårigheter att inom en utredning erhålla fackkunskap på alla de områden som en allmän översyn av åldersgränserna skulle komma att omspänna". Detta hade också Göta hovrätt anfört i sitt remissvar.

Men detta vill jag ändå, herr talman, hänföra till de obotfärdigas förhinder. Jag tror inte att det är så svårt att få en samlad bild av vad som behöver göras. Jag kan försäkra att enbart det politiska ungdomsförbund som jag

själv känner till väl. Kommunistisk ungdom, skulle kunna meddela betydande kunskaper om åldersgränsernas effekt på olika områden för ungdomens vidkommande.

Jag är övertygad om att också andra ungdomsorganisationer har följt frågan och kan ge betydelsefulla bidrag liksom även människor som arbetar inom olika områden. Jag är också övertygad om att den sakkunskap och expertis som behövs finns att tillgå.

Utskottet menar att olika åldersgränser ibland motiveras med hänsynstagande till den ålder då barn normalt nått en viss psykologisk utveckling. Det påståendet vill jag inte heller godta utan vidare. Att man både kan och måste skaffa sig militär utbildning, utbildning i att döda, t. o. m. tidigare än man kommer i åtnjutande av vissa rättigheter inom arbetslivet kan inte förklaras med den psykologiska utvecklingsnivån. Jag tror att det brister i det avseendet i utskottets eget resonemang.

Herr Hammarberg vill inte godta att det är diskriminering och förmyndarattityd mot ungdomen. Jag tror ungdomen själv upplever situationen på det sättet. Det finns en rad områden där man måste undanröja sådana begränsningar för ungdomens vidkommande. Vi har i en vpk-motion, som kommer att behandlas i ett annat sammanhang, tagit upp diskriminering av ungdomen på arbetsmarknaden. Här gäller också gränser för lönesättning som inte är sakligt motiverade och som har en diskriminerande effekt.

Jag tror att det är angeläget att vi på alla samhällslivets områden undanröjer gränsdragningar som placerar vissa människor, i det här fallet ungdomen, i en sämre ställning än andra. Det måste vara utgångspunkten för diskussionerna även i det här fallet.

Låt mig, herr talman, illustrera den situation ungdomen befinner sig i med att hänvisa till en intervju i arbetartidningen Ny Dag, senaste numret, där ett ungt par beskriver sin situation. Han är värnpliktig och hon studerande.

”Elisabet är 19 år och för ung för att få studielån. För studier på gymnasienivå måste man vara 20 år för att beviljas lån.

– När vi ansökte om bidrag från familjebidragsnämnden som har hand om värnpliktigas bidrag, redovisade vi våra inkomster och påpekade att Elisabeth bara har sina 150 kronor i månaden och att hon inte kan få lån. Men dom svarade ändå, att ’i rimlighetens namn anser vi att hon ska betala halva hyran’. Men vad ska hon betala med?

– Vi är portade överallt. Vi kan inte få socialbidrag, därför att Elisabeth studerar, vi kan inte få bidrag från familjebidragsnämnden, därför att vi inte är gifta, vi kan inte få studielån därför att Elisabeth är för ung . . .

– Det känns så snett.”

Hur länge skall man hålla på att behandla ungdomar på detta diskriminerande sätt på olika områden i samhället?

Herr HAMMARBERG (s):

Herr talman! Herr Berndtson säger att ungdomen upplever det som en förmyndarmentalitet från lagstiftarnas sida. Det kan vara en sak, men

vad jag sade var att jag inte trodde att det verkligen var ett uttryck för någon speciell förmyndarmentalitet hos lagstiftarna när dessa åldersgränser införts. Man har gjort det efter överväganden och sagt sig att det i det speciella fallet kan vara nödvändigt med en viss åldersgräns som skydd för barn eller ungdom.

Sedan säger herr Berndtson att konsekvensen väl hade bjudit att utskottet hade gjort en översyn. Jag försökte i mitt första inlägg säga att den utredning som skulle göra den översynen skulle få ett nästan omöjligt jobb. Jag skall inte trötta med att ge alla rubrikerna i den här långa redogörelsen, men det finns anledning erinra om att man skulle behöva gå in på det familjerättsliga området, körkortsfrågan, brottsbalken, studiemedelsförordningen osv. osv. Var få tag i de människor som verkligen behärskar alla dessa områden och som kan säga att en viss åldersgräns är den riktiga och att den bör vara lika för alla? Det är inför detta som vi i utskottet har hesiterat när tanken på en översyn framförts.

Sedan kan det låta som om vi har en mängd olika gränser. Det finns olika gränser, men ett studium av den här förteckningen visar också att 18-årsgränsen har slagit igenom i mycket hög grad i lagstiftningsarbetet på olika områden. Från utskottets sida vill vi därför understryka att det förenhetligande som redan skett bör fortsätta, och att vi bör ge akt på detta i vårt fortsatta lagstiftningsarbete.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Ungdomens upplevelser av detta virrvarr på lagstiftningsområdet är ju rätt naturliga. Innan man svarar på om dessa skiftande och inbördes motsägelsefulla åldersgränser är motiverade eller inte, bör man väl göra en översyn som vi i motionen har begärt. Den översynen får också ge svar på om det är möjligt att finna en för alla områden lika åldersgräns eller om något undantag måste finnas under speciella betingelser. Men nu har vi en enorm flora av olika åldersgränser. Jag är övertygad om att den rikhaltiga flora av bestämmelser som i dag finns icke är motiverad.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Israelsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Israelsson.

Fredagen den
5 mars 1976

*Meddelande om
ändrad tid för
sammanträdet
fredagen den
12 mars*

*Värnpliktigas
inflytande på de
militära förbanden*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarrens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 279
Nej - 15
Avstår - 1

§ 9 Meddelande om ändrad tid för sammanträdet fredagen den 12 mars

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Med hänsyn till att flera interpellationssvar lämnas vid kammarrens bordläggningsplenium fredagen den 12 mars tar nämnda sammanträde sin början redan kl. 11.00.

§ 10 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkanden

1975/76:20 med anledning av motion om fritidsverksamheten vid militära förband

1975/76:21 med anledning av motion om värnpliktigs tjänstledighet i samband med eget barns födelse

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 11 Värnpliktigas inflytande på de militära förbanden

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1975/76:22 med anledning av motion om åtgärder för att öka de värnpliktigas inflytande på de militära förbanden.

I detta betänkande behandlades motionen 1975/76:264 av herr Måbrink (vpk) och fru Ryding (vpk), vari hemställdes

att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag i syfte

1. att sådan ändring vidtogs i gällande lagstiftning, att de värnpliktiga garanterades rätt att utan begränsning kunna uttrycka sig i tal och skrift samt att inom förläggningarna på fritiden ordna politiska, fackliga och andra möten,

2. att rätt tillerkändes politiska och fackliga organisationer att på motsvarande sätt verka inom förläggningarna och öppet framträda genom möten, till vilka inga hinder för deltagande fick resas,

3. att de värnpliktiga tillerkändes lagfäst rätt att som motpart i förhållande till förbandsledningar och försvarsdepartementet sammanslutna sig i frivilliga intressorganisationer med förhandlingsrätt i intressefrågor.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:264.

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har på nytt rest kravet på fullständiga demokratiska fri- och rättigheter för de värnpliktiga. Sammanfattningsvis innebär det rätt för de värnpliktiga att bilda intresseorganisationer som ges förhandlingsrätt beträffande de värnpliktigas intressefrågor. Vidare rätt för de värnpliktiga att öppet bedriva facklig och politisk verksamhet inom förläggningarna – rätt att anordna fackliga och politiska möten på förbanden. Fackliga organisationer och politiska partier måste få rätt att anordna möten inom förläggningarna.

*Värnpliktigas
inflytande på de
militära förbanden*

Vi betraktar det som en stor orättvisa att de värnpliktiga i hög grad undanhålls facklig och politisk information. Enligt vår bestämda mening är det hög tid att ge de värnpliktiga samma demokratiska fri- och rättigheter som samhällets övriga medborgare.

Försvarsutskottet har i år liksom tidigare år avslagit motionskraven. Man anser att det inte alls är så illa ställt inom det svenska försvaret beträffande demokratifrågorna som motionärerna, dvs. vårt parti, gjort gällande. Förekomsten av samråd och en årligen återkommande värnpliktskonferens skulle enligt utskottet vara ett uttryck för allvarliga strävanden att ge de värnpliktiga ett reellt medinflytande på den egna verksamheten. Så säger utskottet.

Vänsterpartiet kommunisterna delar inte försvarsutskottets uppfattning att samrådsförfarandet på förbanden och sammankallandet av värnpliktskonferens varje år skulle ha lett till ökat inflytande på den egna verksamheten för de värnpliktigas del. Samråden fungerar på ungefär samma sätt som företagsnämnderna i arbetslivet. Man får lov att prata och föra fram synpunkter, men det slutgiltiga ställningstagandet, bestämmandet, ligger ändå hos förbandsledningen och i de flesta fallen hos förbandschefen. Beträffande företagsnämnderna i arbetslivet gäller samma principer.

Värnpliktsriksdagen fungerar på samma sätt. Man får diskutera de värnpliktigas problem och intressefrågor, men någon reell möjlighet att förverkliga de krav på förbättringar som man kommer fram till har inte de värnpliktiga. Det blir således bara ett diskussionsforum – ingenting annat.

De krav som vi i motionen 264 har rest har ett massivt stöd bland de värnpliktiga. Det framgår klart av de krav som de värnpliktiga i dag reser och som de aktivt arbetar för på förbanden. Försvarsutskottets ledamöter har naturligtvis uppfattningen att man allvarligt strävar efter att ge de värnpliktiga ett reellt medinflytande, men den uppfattningen har inte gått hem hos de flesta officerare i det svenska försvaret.

De som driver de värnpliktigas intressefrågor och skapar aktiviteter på förbanden runt dessa krav drabbas ofta av bestraffningar i form av disciplinära åtgärder av olika slag. Här har officerarna stora möjligheter att använda sig av maktmedel efter eget gottfinnande. Det rättssystem

Fredagen den
5 mars 1976

*Värnpliktigas
inflytande på de
militära förbanden*

som tillämpas inom det militära ger nämligen stort utrymme för godtycke. Det tillgodoser uteslutande regementsledningens intressen. Detta system är helt jämförbart med det som tillämpas på fängelserna i vårt land.

Göran Elwin – docent i straffrätt vid Uppsala universitet – säger följande om rättssystemet i det militära:

I det militära bryter man mot fyra av den civila rättvisans huvudprinciper. Öppenhet. – Insyn från allmänheten vid förhandlingar. – Krav på oavhängighet. – Kontrollprincipen.

I det militära systemet är heller inte klart utformat vad laglydnadsbrotten innebär. Lagreglerna är så vaga att man kan använda dem för ingripande mot misshagliga personer. Det finns flera bevis på att man använt dessa mot personer som verkat aktivt inom det militära. Docent Elwin jämför dessa bestämmelser med haschlagstiftningen i USA.

Han säger: "Man låter de flesta gå fria men använder haschparagraferna för att sätta åt misshagliga individer."

Det här militära rättssystemet – om man nu skall kalla det så – har angripits av många, inte minst av de värnpliktiga själva, men också av andra. Advokater har uttryckt sin förvåning över att man verkligen har stannat vid ett så ålderdomligt rättsförfarande som det som nu gäller inom det militära.

Advokat Olof Arvidson säger följande:

"I det militära systemet är inte bara polis och åklagare samma person utan till råga på allt domaren. Det är ju faktiskt den som brottet begåtts mot som sitter och dömer." Vidare säger Arvidson: "Den värnpliktige har aldrig någon chans till prövning innan straffet går i verkställighet. Det västerländska rättssystemet förutsätter en sådan chans."

Det västerländska rättssystemet bygger på att polismyndighet, åklagare och domstol hålls isär. Inom det militära är det en och samma myndighet. Enligt vår mening är detta helt otillfredsställande.

För att få en ändring till stånd måste de värnpliktiga själva få ett avgörande inflytande på sin egen situation. Man kan inte i längden utestänga demokratin från förbanden. De värnpliktiga måste tillerkännas samma demokratiska fri- och rättigheter som gäller i samhället i övrigt. Det kan endast ske genom att de tillerkänns rätten till facklig organisering. Deras intresseorganisation måste få en reell förhandlingsrätt. Det måste bli ett stopp på disciplinära åtgärder mot dem på förbanden som aktivt företräder de värnpliktiga och driver deras intressefrågor. De värnpliktiga måste få rätt att på förbanden bedriva facklig och politisk agitation utan inskränkning. Avsaknaden av dessa elementära rättigheter är rent diskriminerande. Ett bifall till vår motion 264 står helt i överensstämmelse med de värnpliktigas väl dokumenterade krav på demokratiska fri- och rättigheter.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda och till vad som sägs i vår motion yrkar jag bifall till densamma.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Försvarsutskottets betänkande nr 22, vari yrkas avslag på vänsterpartiets kommunisternas motion 264, är enhälligt. I motionen påstås bl. a. att det råder total avsaknad av demokratiska fri- och rättigheter på de militära förbanden. Herr Hallgren har här spunnit på samma tema.

Alla som över huvud taget är intresserade av de värnpliktigas utbildning vet att detta påstående inte är sant. På det värnpliktssociala området sker en snabb utveckling. En anpassning av den militära verksamheten till civila normer eftersträvas. Samverkan och medinflytandet syftar till en aktiv gemensam insats av såväl anställda som värnpliktiga.

Denna utveckling borde leda till ökad tillfredsställelse under utbildningsarbetet och till ökad motivation hos anställda och värnpliktiga. Men vi måste komma ihåg att om den militära utbildningen skall ha någon mening, måste såväl värnpliktiga som befäl väl uppfylla de krav som deras uppgifter i krig innebär. Anpassningen till civila normer, samverkan och medinflytande måste kombineras med ett krav på effektivitet och realism.

Försvarsutskottets ledamöter har fortlöpande kontakt med de värnpliktigas utbildning genom besök på militära förband och även genom samtal med företrädare för de värnpliktiga och de känner väl de värnpliktigas miljö. Herr Hallgren visar i denna debatt ånyo att de svenska kommunisternas intresse för det svenska försvaret främst kommer till uttryck när det gäller att understödja missnöjesyttringar och klandra dem som är verksamma inom det svenska försvaret.

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Hallgren: Hur vill herr Hallgren förklara för mig och kammaren att kommunisterna i länder, där kommunisterna är i minoritet, praktiskt taget alltid understödjer missnöjesyttringar mot försvaret och misstänkliggör inom försvaret verksamma medan något liknande inte synes förekomma i de länder där kommunisterna är i majoritet? Sådant förvånar många med mig.

Herr talman! Det gläder mig att ett enigt försvarsutskott tagit avstånd från de hätska utfall mot den svenska befälskåren som görs i motionen 264. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Jag har full förståelse för att herr Petersson i Gäddvik, som ju företräder moderata samlingspartiet och den konservativa linjen, har åsikten att allt fungerar bra inom det svenska försvaret beträffande demokratiseringsprocessen. Men är det inte så, herr Petersson, att hela den här debatten om demokratiseringen av samhället och arbetslivet har stannat utanför förbandsgrindarna och helt enkelt inte vunnit insteg där? Vi anser det.

Det är inga missnöjesyttringar att kräva att de värnpliktiga skall ha rätt att organisera sig och rätt att förhandla i sina intressefrågor, eftersom det är en elementär demokratisk fri- och rättighet för alla andra grupper

Fredagen den
5 mars 1976

*Värnpliktigas
inflytande på de
militära förbanden*

i samhället.

Herr Petersson gjorde en jämförelse mellan Sverige och de kommunistiska länderna, men det är inte detta vi diskuterar. Hade jag haft tillgång till erforderligt material, hade vi naturligtvis kunnat ta upp en debatt om det nu. Faktum är, enligt vad jag känner till om de här frågorna, att i de kommunistiska länderna står försvaret under demokratisk kontroll – under hela folkets kontroll – men det gör det däremot inte här i landet på samma sätt. Att utskottet helt har avstått från att argumentera mot de jurister som har uttalat sig om att det råder olidliga förhållanden när det gäller rättssystemet och bestraffningssystemet inom det militära området säger herr Petersson ingenting om.

När jag åberopat en docent i straffrätt, som säger att dessa förhållanden är orimliga, svarar herr Petersson inte på det utan hänvisar bara till ett enhälligt betänkande. Det är klart att utskottet är enigt, eftersom kommunisterna inte är representerade där!

Herr talman! Jag vill än en gång yrka bifall till motionen.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Herr Hallgren var vänlig nog att påpeka att jag i den här debatten företräder ett enigt utskott och att vi också i betänkandet har gett exempel på de strävanden som pågår för att ytterligare demokratisera försvaret men att där också angetts vilka begränsningar som finns på detta område.

Till sist vill jag tacka herr Hallgren för det upplysande svaret på min fråga.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Jag har aldrig förnekat att de strävanden som man här talar om finns i försvarsutskottet och bland dess ledamöter, men de har tyvärr inte anammats av officerarna i det svenska försvaret. Det blir de värnpliktiga lidande på – de har inte fått någon utökning av demokratiska rättigheter över huvud taget. Det enda de värnpliktiga har fått är rätt till samråd, men inte till något bestämmande. De har rätt att träffas en gång om året för att resa krav, men de kan aldrig ha någon reell chans att förverkliga de krav som de ställer. Det kallar inte jag för några demokratiska rättigheter!

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 264 av herr Måbrink och fru Ryding, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 264.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 275

Nej - 15

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

*Bestämmelserna
för vapenfri tjänst*

§ 12 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkanden

1975/76:23 med anledning av motion om tjänstgöring i internationell biståndsarbete som alternativ till värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst

1975/76:24 med anledning av motion om arbetarskyddet inom försvaret

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 13 Bestämmelserna för vapenfri tjänst

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1975/76:25 med anledning av motion om ändring av bestämmelserna för vapenfri tjänst.

I detta betänkande behandlades motionen 1975/76:1163 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för ändring av lagen om vapenfri tjänst (SFS 1966:413), kungörelsen med vissa bestämmelser om vapenfria tjänstepliktiga samt instruktionen för vapenfrinämnden innebärande:

a) att den nuvarande formuleringen i 1 § vapenfrilagen "djup samvetsnöd" slopades,

b) att de vapenfrias tjänstgöringsmöjligheter, angivna i lagen 2 § utökades och kompletterades enligt synpunkterna i motionen,

c) att påföljden fängelse för brott mot lagen slopades,

d) att sammansättningen av vapenfrinämnden ändrades eller nämnden utökades så att även företrädare för icke-religiösa vägrare fick plats i den,

e) att tjänstgöringstiden för vapenfria tjänstepliktiga bestämdes bli lika lång som för vanliga värnpliktiga.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1163.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I det betänkande från försvarsutskottet som vi nu skall behandla "avverkas" en motion från vpk, nr 1163. I den krävs vissa ändringar i bestämmelserna om vapenfri tjänst.

Vi kräver att begreppet "djup samvetsnöd" skall slopas, att de vapenfrias tjänstgöringsmöjligheter, som regleras i 2 §, kompletteras och ändras så att

*Bestämmelserna
för vapenfri tjänst*

valmöjligheterna vidgas, att påföljden fängelse för vägran att bära vapen utmönstras och att sammansättningen av vapenfrinämnden ändras eller att nämnden utökas så att det ges plats också för företrädare för icke-religiösa vägrare. Vi menar också att en förlängning av tjänstgöringstiden utöver den normala för dem som har vapenfri tjänst inte är särskilt starkt motiverad och att man därför borde kunna ha samma tjänstgöringstid för de vapenfria som för dem som bär vapen.

Den lag som reglerar vapenfri tjänstgöring trädde ju i kraft den 1 oktober 1966. Den tillkom i samband med en kraftig ökning av ansökningarna om vapenfri tjänst. Om man studerar i vilken riktning de beslut gått som har fattats inom nämnden, så finner man att de som har religiösa skäl för att få vapenfri tjänst i mycket stor utsträckning också får vapenfri tjänst. Bland dem som anför etiska eller andra skäl är det förhållandevis få som beviljas vapenfri tjänst. När det gäller religiösa skäl ligger bifallsnivån på omkring 90 %, men när det gäller andra skäl ligger den bara på ungefär 31 %. Knappt en tredjedel av ansökningarna blir alltså beviljade på den grunden.

Vi yrkar att man skall utvidga grunden för att kunna få vapenfri tjänst, och vi tror att det kan ske utan några vådor för det svenska försvaret. Jag tror inte att vi riskerar en sådan massflykt från tjänst med vapen att det skulle vara till men för försvaret om man skulle bifalla de krav som vi har ställt i motionen.

Herr talman! Jag kan inskränka mig till det jag har sagt och yrkar bifall till motionen. Eftersom vi inte är representerade i försvarsutskottet kan det inte föreligga någon reservation.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Det är högst beklagligt och otillfredsställande att behöva bevittna att ett antal unga män i 20–25-årsåldern döms till fängelse därför att de av samvetssskäl inte anser sig kunna använda skjutvapen och vara med i den militära utbildningen. En ungdomsledare, som står mitt uppe i arbetet i en ideell eller kristen ungdomsorganisation, måste lämna detta för att han skall i fängelse. Och det därför att hans samvetsbestämda handlande – att vägra använda vapen – strider mot en av samhället stiftad lag. Det är, herr talman, orimligt.

Vi har alla förpliktelser mot samhället, men de får aldrig drivas så långt att de kränker den enskildes samvete. Jag försvarar inte dem som vägrar att ta sin del av vårt gemensamma ansvar för samhället och för varandra. Däremot vill jag försvara dem som i och för sig är beredda att göra sin insats och ta sitt ansvar fastän de av samvetsnöd begär befrielse från militär vapentjänst men vägras detta och döms till fängelse.

På 1800-talet dömdes unga frikyrkomän och frikyrkokvinnor därför att de hade en avvikande trosuppfattning. Nu handlar vi på samma sätt mot en annan grupp ungdomar.

Jag anklagar givetvis inte dem som dömer enligt gällande lag, med konsekvens att unga skötsamma människor i sådana här fall tas in på våra fängelser. Det är i stället den lag som leder till det här – dvs. vapenfrilagen

– som måste ändras.

Nu sitter ju en utredning och arbetar med saken och förväntas komma med nya förslag. Men under tiden hinner ytterligare ett antal ungdomar dömas och kränkas på grund av vårt, som jag tycker, hårda militära synsätt. Jag hoppas därför att riksdagen snart skall få tillfälle att ändra på det här mycket otillfredsställande förhållandet. För många vapenvägrare ges i dag inget annat alternativ än fängelse, och det är inget bra alternativ för någon.

Jag beklagar regeringens brist på förståelse när man inte kan medge att fängelsedomar ej skall utdömas i avvaktan på utredningen och på förslag till ändring av vapenfrilagen. Det borde vara möjligt att åstadkomma den liberaliseringen.

Detta, herr talman, leder fram till att jag stöder flertalet av de synpunkter som har framförts i vpk-motionen 1163. Men jag kan inte instämma i den indirekta kritik som i motionen riktas mot vissa företrädare i vapenfrinämnden – det är jag angelägen att understryka – och det gör att jag vid en eventuell votering kommer att avstå från att delta i omröstningen.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Som framgår av försvarsutskottets enhälliga betänkande nr 25 är vapenfrilagen och därtill anknutna författningar under utredning. Alla de punkter som herr Hermansson m. fl. i motionen 1163 särskilt nämner och som herr Israelsson och även herr Ekinge delvis varit inne på är under utredning – de berörs av utredningens kommande förslag. Utredningen beräknas slutföra sitt arbete under det här året, och med det förhållandet i minnet yrkar jag, herr talman, bifall till försvarsutskottets hemställan.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag fick instämmande på väsentliga punkter av herr Ekinge. Han instämmer dock inte i, som han säger, den indirekta kritiken av vapenfrinämnden. Men den kritiken tror jag inte är så allvarlig. Kritiken bygger närmast på att de riktlinjer som vapenfrinämnden har att gå efter är sådana att nämndens ledamöter inte kan handla mycket annorlunda än de gör i dag.

Ordföranden i utskottet, herr Petersson i Gäddvik, hänvisar kort och gott till att det pågår en utredning. Det gjorde för resten också herr Ekinge. Jag är naturligtvis medveten om att en utredning pågår. Nu fick jag upplysning om att utredningens förslag skall komma relativt snart, och det kan vara glädjande. Men om alla här i riksdagen skulle avstå från att yrka någonting därför att frågorna är under utredning skulle vi inte som nu ha ungefär 2 000 motioner, utan antalet skulle bli väsentligt lägre. Man kan inte alltid avstå från att ställa krav därför att en fråga råkar vara under utredning, om det föreligger klara indikationer på att väsentliga förhållanden behöver ändras. Om vi nu får vår motion avslagen hyser jag i alla fall den förhoppningen att en utredning ganska snart lägger fram ett förslag i den riktning som motionen kräver, så att våra krav blir i väsentliga delar tillgodosedda.

Herr talman! Jag vidhåller givetvis mitt yrkande om bifall till motionen.

*Bestämmelserna
för vapenfri tjänst*

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Det har i denna debatt gjorts en del påståenden som ger mig anledning att här ta till orda, även om det kan sägas att jag är part i målet eftersom jag har tillhört vapenfrinämnden sedan dess tillkomst.

I sin egenskap av domstol dömer vapenfrinämnden så gott den någonsin kan i enlighet med gällande lag och de tillämpningsföreskrifter som finns utfärdade. Jag vågar dock av personlig erfarenhet påstå att lagens tillämpning undan för undan under de gångna åren har förändrats. Detta är väl också ganska naturligt. Jag vågar vidare påstå att tillämpningen genom åren har blivit mer och mer liberal. Därför är det nu lättare att få vapenfri tjänst än det var när lagen först började tillämpas.

Sedan hoppas jag att jag missuppfattade herr Ekinge när han talade om att det inte finns något annat alternativ än att gå i fängelse, när man ansöker om vapenfri tjänst men får sin ansökan avslagen. Undantag görs nämligen generellt för dem som är Jehovas vittnen och som är i vederbörlig ordning döpta. Det är ett önskemål att motsvarande eller liknande bestämmelser kan tillämpas i andra fall sedan utredningen har utfört sitt uppdrag. Jag delar nämligen personligen herr Ekinges uppfattning att det är synnerligen otillfredsställande att vi skall ha fängelsestraff för sådan här vägran att bära vapen.

Klart är att samhället ofta av sina medborgare kräver personliga uppoffringar som i vissa fall är nog så betungande. Skillnaden i detta fall är den personliga, inre övertygelsen, som gör att en del människor kan råka i en svår konfliktsituation. Det är också utgångspunkten för vår bedömning i sådana här frågor.

De siffror som Per Israelsson anförde tyder ostridigt på att religiösa sökande har fått sina ansökningar bifallna i större utsträckning än personer som på andra grunder har sökt vapenfri tjänst. Det råder ingen tvekan om att så förhåller sig. Jag gissar att nämnden har funnit att den inre övertygelsen är mera företrädd i de religiösa fallen, men därav kan man inte dra några generella slutsatser.

Helt klart är också att antalet beviljade ansökningar från dem som inte anfört religiösa skäl har ökat väsentligt under åren.

Vi får väl nu lugna oss till dess utredningen har lagt fram sitt förslag, men jag är ganska övertygad om att opinionen ute bland människorna är sådan att man kommer att kräva att vi här i riksdagen tar allvarligt på det argumentet att vi inte rimligen bör utkräva fängelsestraff för vägran att bära vapen utan att vi måste hitta andra former.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Herr Svanström sade att han har uppfattningen att det är lättare nu än tidigare att få vapenfri tjänst. Jag är inte helt övertygad om det. Det är lätt att säga så. Men de många brev, skrivelser och telefonsamtal som jag får både från personer som åberopat religiösa skäl och från personer

som åberopat etiska skäl och som vägrats vapenfri tjänst har inte givit mig intrycket att det i dag är en mer liberal behandling.

Herr Svanström påstod vidare att det finns alternativ till fängelse och åberopade då situationen för Jehovas vittnen. Jag tycker att det är närmast genant att göra det. För övriga medborgare i vårt land finns, om de vägras vapenfri tjänst, inget annat alternativ än att bli inkallade i vanlig ordning. Vidhåller de då sin samvetsbestämda övertygelse måste de skickas hem, och så småningom blir det en domstolsförhandling, och där döms de till fängelse. En månad första året, två månader andra året osv. För dem kan jag inte se något annat alternativ än fängelse. Känner herr Svanström till något annat, skulle jag vara glad att bli rättad på den punkten.

Indirekt säger herr Svanström att om man går in i Jehovas vittnen och låter sig döpas enligt deras trosuppfattning blir man automatiskt befriad. Jag tycker det är en mycket svag argumentation.

Jag sade i mitt anförande att jag inte riktar kritik mot dem som har att döma enligt gällande lag. Jag förbigick då vapenfrinämndens handlande, och det med skäl. När det gäller handläggningen i vapenfrinämnden har jag den mycket bestämda uppfattningen att det på många punkter skulle vara önskvärt med en annan praxis. Unga män som vägrats vapenfri tjänst bereds sällan tillfälle att framlägga sina synpunkter inför nämnden, bereds aldrig möjlighet att vid undersökningar eller inför nämnden biträdas av någon som kan styrka deras uppfattning. Över huvud taget får man ofta när man läser handlingarna i sådana här ärenden intrycket att de får en synnerligen summarisk behandling. Men jag anklagar inte vapenfrinämnden i och för sig. Den har en instruktion, och den instruktionen behöver ändras. Det är uttryck för brister i rättssamhället att unga redbara människor över huvud taget kan dömas till fängelse. Vi har allesammans uppfattningen att fängelse inte är bra för någon. Och här skall man alltså dömas till fängelse efter summariska genomgångar! Det beklagar jag verkligen.

Herr Svanström sade vidare att vi kräver personliga uppoffringar av alla. Ja, visst gör vi det. Ingen av oss vill väl att någon grupp skall tas undan från de vanliga uppoffringar som vi alla måste göra för vårt samhälle. Måhända borde ingen få möjlighet att vägra utbildning i vapentjänst utan att åläggas längre tjänstgöring än vad som normalt förekommer. Jag finner det inte på något sätt orimligt att man så att säga får kompensera möjligheten till vapenfri tjänst på det sättet. Jag vet av personlig erfarenhet att sådant kan man bära.

Jag är glad att herr Svanström har förhoppningen att vi i och med att den nya utredningen framläggs skall få en ny situation. Jag hoppas bara att den kommer snart, och jag hoppas att den mycket snart därefter läggs till grund för en proposition, så att nuvarande förhållanden verkligen rättas till.

Till sist, herr talman, några ord till herr Israelsson. Vad han hade sagt om sammansättningen av vapenfrinämnden var inte så illa menat, påstod han. Men när man skriver i motionen att "vapenfrinämnden, där regelbundet flera representanter för den religiösa åskådningen, i allmänhet präster, haft

plats" menar jag att man har gått för långt. Jag tror inte att man när man utser någon till ett samhällsuppdrag först skall fråga vilken religiös åskådning vederbörande företräder. Jag beklagar därför att det står så i motionen. I övrigt finns det verkligen anledning att noga överväga de synpunkter och krav som finns i vpk-motionen.

Med hänsyn till den här komplikationen skulle det vara fel av mig att stödja motionen, för då måste jag stödja den i dess helhet. Detta vill jag markera genom att avstå från att rösta.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Sakdebatten är i det närmaste slut.

Det är glädjande att kunna konstatera att det av debatten har framgått att den allmänna meningen är att sanktionen fängelsestraff bör försvinna. Jag påminner om vad som står i motionen, att under åren 1968–1975 har totalvägrare tillbringat sammanlagt 400 år i fängelse. Det är något att tänka på.

Slutligen vill jag påminna om betydelsen av att alternativa tjänstgöringsmöjligheter väsentligen ökas. Mängden totalvägrare skulle kunna minskas genom att alternativa tjänstgöringsmöjligheter ökar. Om möjlighet till alternativ tjänstgöring, möjligheten att bli beviljad vapenfri tjänstgöring, är begränsad blir det fler totalvägrare som sanktioner sätts in mot. Därför är det ytterst viktigt att det ges vidgade tjänstgöringsmöjligheter på områden som ter sig meningsfulla för dem som begär vapenfri tjänst. Vi säger i motionen att vi t. o. m. kan tänka oss möjligheten att låta dem vara kvar i de arbeten som de har och få samma lön som de värnpliktiga har. Mellanskillnaden skulle då kunna gå till ändamål som anses bra, exempelvis biståndsverksamhet eller konfliktforskning. Möjligheten till en meningsfull sysselsättning är synnerligen betydelsefull.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Jag har aldrig sagt, herr Ekinge, att alternativet är att gå in i Jehovas vittnen och låta döpa sig. Alternativet är naturligtvis att rätta sig efter det domstolsutslag som vapenfrinämndens beslut är. Det händer att vi i samhället i övrigt också får rätta oss efter domstolsbeslut.

Herr Ekinge sade att vapenfrinämnden har en mycket summarisk behandling. Jag vägrar att godkänna den rubriceringen på den behandling av ansökningar som nu regelmässigt tillämpas. Först kommer det in en ansökan, sedan utses en utredningsman – en utredare som förvisso i många fall också är en kvinna. Den som har sökt vapenfri tjänst får möjlighet att hos nämnden yttra sig över utredarens synpunkter. Sedan utredaren har tagit hänsyn till de sålunda framförda påpekandena framlägger han ett av- eller ett tillstyrkande eller också inget förslag alls. Om utredarens resultat underrättas den som har gjort ansökan, och han får i vanlig ordning möjlighet att inkomma med en påminnelse. Därefter återgår ärendet och genomarbetas av den ansvarige ordföranden och föredraganden. Ordförande är alltid en högt utbildad jurist. Först därefter föreläggs ärendet vapenfrinämnden för

beslut. Vapenfrinämnden har därvid att på samma sätt som domstolar i övrigt taga hänsyn till vad som föreligger i målet. Sedan vapenfrinämnden har fattat sitt beslut föreligger möjligheten att överklaga vapenfrinämndens beslut hos regeringen.

Jag kan inte inse att detta kan kallas för en summarisk behandling. Sedan är det självklart att vapenfrinämnden, liksom utredare och domare, på bästa sätt får försöka tolka lagen.

I fråga om vad som i motionen anförts beträffande sammansättningen av nämnden delar jag helt herr Ekinges uppfattning. Under dessa år, då ledamöterna ofta växlat, har jag inte sett någon väsentlig övervikt åt det håll som man i motionen säger sig ha funnit. Även om jag personligen inte kan yttra mig över sammansättningen av nämnden, anser jag ändå att man bör ha det största förtroende för denna såsom den i dag ser ut.

Herr talman! Jag är ledsen att jag tagit kammarens tid i anspråk denna fredagseftermiddag, men jag har ansett det vara rimligt att jag gjorde det men den erfarenhetsbakgrund jag har.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Jag hoppas att ingen av kammarens ledamöter tycker att det är otillfredsställande att vi tar tid i anspråk för att behandla en fråga som ändå gäller, om unga människor skall hamna i fängelse eller inte. Jag kan för min del inte beklaga att vi för den här debatten.

Det vore säkerligen orimligt om herr Svanström och jag skulle ha samma uppfattning när det gäller vapenfrinämnden, eftersom han tillhör nämnden och självfallet måste solidarisera sig med den.

Vad jag har talat om är möjligheten för dessa unga människor att personligen få framlägga sina synpunkter inför nämnden. Det sker nu ett skriftligt förfarande, och det är i och för sig vanligt. Men när man befinner sig i den situationen att beslutet i frågan blir avgörande för om den unge mannen skall sättas i fängelse eller inte, undrar jag om inte herr Svanström tycker att det är rimligt att den berörde unge mannen finge tillfälle att själv inför nämnden klargöra sitt ställningstagande. Jag tror att ett sådant förfarande i mycket hög grad skulle öka nämndens möjligheter att fatta ett riktigt beslut.

Det grundliga utredningsförfarandet tycker jag i och för sig i detta sammanhang framstår som alldeles självklart. Men man kan aldrig komma ifrån att om nämnden i dess helhet – när det är fråga om avslag – finge möjlighet att höra sökanden, så skulle det bli mindre av vad jag kallat summarisk behandling i själva nämnden.

Delar herr Svanström min uppfattning att det vore ett framsteg om vi fick en sådan ordning?

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! På den frågan kan jag bara yttra mig för egen del. Jag vill då svara att det vore väl inget fel om man inför sittande nämnd hade större möjligheter att direkt höra sökanden. Vi skulle därmed emellertid få rutiner

Fredagen den
5 mars 1976

*Vissa delpensions-
frågor m. m.*

som kräver ett väsentligt merarbete. Jag vill inte påstå annat än att en sådan ordning ur vissa synpunkter kunde vara önskvärd. Men vi kan ju i nämnden inte riktigt bedöma om vederbörande unge man kommer att totalvägra eller finna sig i det beslut som nämnden fattar. Därför är det inte så rasande lätt att tillämpa en sådan praxis.

Personligen hoppas jag att vi, när vi fått den nya lagen, inte skall behöva ha den här formen av straff. Jag upprepar att jag personligen har den uppfattningen att fängelsestraff inte bör tillämpas i det här fallet.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1163 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1163.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	276
Nej	-	14
Avstår	-	5

§ 14 Vissa delpensionsfrågor m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:21 med anledning av motioner om vissa delpensionsfrågor m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:551 av herr Carlshamre m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära skyndsamt utredning och förslag syftande till att

a) rätt till delpension skulle tillkomma den som erlagt eller för vilken erlagts ATP-avgift för minst tio inkomstår fr. o. m. det kalenderår varunder han fyllt 45 år,

b) kravet på i timantal fastställd nedre gräns för deltidsarbete vid delpensionering slopades,

c) möjligheter infördes till förtida uttag av den allmänna pensionen på förmånligare villkor vid särskilt lång intjänandetid,

2. besluta att pensionsrätt inom ATP skulle grundas även på inkomster som förvärvats under det år då helt förtida uttag av pension gjorts,

1975/76:739 av herr Jonsson i Mora (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till ökad rörlighet i pensionssystemet i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975/76:1175 av herr Andersson i Ljung m. fl. (m),

1975/76:1196 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c, m, fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att lämplig utredning gavs i uppdrag att företa en översyn av yrkesfiskarnas pensionsålder i syfte att möjliggöra för dessa att erhålla pension vid samma ålder som andra yrkesgrupper med tungt och krävande kroppsarbete,

1975/76:1207 av herr Polstam m. fl. (c), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade att till den som gjort förtida uttag av ålderspension oreducerad sådan skulle utgå senast från den månad, när vederbörande efter reduktion "återbetalat" det förtida uttaget,

2. att riksdagen, därest yrkandet nr 1 ej bifölls, beslutade att anhålla hos regeringen att den överlämnade motionen till pensionskommittén för överväganden och eventuellt förslag, och

1975/76:1216 av herr Träff m. fl. (m, fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till innevarande riksmöte om sådan ändring i lagen om delpensionsförsäkring att begränsningen av pensionen till skillnaden mellan den sjukpenninggrundande inkomsten före och efter övergången till deltidsarbete utgick.

Utskottet hemställde

1. beträffande kvalifikationsreglerna för delpension att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:551 (yrkandena 1 a och b),

2. beträffande beräkningen av delpensionens storlek att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1216,

3. beträffande ökad rörlighet i pensionssystemet att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:739,

4. beträffande rätt till 1/3 förtidspension att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1175,

5. beträffande förtida uttag vid lång intjänandetid att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:551 (yrkande 1 c),

6. beträffande regler för omräkning av pension vid förtida uttag att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1207,

7. beträffande beräkning av pensionsgrundande inkomst för år då den

Fredagen den
5 mars 1976

*Vissa delpensions-
frågor m. m.*

försäkrade gjort förtida uttag

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:551 (yrkande 2),
8. beträffande sänkning av pensionsåldern för yrkesfiskare
att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1196.

Reservationer hade avgivits
beträffande kvalifikationsreglerna för delpension

1. av herrar Ringaby (m) och Fridolfsson (m) vilka ansett att utskottet
under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:551 (yrkandena 1 a och
b) hos regeringen begärde skyndsamt utredning och förslag om

a. att rätt till delpension skulle tillkomma den som erlagt eller för
vilken erlagts ATP-avgift för minst tio inkomstår fr. o. m. det kalenderår
varunder han fyllt 45 år.

b. att kravet på i timantal fastställd nedre gräns för deltidsarbete vid
delpensionering slopades.

beträffande beräkningen av delpensionens storlek

2. av herrar Ringaby (m), Hyltander (fp) och Fridolfsson (m) vilka
ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1216 hos regeringen
begärde förslag till innevarande riksmöte om sådan ändring i lagen om
delpensionsförsäkring att begränsningen av pensionen till skillnaden mel-
lan den sjukpenninggrundande inkomsten före och efter övergången till
deltidsarbete utgick.

beträffande ökad rörlighet i pensionssystemet

3. av herr Hyltander (fp) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:739 hos regeringen be-
gärde förslag till ökad rörlighet i pensionssystemet i enlighet med vad
som anförts i motionen.

beträffande förtida uttag vid lång intjänandetid

4. av herrar Ringaby (m) och Fridolfsson (m) vilka ansett att utskottet
under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:551 (yrkande 1 c) hos
regeringen begärde skyndsamt utredning och förslag angående möjligheter
till förtida uttag av den allmänna pensionen på förmånligare villkor vid
särskilt lång intjänandetid.

beträffande beräkning av pensionsgrundande inkomst för år då den
försäkrade gjort förtida uttag

5. av herrar Ringaby (m) och Fridolfsson (m) vilka ansett att utskottet
under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:551 (yrkande 2)
hos regeringen begärde förslag till innevarande riksmöte av innebörd

att pensionsrätt inom ATP skulle grundas även på inkomster som förvärvats under år då helt förtida uttag av pension gjorts,

beträffande regler för omräkning av pension vid förtida uttag

6. av herr Carlsson i Vikmanshyttan och Magnusson i Nennesholm, fröken Pehrsson samt herr Andersson i Edsbro (samtliga c) vilka ansett att utskottet under 6 bort hemställa

a. att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1207 hos regeringen begärde att motionen överlämnades till pensionskommittén för åtgärd,

b. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1207 i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad reservanterna anfört och hemställt,

beträffande sänkning av pensionsåldern för yrkesfiskare

7. av herrar Ringaby (m), Hylander (fp) och Fridolfsson (m) vilka ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1196 hos regeringen begärde att lämplig utredning erhöll uppdrag att företa en översyn av yrkesfiskarnas pensionsålder i syfte att möjliggöra för dessa att erhålla pension vid samma ålder som andra yrkesgrupper med tungt och krävande kroppsarbete.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

beträffande förtida uttag vid lång intjänandetid

1. av herrar Carlsson i Vikmanshyttan och Magnusson i Nennesholm, fröken Pehrsson samt herr Andersson i Edsbro (samtliga c),

beträffande sänkning av pensionsåldern för yrkesfiskare

2. av herrar Carlsson i Vikmanshyttan och Magnusson i Nennesholm, fröken Pehrsson samt herr Andersson i Edsbro (samtliga c).

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Vårt samhälle kännetecknas av snabba förändringar både i fråga om näringsliv och sysselsättning. Detta innebär också krav på en lagstiftning som ger en tillfredsställande grundtrygghet för medborgarna. Även om en rad av reformer beslutats under senare år inom de områden som handläggs av socialförsäkringsutskottet visar motionernas mångfald att en rad av frågor återstår att lösa.

Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 21 gäller delpensionsfrågor – alltså en del av pensionsfrågorna.

Den sänkta pensionsåldern till 65 år skall ju träda i kraft den 1 juli 1976. Det är egentligen tio år för sent som en följd av att riksdagsmajoriteten år efter år envetet avslagit centerns motiverade krav på en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år.

Idär kan man verkligen tala om förlorade år för alla dem som tvingats att slita ner sig i arbetslivet i förhoppning om att hälsa och krafter ändå

skulle räcka till så att man orkade hålla ut fram till pensionsåldern – 67 år. Hur många som slitits ner under året efter 65 lär vi aldrig få veta om – att de är många det vet vi. De tunga och lågbetalda jobbens människor, de valkiga nävarnas och blåblusarnas folk har upplevt detta som en bitter och bister realitet. Och hur många kvinnor har inte tvingats att begära förtida uttag när ingen annan möjlighet till försörjning har funnits? Här återfinns vi också de människor som tvingats att utnyttja möjligheterna till förtida uttag av pensionen – när inte ork och kraft räckt längre har det varit den enda lösningen. Med detta har emellertid följt en reducering av den utgående pensionen med 0,6 % per månad för varje månad före 67 års ålder som det förtida uttaget har skett.

Det innebär att den som tvingats att begära förtida uttag vid 65 års ålder har fått en reducering av sin pension under 24 månader med 0,6 %, dvs. $24 \times 0,6 \%$ eller med 14,4 %. Här skall man lägga märke till att den reduceringen gäller livet ut enligt nuvarande bestämmelser.

När den allmänna pensionsåldern den 1 juli i år blir 65 år frågar sig självfallet dessa människor: Skall inte sänkningen av pensionsåldern också gälla oss som gjort förtida uttag?

Från den 1 juli gäller att förtida uttag kan ske från 60 års ålder samtidigt som reduktionsfaktorn sänks från 0,6 % per månad till 0,5 %, vilket per år räknat innebär en reducering från 7,2 till 6 %. Det är en förbättring, det skall erkännas.

Men den stora frågan är hur det blir för dem som gjort förtida uttag med åtföljande sänkning av den utgående pensionen.

I anledning av herr Polstams m. fl. motion har centerledamöterna i reservationen 6 hemställt att denna fråga överlämnas till pensionskommittén för åtgärd.

Vi menar att här måste en omräkning ske med utgångspunkt i att pensionsåldern 65 år skall gälla för alla. Det innebär att den som nödgas göra förtida uttag skall få sin pension baserad på 65 år som pensionsålder. Den som enligt den nuvarande ordningen gjort förtida uttag vid 65 års ålder skulle därmed få hel pension. Har det förtida uttaget skett vid 64 års ålder skall pensionen reduceras med $0,5 \% \times 12$ eller med 6 % enligt de bestämmelser som skall gälla efter den 1 juli 1976.

Menar vi allvar med talet om grundtrygghet och solidaritet medborgarna emellan är det angeläget att denna fråga bringas till en lösning, denna fråga som är så väsentlig för de många människor som av olika anledningar tvingas att göra förtida uttag. Vi menar att denna fråga kan bringas till sin lösning efter de riktlinjer som anförs i reservationen 6, som jag ber att få yrka bifall till.

Till utskottets betänkande har tvänne särskilda yttranden fogats från centerledamöterna. Det gäller dels frågan om förtida uttag vid lång intjänandetid, dels frågan om pensionsåldern och pensionsnivån för människor med en jämn inkomstkurva och många arbetsår.

Det nuvarande ATP-systemet innebär att 30 intjänandeår ger full pension, varvid som grund för pensionsnivån läggs de 15 bästa åren. Många människor

i förvärvslivet har både 40 och 45 år, i en del fall mer, som intjänandetid. För dem gäller att inbetalda avgifter ligger betydligt högre än utgående pension. Att detta är verklighet framgår också av den undersökning som tvenne doktorander gjort under föregående år och som redovisats i tidningen Arbetet. Även i tidskriften Social Försäkring refererades deras arbete, under rubriken "ATP gynnar högavlönade och högutbildade – det hävdar ett par doktorander i tidningen Arbetet". Jag hänvisar i övrigt till artikeln i denna tidskrift.

Denna ojämnhet är ingenting nytt här i världen – inte här i riksdagen heller, skulle jag vilja säga. Vi har många gånger upplevt att den som har det bra skall få det bättre. Den som har det dåligt blir lätt bortglömd. Frågan om förtida pensionsuttag är ett exempel på detta.

Vi centerpartister anser att den nuvarande ordningen är otillfredsställande och förutsätter att pensionskommittén i sitt fortsatta arbete undersöker möjligheterna till förbättringar för dem som har lång intjänandetid. Det kan lösas på olika sätt. Det kan ske med pensionsförbättringar. Det kan också ges möjligheter till lägre pensionsålder och till förstärkning av delpensioner. Jag tror att pensionskommittén har möjligheter att finna vägar härvidlag.

Därmed är jag framme vid frågan om sänkning av pensionsåldern för yrkesfiskare, varom en motion föreligger till behandling i detta sammanhang. Får jag säga, som jag sagt många gånger tidigare, att om människorna skall få en meningsfull ålderdom måste de få pension vid en ålder då de fortfarande är vitala. Det måste också beaktas i fråga om förtida uttag av pension för särskilt utsatta yrkesgrupper, dit yrkesfiskarna enligt motionen 1975/76:1196 måste hänföras. Det är väl känt att yrkesfiskarna har ett mycket hårt och påfrestande arbete och att det för dem, till skillnad mot vad som gäller för vissa andra yrkesgrupper, är svårt att avtalsvägen åstadkomma lägre pensionsålder. Det måste här också påpekas att det finns en del länder där man har en lägre pensionsålder just för yrkesfiskare.

Vi delar motionärernas uppfattning att särskild hänsyn måste tas till yrkesfiskarnas arbetsförhållanden i fråga om behovet av lägre pensionsålder. Men vi menar också, på goda grunder, att de vidgade möjligheter till förtidspension från 60 års ålder som nu finns enligt riksdagsbeslut och där, utöver den medicinska prövningen, särskild hänsyn skall tas till arbetsförhållandena, innebär att yrkesfiskarnas berättigade krav på lägre pensionsålder skall kunna tillgodoses inom ramen för förtidspensioneringen. Därest detta icke kan ske på tillfredsställande sätt – möjligheterna finns ju, som jag nyss framhöll – får vi återkomma med frågan här i riksdagen.

Jag ber alltså, herr talman, att med detta få yrka bifall till reservationen 6.

I detta anförande instämde herrar Magnusson i Nennesholm och Polstam samt fröken Pehrsson (samtliga c).

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Från den 1 juli i år inträder avsevärda förbättringar på pensionsområdet. Det vet ju alla som sitter i riksdagen. De innebär inte bara

Fredagen den
5 mars 1976

*Vissa delpensions-
frågor m. m.*

sänkt pensionsålder, vilket många som har ett tungt jobb tacksamt tar emot, utan också större möjlighet till rörlighet i pensionssystemet.

Det är många här i riksdagen som under flera år har kämpat för sådan större rörlighet. Nu får vi det. Man kan begära förtida uttag, och man kan återkalla förtida uttag i princip när man vill och hur många gånger man vill. Det är vårt fina datasystem som har gjort att de administrativa uppgifterna i detta avseende kan klaras. Allt det här är vi självfallet alla glada över och tacksamma för. Från moderat håll anser vi dock att det finns några skönhetsfläckar i det här systemet som man har skäl att påpeka. Det har vi också gjort i några reservationer.

Den första reservationen avser själva kvalifikationsreglerna. Det har sagts att en person måste jobba minst 17 timmar i veckan för att få ta delpension. Denna gräns har man satt för att vederbörande skall få behålla sina sociala förmåner. Vi säger från moderat håll att man kunde slopa 17-timmarskravet. En människa som har deltidsarbete på exempelvis 20 timmar i veckan skall kunna trappa ner eller avstå från ett deltidsarbete, ta pension på halva förlusten av inkomsten och leva på resten. Det kanske han vill göra om han t. ex. har en hustru som förvärvsarbetar. Vi tycker att de skall kunna få välja att leva på det sättet. Man skulle få större rörlighet och flexibilitet i pensionssystemet om man anpassade det till individuella behov i större utsträckning än nu.

Det kan finnas många skäl till att man inte vill arbeta 17 timmar i veckan. Man kan vilja ha säsongarbete, vissa utredningsjobb eller annat, litet sporadiskt under året. Man kan ha ett sparkapital som man vill leva på efter 60 års ålder osv. Kravet på 17 timmars arbete i veckan borde inte finnas, tycker vi.

För att få delpension skall man ha tio års tjänst i ATP-systemet efter 45 års ålder. Det är OK. Men den allvarligaste skönhetsfläcken när det gäller kvalifikationsreglerna är kravet att man skall ha arbetat in den tiden som anställd. Annars faller man utanför systemet. Här är jag verkligen förvånad över att Eric Carlsson, som från den här talarstolen har visat så stort socialt patos i de här frågorna, inte anslutit sig till oss. Här gäller det faktiskt småföretagare: jordbrukare m. fl. De betalar dessutom sin avgift själva. Låt oss, ärade kammarledamöter, tänka oss hur det här systemet fungerar. Vi kan tänka oss en småjordbrukare med en anställd. Han betalar sina avgifter – ATP och folkpensionsavgift – för både sig själv och sin anställda. Vid 60 års ålder orkar han inte längre hålla på med sitt småjordbruk. Han avvecklar det; han kanske är tvungen att göra det på grund av konkurs eller något annat. Han lyckas få ett deltidsarbete, men han får ingen delpension. Hans anställda får både deltidsarbete och delpension. Detta är, mina vänner, fullständigt orimligt, och jag är utomordentligt förvånad över att mittenbröderna inte har gått med på vårt berättigade krav på en ändring. Det gäller i högsta grad småföretagare.

Reservationen 2 handlar om beräkningen av delpensionens storlek – och den beräkningen är verkligen komplicerad och skapar dessutom en orättvisa

som är ganska fantastisk. Man har nämligen sagt att delpension aldrig får bli större än skillnaden mellan den sjukpenninggrundande inkomsten innan och efter det en person gått över till deltidsarbete. Här har man alltså kopplat pensionen till den sjukpenninggrundande inkomsten – inte till inkomsten. Och den sjukpenninggrundande inkomsten är, som alla vet, 7,5 gånger basbeloppet – i dag 75 000 kr. Det betyder i praktiken att en välavlönad tjänsteman med 75 000 kr. om året får 24 000 kr. i pension. Det är det mesta man kan få. Men en tjänsteman som har 90 000 kr. om året och går över till halvtidstjänst får 19 500 kr. i pension. OK, säger vi, låt den högsta pensionen stå kvar vid 24 000 kr. hur stor inkomst en människa än har – men man skall inte reducera pensionen när inkomsten stiger. TCO reagerade våldsamt mot detta. 10 procent av organisationens medlemmar är berörda.

Denna delpension finansieras med en avgift, som alla betalar. I dag betalas avgifter på inkomstdelar ovanför 75 000 kr. Men det är inte nog med att pensionen skall stå kvar där utan den avvecklas. Trots att avgifter på dessa inkomstdelar betalas, försvinner pensionen helt och hållet, när inkomsten stiger tillräckligt. Alla här i kammaren måste väl hålla med om att ett sådant system är orimligt. Det förekommer ingen annanstans inom vårt socialförsäkringssystem.

Det egendomligaste, herr talman, är vad utskottsmajoriteten säger på s. 8 i sitt betänkande, där den erinrar om att "lagstiftningen om delpensionering självfallet inte uteslöt avtalsmässiga kompletteringar t. ex. för inkomstdelar som översteg den allmänna pensionsgränsen vid 7,5 basbelopp. Enligt vad utskottet erfarit har från fackligt håll redan framställts krav på sådana kompletteringar."

Meningen är alltså att man avtalsvägen skall tvinga arbetsgivarna att betala en delpension ovanpå 75 000 kr. eller behålla den på oförändrad standard, samtidigt som de får betala avgifter till systemet. Betalningen skall alltså ske två gånger, vilket är en mycket egendomlig konstruktion. Vi kan självfallet inte godta att man skall betala två gånger till ett pensionssystem för att få behålla en pension.

Reservationen 4 handlar om intjänandetiden. Även där finns en skönhetsfläck. Det nuvarande systemet säger att man måste tillhöra försäkringen i 30 år för att få full pension. Men ingenting hindrar att man får betala i 45 år. Om man börjar jobba i 18-årsåldern och håller på tills man blir 65 år, får man betala hela tiden. De människor som har så lång betalandetid har ingen som helst fördel gentemot andra människor.

En gruvjobbare, som är 62 år, som har arbetat sedan han var 18 år, som varit varken sjuk eller arbetslös – för då får han förtidspension utan reduktion – och som vill göra förtida uttag, får vidkännas en reduktion med 18 % av pensionen under hela sitt återstående liv, trots att han har betalat i 45 år. Det kan inte vara rimligt, herr talman. Endast staten kan skapa ett sådant pensionssystem. Ett privatförsäkringsbolag skulle aldrig kunna göra det.

En utlänning, som kommer till Sverige t. ex. vid 52 års ålder, bor här i 10 år och blir svensk medborgare, kan göra ett förtida uttag vid 62 års

Fredagen den
5 mars 1976

*Vissa delpensions-
frågor m. m.*

ålder med 18 % reduktion. Han får alltså exakt samma pension efter 10 år i Sverige som en jobbare som har arbetat och betalat till systemet i 45 år. Detta borde pensionskommittén titta på.

Reservationen 5 rör en mindre fråga, men den kan ha betydelse för vissa försäkrade, nämligen sådana som gör förtida uttag i slutet av ett år, i november eller december. Då mister de hela det årets inkomst i ATP-systemet. Jag har just i dagarna haft kontakt med en sådan person, vars ATP-poäng för kommande del av livet blev påverkad. Han får en ganska kraftig sänkning av sin pension just därför att han gjorde ett förtida uttag i december månad och miste hela det året. Vi anser att gör man ett förtida uttag i slutet av året, skall man få räkna det året såsom inkomstår i ATP-hänseende.

Reservationen 7 handlar om yrkesfiskarna. Där finns en trepartimotion från de borgerliga. Yrkesfiskarna är en grupp, som man kanske bör inrätta en särskild pensionsålder för.

Jag är medveten om att det finns många yrkesgrupper i Sverige som kan ställa samma krav, men de flesta av dem har möjlighet att förhandla om sin pension. Det har t. ex. gruvarbetarna gjort – de har förhandlat om en sänkning av pensionsåldern till 60 år. I princip kan vilken yrkesgrupp som helst förhandla om sin pension. Yrkesfiskarna är ju däremot egenföretagare och kan alltså inte förhandla om en sådan sak, utan för dem måste riksdagen gå in och fatta ett beslut. Vi tycker att våra fiskare kan få den favören, eftersom de har ett hårt och slitigt jobb. I det yrket börjar man ofta arbeta mycket tidigt och följer sin far på båten redan i unga år. Det är också så att i praktiskt taget alla andra länder får yrkesfiskare pension vid 60 år. Om jag inte är felunderrättad har också handelsflottans anställda pensionsåldersgränsen satt vid 60 år, därför att det anses vara ett hårt jobb att gå på sjön. Därför anser vi att även yrkesfiskarna bör få pensionsåldern sänkt till 60 år. – Det krävs givetvis utredningar om en del av de här förslagen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer där mitt och herr Fridolfssons namn förekommer.

I detta anförande instämde herr Fridolfsson (m).

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! Pensionsfrågorna är ju av den karaktären att de tilldrar sig stort intresse i vida kretsar, och det är väl också ganska naturligt att det intresset ökar ju närmare pensionsåldern man kommer. Här har de två tidigare talarna skildrat en hel del aktuella saker i detta avseende, och jag skall därför bara helt kort beröra de tre reservationer där folkpartiet har deltagit och där mitt namn förekommer.

Låt mig börja med reservationen 2 beträffande den minskning av pensionen som sker när man tar ut delpension, om man överskrider det basbelopp på upp till 75 000 kr. som herr Ringaby här just har berört. Låt vara att det är rimligt att uttaget får stiga upp till denna gräns, men då vore det också rimligt att man, när den gränsen är nådd, låter det stanna där och inte – som förhållandet faktiskt är – låter det trappas av tills det helt försvinner, om man kommer upp i dubbla basbeloppstalet. Detta har

i berörda kretsar givetvis väckt berättigad uppmärksamhet och kritik.

Utskottet hänvisar till att man skall lösa problemet avtalsvägen och att sådana krav redan har framställts. Självfallet kommer också den möjligheten att utnyttjas om det inte blir någon ändring. Jag föreställer mig att det är ett rättvisekrav att reglerna ändras, speciellt med hänsyn till att man har lyft bort det tak till vilket arbetsgivaren skall betala för de här förmånerna. Det är då orimligt att erlagga avgift för en försäkringsförmån som försvinner när beloppet blir tillräckligt högt, medan det däremot inte finns någon gräns när det gäller att betala in avgifter – då går man ända upp i topp utan tak. Däremot trappas förmånerna av så att hela förmånen till slut har försvunnit när man har nått upp till två gånger 7,5 basbelopp.

Jag yrkar med detta, herr talman, bifall till reservationen 2 till föreliggande betänkande.

Reservationen 3 grundar sig på en motion av herr Jonsson i Mora. Det är ju en känd sak att vårt parti har varit aktivt när det gäller att driva på de beslut angående pensionering som har tagits ända sedan allmänpensionen infördes för drygt 60 år sedan. Hela tiden har här funnits ett liberalt engagemang, och förbättringar har genomförts successivt. Alldeles nyligen togs ett stort steg framåt, när riksdagen sänkte pensionsåldern till 65 år och skapade möjligheter till deltidspension.

I takt med denna utveckling har vi också strävat efter att förfina pensioneringsinstrumentet och anpassa det till den enskilda människans önskemål och behov. Syftet med den motion som jag har stött med reservationen 3 är att söka möjliggöra större rörlighet i pensionssystemet. I reservationen begär jag därför ett förslag i den riktningen från regeringen, som ju kan låta utreda frågan, i stället för att vi, som det sägs i utskotts-betänkandet, skall avvakta hur den pensionsreform kommer att verka som skall börja tillämpas om några månader. Jag menar att regeringen borde se vad som kan göras ytterligare och komma med förslag. Man skulle t. ex. kunna spara ledigheten och gå i pension tidigare, man skulle kunna ta ut extra ledighet vid lägre ålder och i så fall kunna återkomma senare för att yrkesarbeta ytterligare. Det är alltså fråga om ett ytterst flexibelt och människoanpassat system. På den här punkten har vi fått stöd av en del personer som ingående har sysslat med hithörande frågor, bl. a. Gösta Rehn.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 3, vilket i sin tur innebär bifall till den här nämnda motionen av herr Jonsson i Mora.

Mitt namn förekommer även under reservationen 7, som gäller sänkt pensionsålder för yrkesfiskare. Utskottsmajoriteten instämmer i att yrkesfiskarna utsätts för avsevärda påfrestningar i både fysiskt och psykiskt avseende men hänvisar till att problemet kan lösas avtalsvägen av arbetsmarknadens parter. Vore detta riktigt, skulle man kunna säga att den vägen är att rekommendera, men som herr Ringaby redan har påpekat föreligger det en speciell situation just för yrkesfiskarna. De är inte i det läget att de kan gå till någon arbetsgivare och diskutera de här sakerna, eftersom de till allra största delen är partsdelägare och alltså räknas som egna företagare i sin verksamhet. Ingen kan väl påstå att kravet på sänkt pensionsålder

inte är berättigat med hänsyn till deras tunga och ofta farofyllda arbete; de borde kunna få möjlighet till pensionering exempelvis vid 60 års ålder, vilket t. ex. är regel för gruvarbetare i underjordsarbete.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall även till reservationen 7. I övrigt ansluter jag mig till utskottets skrivning, där det ju påpekas att många hithörande frågor nyligen har hänskjutits till utredningar, som skall föreslå sådana förbättringar och kompletteringar som kan anses skäligen när det gäller socialförsäkringsförmånerna i allmänhet, vilka vi ju sysslar med i detta utskott.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! De motioner som behandlas i detta utskottsbetänkande är ju i stort sett av samma innehåll som de motioner som vi behandlade samtidigt som riksdagen antog lagen om delpensionering förra året. Det är en lag som ännu ej trätt i kraft och som vi inte har någon erfarenhet av.

I motionen nr 551 – om jag nu får börja med den eftersom där framförs den hårdaste kritiken mot lagen om delpensionering och eftersom den också har föranlett de flesta reservationerna – sägs det att om man inte hade haft den här lagen skulle det ha varit mycket lättare att avtalsvägen få fram ett smidigt och väl fungerande system. Herr Ringaby har ju också varit inne på detta i sitt anförande – att han tycker att den här lagen är alltför stelbent och att det kanske skulle ha varit lättare om inte denna lag hade funnits. Ja, det är en sak som man verkligen kan diskutera. I varje fall var inte detta löntagarnas uppfattning när lagen antogs eller under förarbetena till lagen. De visste väl av erfarenhet att det nog inte skulle bli så lätt att förhandlingsvägen få igenom kravet på delpensionering. De önskade att rätten till delpensionering skulle vara lagfäst.

Men sedan är det ju också så, herr Ringaby, att som lagen är utformad är det parterna på arbetsmarknaden som skall förhandla om rätten till deltidarbete och därmed sammanhängande problem. Jag har mycket svårt att förstå att det skulle vara så mycket besvärligare att komma överens parterna emellan i dessa frågor om vi inte hade haft den här lagen. Rätten till ledighet är garanterad i lag. Den saken behöver man inte förhandla om, och det tror jag är bra i varje fall för löntagarna. Om det sedan hade varit bättre för arbetsgivarna om man inte haft denna lag skall jag inte yttra mig om. Det är en annan sak.

Nu har vi den här lagen, och i varje fall har ingen föreslagit att den skall bort. Men ett antal motionärer är kritiska på vissa punkter och anser att lagen har så svåra skönhetsfläckar att den måste ändras och kompletteras. Herr Ringaby har i sitt anförande talat just om dessa svåra skönhetsfläckar och vilka punkter han vill ha ändring på. Jag fick en viss känsla av att herr Ringaby har den uppfattningen att de här skönhetsfläckarna är så svåra att den valfrihet och den smidighet som man önskat uppnå i stort sett skulle utebli om man inte ändrar lagen.

Herr talman! Utskottsmajoriteten har inte ansett sig böra biträda de motionsvis framlagda förslagen till ändringar. För det första tycker vi att lagen

inte är så bristfällig som man vill göra gällande, och för det andra anser vi att man inte bör göra några ändringar innan vi får erfarenhet av lagens praktiska verkningar. Det här är ju en ny lag. Dess motsvarighet finns inte, såvitt jag känner till, någonstans i världen, och vi kan inte få någon vägledning från något håll. Därför bör vi nog inte göra några ändringar innan vi har erfarenhet av hur lagen kommer att fungera i praktiken, inte minst med hänsyn till att man lämnat ett vitt fält öppet för parterna på arbetsmarknaden att komma överens om regler och tillämpningar.

Nu kanske någon befarrar att man inte skall lyckas med detta och att de som bäst behöver denna delpension inte ens skall kunna få den. Det skymtar i varje fall fram i motionerna. Jag tycker att man inte skall hysa alltför stora farhågor på den punkten. Visst kan vi väl alla vara medvetna om att man kommer att möta vissa problem vid den närmare utformningen, och visst kan det kanske bli besvärligt i vissa branscher. Men jag tror att dessa förhandlingsvana och på dessa områden tränade människor skall kunna klara av de här sakerna – de har säkerligen tidigare klarat av svårare problem.

Jag vill också säga till herr Ringaby att om man slopar det timantal för deltidsarbete som är ett villkor för att deltidspension skall kunna utgå, så tar man ju bort det elementära inslaget i lagen. Herr Ringaby säger att det finns många skäl till att man skall ta bort bestämmelsen om de 17 timmarna, och jag skulle vilja säga att det finns också många skäl till att man bör ha denna genomsnittliga arbetstid kvar. Om man slopade det här arbetsvillkoret skulle man som sagt ta bort det kanske väsentligaste inslaget i lagen. Jag anser att dessa arbetstagare skall ha kontakt med arbetsmarknaden och behålla de sociala förmåner som de därigenom får.

Vi har inte heller kunnat biträda kravet på att man helt skulle kunna lämna förvärvsarbetet före 65 års ålder. Det finns ju en särskild pensionsform för detta, nämligen det förtida uttaget.

Herr Ringaby talar litet hjärtnipande om att det kan vara ett par äkta makar som har ett sparkapital och kanske vill ta ut deltidspension och tära på sparkapitalet. Ja, visst kan de ha ett sparkapital och visst kan det vara riktigt att de använder detta på ålderns dagar för att trappa ner arbetet, men då går det väl lika bra att tära på sparkapitalet vid ett förtida uttag.

Det är naturligtvis väldigt lätt att lägga fram alla möjliga förslag om justering av reglerna om intjänandetid, förmånskrets och erforderligt timantal. Men strävandet vid utarbetandet av lagen om delpension har varit att för långvarigt yrkesverksamma få till stånd en enkel konstruktion, som inte är alltför svår att tolka och administrera. Reglerna inom den allmänna försäkringen har därvid tjänat som förebild.

En annan viktig sak är – och det påpekar LO speciellt i sitt remissyttrande – att det är mycket angeläget att löntagarna även efter övergången till deltidarbete får bibehålla sina övriga förmåner. Särskilt viktigt är kanske i det här fallet arbetslöshetsunderstödet. En kombination av arbete och pension med bibehållna sociala förmåner är alltså en lösning som vi inte vill rubba på.

Lagens främsta syftemål är ju att de som har de tunga och besvärliga

Fredagen den
5 mars 1976

*Vissa delpensions-
frågor m. m.*

jobben skall få ökad valfrihet i detta sammanhang. Därför har vi inte heller velat släppa på principen om kopplingen mellan arbetstid och pension och ej heller på principen att man skall ha minst tio års anställning för att omfattas av lagen. Vi tycker att det är riktigt att man kräver denna anställningstid för att den här rätten skall föreligga.

I reservationen 2 – det är en moderat- och folkpartireservation – föreslås att bestämmelsen om att begränsningen av pensionen till skillnaden mellan den sjukpenninggrundande inkomsten före och efter övergången till deltidarbete skall utgå ur lagen. Även jag, herr talman, känner väl till att den här bestämmelsen har diskuterats och även kritiserats i vissa sammanhang. Men när man skrev lagen var man klart medveten om de konsekvenser som herr Ringaby nu har betecknat som en av de allra svåraste skönhetsfläckarna. Som jag tidigare sagt är emellertid lagen i första hand avsedd för normalinkomsttagare, och personer med relativt höga inkomster torde ändå inte tillhöra den grupp som i första hand begär deltidspension. Om de gör det, så finns det, som herr Ringaby själv sade, möjligheter att träffa kollektivavtal som reglerar denna sak. Departementschefen har också pekat på detta i propositionen om rörlig pensionsålder. Han säger att det är ganska naturligt att man tar upp denna fråga och tar också dessa problem som exempel. Förhandlingar har ju också redan påbörjats. Jag är övertygad om att den saken går att klara.

Sedan sade herr Ringaby att det är orimligt att tvinga arbetsgivarna att betala kostnaderna för en förhandlingsöverenskommelse, samtidigt som de får betala ATP-avgifter för obegränsat belopp. Men om man sänker pensionsåldern från 67 till 65 år, så avlyfter man ju två års kostnader för de stora grupper som tidigare hade 65 år som pensionsålder. Om de kostnaderna då förs över för att klara denna fråga, som jag betecknar som ganska liten, så innebär det såvitt jag förstår inga större problem, och det är inte heller på något sätt principiellt felaktigt.

Med anknytning till reservationen 4 pläderade herr Ringaby sedan för att anställda med tunga, monotona och relativt lågt betalda arbeten och lång intjänandetid bakom sig skulle få rätt till förtida uttag på förmånligare villkor än andra. Även herr Hyltander och utskottets vice ordförande har varit inne på den frågan och framhållit att nämnda grupper är orättvist behandlade i förhållande till människor med kortare anställningstid. Men ute i arbetslivet är det ju den stora gruppen, de många människorna, som har och kommer att ha lång anställningstid bakom sig, när de går i pension. Om man då, som reservanterna föreslår, genomför mera generösa bestämmelser för människor med lång anställningstid, så närmar man sig en ytterligare sänkning av pensionsåldern. Motionärerna säger emellertid att syftet är att detta endast skall gälla dem som har tunga, besvärliga och relativt dåligt betalda jobb. Men då kommer man in på det mycket svåra avgränsningsproblem som flera utredningar har sysslat med utan att kunna lösa, nämligen vilka jobb det är som kan betraktas som besvärliga och svåra. Vilka arbeten är relativt dåligt betalda? Jag tror att det skulle bli mycket svårt att klara ut den saken.

Hela det här förslaget tycket jag f. ö. faller på de mycket besvärliga administrativa problem som skulle uppstå, om det genomfördes. Såvitt jag kan förstå skulle man då praktiskt taget behöva följa varje individ från den dag då han eller hon börjar i förvärvslivet, se efter vilka yrken vederbörande har sysslat med osv. Man skulle behöva följa varje människa hela arbetslivet ut. Ett sådant förslag förefaller mig vara ganska illa genomtänkt och framför allt skulle det bli mycket svårt att praktiskt genomföra. Därför har utskottets majoritet inte kunnat biträda det motionsyrkandet.

Vidare återkommer moderaterna och föreslår i reservationen 5 att inkomster förvärvade under det år då förtida uttag gjorts skall kunna grunda rätt till ATP. Det är en ganska betydelselös detalj – eller i varje fall är det ingen stor fråga. Utskottsmajoriteten har inte funnit anledning biträda det förslaget. Den som bestämmer sig för förtida uttag har ju själv alla möjligheter att reglera den här saken. Bestämmer han tidpunkten till början av ett år, så förlorar han ingenting. Gör han det i slutet av året kan dock vissa poäng falla bort. Men man har som sagt möjlighet att själv reglera detta; man kan begära förtida uttag vid vilken tidpunkt som helst.

Även detta skulle dock bli litet krångligt rent administrativt. Pensionspoängen uträknas ju på ett års deklarerade inkomster. Skulle man börja beräkna pensionspoäng för någon månad, ett halvår, eller vad det kunde bli fråga om, får man ökade besvär administrativt.

Herr talman! Utskottets vice ordförande talade på sedvanligt sätt om att sänkningen av pensionsåldern kommer tio år för sent. Han sade att det i första hand är de valkiga nävarnas och blåblusarnas folk som fått känna av detta. Vi har haft åtskilliga replikväxlingar om den saken här i kammaren, och jag tror inte att det är meningsfullt att fortsätta den debatten. Men för att friska upp minnet litet tog jag mig under helgen före att läsa debattprotokollen från ATP-stridens dagar. Så här långt efteråt förundras man över det sega, ihärdiga motstånd som man mötte från de borgerliga partierna när det gällde att genomföra den stora pensionsreformen. ATP-reformen. Vi kan nu förbättra den undan, göra den smidigare och ge pensionärerna bättre möjligheter till valfrihet. Hade vi i stället följt centerlinjen, så inte hade vi gagnat blåblusarnas och de valkiga nävarnas folk. – Nog sagt om detta.

Vi har ansett oss böra avstyrka yrkanden i centerreservationen om att tillförsäkra den som gjort förtida uttag en speciell förmån i detta sammanhang. De som har gjort förtida uttag före den 1 juli i år får en omräkning av sina pensioner enligt de förmånliga regler som riksdagen antog i samband med beslutet om en sänkning av pensionsåldern. Herr vice ordföranden har också redogjort för dessa förmånliga regler och erkänt att de är bra för dem som har gjort detta förtida uttag, men han tycker inte det är tillräckligt.

Om man skulle tillmötesgå centern på denna punkt och efter herr Carls-sons modell räkna om pensionerna för dem som tagit förtidspension före den 1 juli i år, skulle man, är jag rädd, få en reaktion från övriga grupper, från dem som har arbetat till 67 år och sedan gått i pension. De skulle

Fredagen den
5 mars 1976

*Vissa delpensions-
frågor m. m.*

kanske med lika stor rätt kunna kräva att få sina pensioner omprövade.

Förra året togs frågan om inkomstprövningen mellan pensionstillskott och ATP upp i ett par motioner. Dessa motioner överlämnade vi till pensionskommittén. Vi tyckte att det fanns skäl att utreda den saken. Det kan tänkas att kommittén, när den kommer in på pensionstillskotten, också kan ägna den här sidan av saken en tanke.

Herr talman! Jag bör väl också säga ett par ord till herr Hyltander, eftersom han står för en egen reservation. När det gäller de reservationer där han är med anser jag att jag har besvarat även hans inlägg.

I den speciella folkpartireservationen förs ett allmänt och, jag skulle vilja säga, till intet förpliktande resonemang om det angelägna i att ytterligare förbättra rörligheten i pensionssystemet. Nu är det ju så att lagen skall följas upp. Det är givetvis inte uteslutet att även den här lagen behöver ändras, allteftersom man vinner erfarenhet av de praktiska verkningarna. Hur och i vilket sammanhang lagen kan behöva ändras får erfarenheten och uppföljningen av lagen utvisa.

Återstår så, herr talman, den mycket viktiga frågan om sänkt pensionsålder för fiskare. Riksdagen har vid åtskilliga tillfällen behandlat motioner med förslag om sänkt pensionsålder för vissa yrkesgrupper. Sådana yrkanden har genomgående avslagits. Den huvudsakliga motiveringen härför har varit att det skulle bli mycket svårt att på ett godtagbart sätt inom den allmänna försäkringen differentiera olika sociala förmåner efter yrke eller sysselsättning. Sänkning av pensionsåldern har utretts och prövats i olika sammanhang. Det är speciellt gruvarbetarna som har varit föremål för dessa diskussioner, och de har nu avtalsvägen lyckats klara frågan, tydligen på ett ganska tillfredsställande sätt.

Pensionskommittén har ägnat ganska stor uppmärksamhet åt de mera allmänna frågorna om sänkt pensionsålder för vissa yrkesgrupper. Kommittén har haft överläggningar med specialister inom medicin och åldersforskning. Dessa experter – jag tror man kan kalla dem så eftersom de sysslar med omfattande forskning på detta område – är av den uppfattningen att tillhörighet till visst yrke inte är någon lämplig grund för särregler i fråga om sociala förmåner, inte heller när det gäller pensionsåldern.

Det har sagts här att fiskarna har ett mycket påfrestande arbete, att de kanske ofta är utslitna i förtid. Jag tror att det är påfrestande – jag har i varje fall ingen anledning att betvivla det, även om jag inte har någon erfarenhet av det yrket. Men de är inte ensamma om att vara i den situationen, de är inte ensamma om att ha besvärliga jobb. Det finns säkerligen många yrkesgrupper i detta land som kan anföra lika starka skäl för att komma i åtnjutande av samma förmån som föreslås i den här reservationen. Vi får rätt ofta rapporter från olika arbetsplatser om vilka risker jobbarna möter inom olika yrkesgrenar.

Om fiskarnas arbetsförhållanden är rätt beskrivna och många av denna yrkesgrupp har en så dålig medicinsk status som här har sagts bör de också, som utskottets vice ordförande sade, ha stora möjligheter att – visserligen efter individuell prövning – få förtidspension. Dessa möjligheter har vä-

sentligt förbättrats undan för undan, de har stor betydelse i nuläget och *de kommer säkerligen att få stor betydelse också i framtiden.*

Det har också i debatten nämnts att man bör jämföra fiskarna med andra yrkesgrupper – herr Ringaby var inne på gruvarbetet, där långa anställningstider inte ger speciella förmåner. Men när det gäller lagstiftning har vi inget område att jämföra med. Lagen gäller lika för alla. Att underjordsarbetarna förhandlingsvägen har lyckats genomdriva lägre pensionsålder får vi se mot bakgrunden av att just denna yrkesgrupp har ansetts stå i en klar särställning. Därför har gruvarbetarna också kunnat lösa frågan förhandlingsvägen.

Riksdagen har som sagt tidigare vid flera tillfällen avslagit propåer som gått i samma riktning som förslaget i reservationen 7. Jag vill bara tillägga att det kanske finns ännu mindre anledning att bifalla sådana här yrkanden nu, eftersom pensionsåldern den 1 juli sänks med två år. Det förhållandet är inte betydelselöst i sammanhanget. Sänkningen av pensionsåldern är en jättelik reform som ligger väl i linje med vår tradition i det här landet. Vi har för övrigt genom de reformer som vi har bakom oss skapat ett som jag tycker bra system med olika valmöjligheter för en flexibel pensionsålder. Jag tror att de som har behov härav också kommer att utnyttja dessa möjligheter.

Med detta, herr talman, ber jag att på samtliga punkter få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

I detta anförande instämde herr Mellqvist (s).

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! I ett kort genmäle hinner jag inte med så mycket som jag skulle önska.

Om man bortser från förslaget om sänkning av pensionsåldern för yrkesfiskare, kostar våra förslag inga ytterligare pengar. Förslagen i reservationerna innebär faktiskt också förbättringar av delpensionssystemet.

Herr Fredrikssons argument mot dessa förslag har varit ganska intressanta. Argumenten är egentligen bara att förslagen gäller för få människor eller människor som ligger något ovanför normalinkomsttalen. Därmed har de enligt socialdemokratisk uppfattning inget intresse.

Det är inte så, herr Fredriksson, att dessa förslag skulle omstörta pensionssystemet.

Vi vet att pensionssystemet skall ses över, och det nya har ännu inte trätt i kraft. Vi vet emellertid också att 17-timmarskravet kan medföra problem. Varför skall vi ha ett sådant krav? Vi hyllar här valfriheten. Den som frivilligt väljer att stå utanför 17-timmarskravet och därmed utanför det lagliga skyddet när det gäller socialförsäkringar, bör få göra det. Det kan finnas goda skäl härför.

Man kan inte heller klara detta genom att göra förtida pensionsuttag, som herr Fredriksson sade. Man kan göra förtida uttag, om man vill leva på sparkapital. Men då har man ju reducerat sin pension för hela livet,

Fredagen den
5 mars 1976

*Vissa delpensions-
frågor m. m.*

om man inte är sjuk eller arbetslös. Vi tycker att man bör ha rätten att göra ett förtida uttag, även om man inte har heltidsarbete.

De personer – i första hand tjänstemän – som ligger ovanför normalinkomsten får en reduktion av pensionen med stigande inkomster. Herr Fredriksson måste väl ändå hålla med om att det är ganska egendomligt, eftersom det ju betalas avgift för dessa inkomster. Det betalas ju en pensionsavgift till den här delpensionen med 0,25 %. När så sker, skall man väl inte minska pensionen för de människor som råkar öka sin inkomst. Det anser vi vara alldeles orimligt.

Likaså anser vi att det är orimligt att kräva 10 års anställning för deltidspension. Det diskriminerar hela gruppen småjordbrukare och småföretagare som avvecklar sina företag och blir anställda i 60-årsåldern. Även om de får deltidarbete kan de aldrig få delpension.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c) kort genmäle:

Herr talman! Denna fredagens fredagseftermiddag skall jag inte öppna någon stor process med utskottets herr ordförande eller någon annan. Jag skall bara göra några korta kommentarer till vad som har sagts.

Utskottets herr ordförande sade att jag på vanligt sätt talat om en sänkning av pensionsåldern och att det inte betyder någonting när vi fått ATP. Men i slutet av sitt anförande säger herr ordföranden ändå att sänkningen av pensionsåldern med två år är en stor reform. Just det! Den reformen har vi fått kämpa för ända sedan början av 1960-talet. Det skall utskottets herr ordförande inte försöka krångla bort. Det är en viktig reform. Det motstånd mot en sänkning av den allmänna pensionsåldern som funnits i riksdagen har betytt förlorade år för alla de människor som måste slita ut sig till 67 år.

Sedan vill jag vända mig till herr Ringaby. Han var förvånad över Eric Carlsson som inte följt utvecklingen beträffande delpensionen. Har herr Ringaby inte uppmärksammat att det finns möjlighet till förtidspension från 60 år på grund av medicinska och arbetsmarknadsmässiga förhållanden? Herr Ringaby deltog i en resa i Jämtlands län, där vi fick en redovisning av hur hög procent förtidspensionärer som fanns på grund av de speciella förhållanden som rådde för de människorna. Vilka var det som var pensionerade? Jo, det var framför allt småbrukare och skogsarbetare som haft ett tungt och svårt arbete och som man inte ville flytta från deras hembygder. Möjlighet finns alltså i dag att klara denna typ av pensionering genom förtidspensionering, om man använder den på ett hyfsat sätt.

Där kommer jag även in på det ni sagt om fiskarna. Vi menar att med de möjligheter som finns i dag att ta hänsyn till de individuella fallen kan man klara en pensionering redan vid 60 år. Jag tror det finns anledning stryka under detta och att pensionsnämnden i Bohuslän bör klara ut den frågan.

Så vill jag beröra vår reservation nr 6. Herr Fredriksson säger att övriga grupper skulle reagera om man sänker pensionsåldern för denna grupp människor till 65 år genom att reducera det förtida uttaget med hänsyn till

sänkningen av pensionsåldern. Det är ett märkligt resonemang. Var finns solidariteten med dessa människor som, på grund av besvärliga arbetsförhållanden och den hårda prövningen i fråga om möjligheten att få förtidspension, tvingats till förtida uttag? Det är de människor som varit pressade av arbetslivet som man på det sättet skulle kunna ge stöd och hjälp. Det är från denna utgångspunkt vi stannat för att yrka bifall till reservationen 6 och vi menar att pensionskommittén i rättvisans namn måste lösa de här frågorna.

Herr HYLSTANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fredriksson karakteriserar folkpartimotionen 739 av herr Jonsson i Mora som ett allmänt och till intet förpliktande resonemang. Jag skall erkänna att den inte innehåller något utarbetat förslag i den fråga den för fram tankegångar om. Men vi har haft så stort förtroende för det visionära tänkandet hos vår sittande regering att vi trodde att den med hänsyn till de tankegångar som framförts i motionen skulle kunna komma med förslag i ärendet. Det är väl tänkbart att partiet och herr Jonsson i Mora kan samla sig till ett konkret förslag så småningom, men vad motionen velat göra är att ta upp frågorna till belysning för att komma ytterligare ett steg på vägen till ett bättre och mer människoanpassat arbetsliv och pensionssystem. Vi säger ju i motionen att detta bara är ett steg på vägen mot en anpassning av systemet till den enskildes behov och önskemål. Att då säga att den är allmän och till intet förpliktande är kanske litet orättvist, även om den inte innehåller sådana konkreta förslag som man kan ställa yrkande på.

Beträffande reservationen 2, som jag undertecknat tillsammans med herr Ringaby och herr Fridolfsson, framhöll herr Fredriksson att man övervägde följderna av det försvinnande uttaget vid högre inkomster när man utformade dessa bestämmelser. Jag ifrågasätter om inte bestämmelserna om anpassningen till sjukförsäkringens storlek utformades innan man tog bort taket för avgifterna. Där har vi en komplikation som understryker orättvisan och ojämlikheten i det system som faktiskt råder. Det är främst därför jag ansluter mig till detta. Man kan ange ett maximalt för deltidssättningen. Men att trappa ner den så att man med oförändrat avgiftsuttag ändå går ned till noll kan inte vara rättvist.

Herr FREDRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ringaby återkommer till frågan om taket på 7,5 gånger basbeloppet och tycker att det är en orimlighet att det skall vara kvar. I samband därmed tar han också upp frågan om avgiften och tycker att det är orimligt att inte en sådan förmån kan utgå när avgift betalats in. Ja, det är klart att man som herr Ringaby kan tycka att detta är orättvist, om man är fångad i ett premiereservsystemtänkande som herr Ringaby tycks vara. Men det är ju så att storleken på pensionen inte alls är beroende av de avgifter som har betalats in, utan pension utgår med hänsyn till den deklarerade inkomsten och har ingenting med avgifter att göra. Det

Fredagen den
5 mars 1976

*Vissa delpensions-
frågor m. m.*

är ganska många som får pension utan att en enda krona i avgifter har inbetalats, och jag förmodar att herr Ringaby inte tycker att det är orättvist.

Jag vill också säga till herr Ringaby att den som av medicinska eller arbetsmarknadsmässiga skäl inte kan arbeta till pensionsåldern har goda möjligheter att efter individuell prövning få pension tidigare. Vi har alltså i praktiken en lägre pensionsålder för dem som behöver den bäst. Så får vi nu deltidspensioneringen, och därmed har vi också ökat möjligheterna till pensionering efter personliga förutsättningar och behov.

Att den här gruppen är liten, att det kanske inte är så många människor som berörs innebär inte att frågan för oss är ointressant. Så är absolut inte förhållandet. Jag har sagt att den här frågan bör kunna lösas förhandlingsvägen. Jag vill också tillägga att just den här frågan om begränsningen till 7,5 gånger basbeloppet ligger hos pensionskommittén, som skall titta på den. Det är ju inte alls säkert att det här taket skall behållas för all framtid. Det är inte alls säkert att det är riktigt att man har detta tak. Vi får, herr Ringaby, avvakta det delbetänkande som skall komma i höst och där pensionskommittén kommer att lägga ett förslag om intjänande av pensionsrätt i pensionssystemet.

Jag ser att min repliktid är ute, så jag får återkomma för att bemöta utskottets vice ordförande.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Vet inte herr Ringaby att det finns förtidspension, säger Eric Carlsson i Vikmanshyttan och hänvisar till att de som tar förtidspension ofta är småföretagare och andra som haft ett hårt jobb. Jo, visst vet jag det. Det är bara det att man måste vara sjuk eller arbetslös för att få förtidspension utan reducering. Om man gör ett förtida uttag utan att vara sjuk eller arbetslös får man reducerad pension.

Här är det inte fråga om förtidspension utan om rätt till deltidspension, och det tycker jag att en egenföretagare skall ha. Det är vad reservationen handlar om. En egenföretagare skall, om han slutar som företagare och blir anställd, ha samma rätt att ta deltidspension som en vanlig löntagare. Det måste vara fullständigt rättvist och jämlikt och rimligt att tillämpa den principen.

Jag är, herr talman, ingalunda fången i något premiereservsystemtänkande, som herr Fredriksson tycks tro. Inser inte herr Fredriksson det orimliga i att folk med inkomster över det normala, alltså mer än 75 000 kr., får sänkt delpension? Att de inte får tillgodoräkna sig pension över ett visst tak, godtar jag, men inte att pensionen skall sänkas när inkomsten stiger. Och kom ihåg herr Fredriksson att om sju åtta år kommer normalinkomsten för en vanlig arbetare att vara 80 000–90 000 kr., till följd av den inflation som vi har i dag. Då kommer människor att få uppleva att deras delpension oavbrutet sänks när inkomsten stiger.

Om herr Fredriksson inte inser att det är något galet i ett sådant system, skall jag sluta argumentera.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c) kort genmäle:

Herr talman! Får jag säga till herr Ringaby i all vänlighet – inte denna fridens förmiddag utan denna eftermiddag – att den delpension som riksdagen har beslutat om träder i kraft den 1 juli 1976. Och detta är något nytt. När vi fattade detta beslut i riksdagen, på förslag av socialförsäkringsutskottet, sades det klart ut att den första tiden fick bli en försöksverksamhet i avvaktan på de erfarenheter som man skulle vinna. Det gör att jag betraktar detta som en delreform som är beslutad och som skall träda i kraft. Sedan får erfarenheten visa hur man kan bygga ut den. Men att börja bygga ut på de premisser som herr Ringaby anför här är ändå litet svårt, eftersom vi inte riktigt vet vad de innebär. Därför har jag framhållit att det inom förtidspensioneringen med dess mera generösa regler som vi har godkänt här i riksdagen finns utrymme för att tillgodose människor som på grund av medicinska och arbetsmarknadsmässiga förhållanden inte kan fortsätta att arbeta efter 60 år.

Förtidspensionering är något annat än förtida uttag. Jag hoppas att vi skall kunna minska de förtida uttagen, dvs. att människor begär förtida uttag av pension på grund av medicinska skäl. Det är just sådana medicinska skäl som inte kunnat berättiga till förtidspension som har gjort att det i dag finns en grupp människor som har tvingats att begära förtida uttag, och dem vill vi skapa rättvisa åt genom reservationen 6.

Får jag sedan på tal om höjning av grunden för utgående pensioner utöver 7,5 gånger basbeloppet säga:

Låt oss först lösa frågan om grundtrygghet för de människor som är satta i efterhand. Jag har gett exempel på sådana fall. Jag tror att samhällssolidariteten fordrar att vi i första hand skall tänka på de människor som har det sämst och inte på dem som ligger på toppen.

Det är så lätt att hänvisa till förhandlingar också på detta område. Det är i och för sig riktigt att vi har en sådan ordning. Men låt oss först se till att vi har en grundtrygghet som tillkommer alla medborgare på ett tillfredsställande sätt. De förmåner som man förhandlar sig fram till och som kan vara alldeles särskilt bra i en del fall skall betalas ur det samfälliga produktionsresultatet, den gemensamma kakan. Vi får då alla vara med och betala de reformer som beslutas här i riksdagen.

Låt oss alltså se till att vi löser de näraliggande problemen, innan vi går vidare till de människor som har en hyfsad och bra inkomst i dag.

Herr FREDRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets vice ordförande tog på nytt upp frågan om dem som har gjort förtida uttag och sade att det är oerhört synd om denna grupp. De har tvingats till sådana uttag på grund av att de är utslitna och har dålig hälsostatus.

Nu har vi ingen riktig statistik på vilka det är som använt sig av denna möjlighet, och jag känner inte så många som gjort det. Men de som jag känner har inte vidtagit denna åtgärd på grund av att de är utslitna utan på grund av att de kanske har ett yrke som de kan fortsätta arbeta inom.

Fredagen den
5 mars 1976

*Vissa delpensions-
frågor m. m.*

Det kan vara en egen företagare i någon form, som bedömt sin situation vara sådan att han kan ta förtidspension och ändå klara sig hyggligt i fortsättningen fast pensionen livsvarigt blir lägre.

Det är inte generellt så att människor har tvingats till delpension därför att de inte orkar arbeta. Jag tror att det är en rätt stor grupp som använt sig av den här möjligheten som kan utnyttja pension från stat och kommun samtidigt. De som inte orkar arbeta har möjlighet att få förtidspension, och den möjligheten har förbättrats ganska väsentligt.

I samband med sänkningen av pensionsåldern infördes en särskild övergångsbestämmelse, som innebär att man räknar om pensionen för alla som har använt sig av det förtida uttaget efter avsevärt förbättrade regler än vad som har gällt tidigare. Herr Carlsson i Vikmanshyttan var själv inne på att det här ändå har gjorts och görs uppräknningar.

Det är också rätt betydelsefullt att de som använt sig av det förtida uttaget när som helst kan återgå i arbete om de har möjlighet till detta och så att säga hoppa ut och in i arbetet. De är inte bundna av några bestämda regler i det sammanhanget.

Jag tycker inte egentligen att det finns några starka skäl för att tillmötesgå herr Carlsson på den här punkten, och jag tror inte att det är en så stor rättvisefråga som han har velat göra gällande.

Herr andre vice talmannen anmälde att herrar Ringaby och Carlsson i Vikmanshyttan anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Min partivän herr Ringaby har ganska utförligt redovisat de orimligheter i delpensionssystemet som har åstadkommits genom den slopade kopplingen mellan avgifter och förmåner, vilket vi påtalat i vår motion 1216 och som nu följts upp i reservationen 2.

I och för sig är det kanske inte så mycket att tillägga, men jag vill gärna stryka under ett par saker, särskilt som jag tyckte att herr Fredriksson bagatelliserade frågan på ett sådant sätt att det inte bör få stå oemotsagt.

Det finns, herr talman, verkligen anledning att än en gång reagera mot att man på det här sättet bryter det naturliga och självklara sambandet mellan socialförsäkringsavgifter och motsvarande förmåner utom vad gäller ATP-systemet. Förfaringsättet betyder att en del av socialförsäkringsavgifterna får karaktär av löneskatt, och då borde de i klarhetens tecken benämnas därefter.

Utskottet försvarar denna lindrigt sagt märkliga konstruktion med att lagen inte hindrar avtalsmässiga kompletteringar för inkomstdelar över den allmänna pensionsgränsen på 7,5 gånger basbeloppet. Detta har också understruktits i debatten. Nej, det skulle väl bara fattas att man lagstiftningsvägen försökte förhindra enskilda eller kollektiva avtal inom det här området. Utskottet säger också i sitt betänkande att det erfarit att krav på sådana här kompletteringar redan har framställts från fackligt håll. Det kan jag

förvisso vitsorda. Men herr talman, vad är nu innebörden av detta? Det betyder att man helt kallt, som det också är sagt här, räknar med att företagen skall betala dubbla kostnader för delpension för vissa löntagare, alltså dels via den obligatoriska arbetsgivaravgiften, dels till pensionstagaren direkt eller via någon pensionskassa. Självfalllet kommer också den här sistnämnda utgiften att belasta företagets kostnadssida, som alla andra löneutbetalningar, och därmed minska det utrymme man har för att kunna tillgodose andra krav på förbättringar. Det nämnde också herr Carlsson i Vikmanshyttan som en konsekvens.

Det är emellertid, herr talman, inte i första hand storleken av de belopp det här rör sig om som får mig att reagera även om – och det vill jag gärna ha sagt – det för vissa företag kan få mycket betydande och besvärande ekonomiska konsekvenser. Jag reagerar inför det principiellt betänkliga i att man på detta sätt introducerar nya skattepålagor i företag under som jag tycker missvisande beteckning. Att kalla detta en skönhetsfläck är något av ett understatement.

Jag beklagar därför, herr talman, att socialförsäkringsutskottet inte har velat rätta till denna orimlighet i delpensionssystemet. Jag är litet förvånad över att centerpartirepresentanterna i utskottet inte stött reservationen 2. Det förhållandet att slopandet av basbeloppstaket för socialavgifterna – alltså fortfarande utom ATP-avgifterna – är ett av resultaten av den senaste Högöverenskommelsen borde väl ändå inte hindra att man medverkar till att inadvartelser av det här slaget rättas till. Jag utgår nämligen ifrån att man vid det tillfället inte hade klart för sig konsekvenserna i fråga om delpensionen, de konsekvenser som vi här nu påtalar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2.

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! I detta utskottsbetänkande har bl. a. behandlats motionen 1175, där vi begärt förslag om införande av en tredjedels förtidspension, sjukbidrag, inom den allmänna försäkringen.

Ett enligt vår mening starkt skäl för ett sådant förslag är att minska den tröskeleffekt som oundvikligen uppstår vid gränsen, alltså 50 % nedsatt arbetsförmåga. Den som ligger nära 50 % invaliditet, likväl under, blir enligt min bedömning med nuvarande system utan pension, medan den vars invaliditet bedöms över 50 % kommer i åtnjutande av pension.

Som ett uttryck för att man velat undvika tröskeleffekter i systemet måste väl det förhållandet ses, att vi har två tredjedels pension mellan hel och halv pension. Rimligt vore alltså att en tredjedels pension infördes för att också minska tröskeleffekterna i systemets underkant.

Utskottet har varit enigt och avstyrkt bifall till motionen. Med det skulle jag kunna låta mig nöja, just nu, om det hade varit så att utskottsmotiveringen hade varit något mera lättolkad. De två sista meningarna i utskottets motivering lyder så här: "Ett bifall till motionsyrkandet innebär att man frångår kravet på minst hälften nedsättning av arbetsförmågan för rätt till förtidspension. Då enligt utskottets mening en sådan åtgärd är ägnad

Fredagen den
5 mars 1976

*Vissa delpensions-
frågor m. m.*

att ytterligare komplicera bestämmelser, vilka redan i sin nuvarande utformning medger en generös tillämpning, avstyrker utskottet bifall till motionen.”

Jag tolkar utskottets svar så, att vad utskottet anfört om generös tillämpning med den nuvarande utformningen betyder att just kravet på minst hälftennedsättning av arbetsförmågan tillämpas generöst. Generöst i just det här sammanhanget kan ju enbart betyda rörelser i en riktning.

Jag medger gärna att om det i praktiken finns en sådan tillämpning som utskottsskrivningen antyder – och så tycks nu vara fallet – har motionen inte samma angelägenhetsgrad som föresvävat oss motionärer. Med utskottets beskrivning av förhållandet synes motionens syfte i någon mån faktiskt vara tillgodosett.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Ringaby och Fridolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Ringaby och Fridolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 244

Nej – 41

Avstår – 1

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Ringaby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Ringaby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 221
Nej - 64
Avstår - 2

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Hylander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Ringaby och Fridolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Ringaby och Fridolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 240
Nej - 40
Avstår - 7

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlsson i Vikmanshyttan begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

*Fem veckors
semester*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlsson i Vikmanshyttan begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 204
Nej - 79
Avstår - 4

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Ringaby och Fridolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Ringaby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hyltander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Ringaby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hyltander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 209
Nej - 67
Avstår - 11

§ 15 Fem veckors semester

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:26 med anledning av motion om rätt till fem veckors semester.

I detta betänkande behandlades motionen 1975/76:1310 av herrar Åkerlind (m) och Wennerfors (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till årets riksmöte om ny semesterlagstiftning, innebärande rätt till fem veckors årlig semester.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1310.

Reservation hade avgivits av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1310 hos regeringen skulle anhålla att riksdagen senast under hösten 1976 förelades förslag om fem veckors semester fr. o. m. år 1977.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Åkerlind (m).

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Enligt 1938 års semesterlag tillförsäkrades arbetarna två veckors semester. Tretton år senare, alltså 1951, beslöt riksdagen om tre veckors semester. Tolv år därefter genomfördes fyra veckors semester. Om den 1974 tillsatta semesterkommittén nu får som den vill, kommer det att dröja 14 år från 1963, innan vi får fem veckors semester.

Det är emellertid ytterst tveksamt om vi får någon femte semestervecka redan 1977. Finansministern har antytt att samhällsekonomin inte skulle tåla en femte semestervecka. Därför borde man kanske skjuta på ikraftträdandet. I varje fall finns i dag ingen garanti för att regeringen framlägger ett förslag i höst. Det finns risk för att kompromissandet kan gå ut över ett mycket viktigt arbetarkrav.

Att den femte semesterveckan är en angelägen reform är ställt utom allt tvivel. Utvecklingen inom arbetslivet motiverar en förlängd tid för vila och rekreation. Ökad stress och jäkt, orsakad av arbetsköparnas ständiga jakt på allt högre vinster, medför att den femte semesterveckan omedelbart bör genomföras. Ser man även till andra grupper på arbetsmarknaden, vilka inte har det allra mest slitsamma arbetet men redan har en längre semester än lagstadgade fyra veckor, är fem veckors semester ett rättvisekrav för dem som har tungt och hårt arbete.

Krav på en femte semestervecka har framförts i riksdagen av vänsterpartiet kommunisterna sedan 1972. Vi har inte vid något tillfälle fått stöd för vårt krav från något annat parti. Detta skall ses i relation till att det under hela denna tid på arbetsplatserna har funnits en markant majoritet för genomförandet av den femte semesterveckan. Man har betraktat den såsom ett mycket angeläget behov.

Riksdagen har i sina avslagsmotiveringar, föreslagna av socialutskottet, först hänvisat till att det skulle vara fråga om en samhällsekonomisk prioritering mellan olika reformer. Sedan semesterkommittén tillsattes 1974, har man hänvisat till denna kommittés arbete. Den skulle framlägga förslag om tidpunkten för genomförandet av den femte semesterveckan.

Risken är att denna prioriteringsdebatt fortsätter och att tillgodoseendet av det mycket angelägna kravet på en förlängd semester skjuts framåt ett eller annat år. Som jag ser det går det emellertid inte att glida undan längre. Skall arbetarnas intressen tillgodoses eller inte? Skall man mer lyssna på arbetsköparnas klagolåtar? Det är viktigt att riksdagen försäkras sig om att regeringen kommer att framlägga ett förslag. Med utskottets nuvarande inställning är frågan helt öppen.

Det kan inte heller bli fråga om att prioritera en arbetstidsförkortning i stället för en förlängning av semestern – båda dessa saker är angelägna åtgärder. I det sammanhanget kan återigen påpekas att en femte semestervecka motsvarar bara ca 10 minuters arbetstidsförkortning per dag. Det är därför helt orimligt att ställa de båda sakerna mot varandra.

Arbetsköparna klagar över kostnaderna för en semesterreform, men från det hållet har alla reformer som gynnat arbetarna motarbetats. I den motion av herrar Åkerlind och Wennerfors som föranleder dagens behandling av frågan talas det också om att kostnaderna för semesterreformen skall inräknas vid de kommande löneförhandlingarna. Detta är naturligtvis en arbetsköparlinje. Frågan måste ställas, om arbetarna måste köpa sig till vila och rekreation – vila och rekreation från ett allt hårdare och allt mera stressande arbetsliv – genom att avstå från löneökningar. Svaret måste naturligtvis vara nej; det skall de inte behöva göra, utan denna förbättring skall betalas av arbetsköparna, som under årtionden profiterat helt och fullt på arbetarnas insatser.

Naturligtvis är inte den femte semesterveckan någon helhetslösning på arbetsproblemen, men tillsammans med avgörande förbättringar av arbetsmiljön och arbetsförhållandena i övrigt är den ett värdefullt bidrag.

När nu utskottet behandlat motionen om fem veckors semester har man där alltså inte genom ett riksdagsbeslut velat återförsäkra sig om att man verkligen får förslag till en sådan lag, som kan träda i kraft 1977. I stället föreslår man ett till intet förpliktande uttalande om de åtgärder som regeringen ämnar vidta och som man säger skall göra det "möjligt" att lagen om den femte semesterveckan kan träda i kraft 1977. Det finns alltså luckor som är öppna för kompromisser och förhåningar. Framför allt är det märkligt att utskottets sju socialdemokratiska ledamöter inte vill garantera att den femte semesterveckan skall träda i kraft 1977. Deras insatser för en förlängd semester inskränker sig till att hänvisa till samhällsekonomiska prioriteringar samt till semesterkommitténs arbete, och när semesterkommitténs arbete är klart – kommittén föreslår 1977 – stannar de vid allmänna uttalanden.

Ännu märkligare är att man på socialdemokratiskt håll har så litet kontakt med reaktionen från arbetarna ute på arbetsplatserna. Där protesterar man bestämt mot att behöva uppskjuta denna semester. I många protester talas det om att man inte kan kompromissa här. Jag har här ett bestämt uttalande från järnbruksarbetarna i Smedjebacken, där det sägs: "Oro och irritation har skapats ute på arbetsplatserna på grund av de tongångar som i första hand hörts av Gunnar Sträng om ett framflyttande av den femte semesterveckan." Man antar vidare uttalanden såsom t. ex. detta:

"Med anledning av Gunnar Strängs uttalande om eventuellt senareläggande av den femte semesterveckan vill vi järnbruksarbetare framföra en kraftig protest.

De anställda inom den tunga industrin har många gånger de hårdaste jobben och den sämsta arbetsmiljön.

Man har samtidigt även den kortaste semestern.

Den femte semesterveckan har vi länge väntat på och sett fram emot.

Den är även ett jämlikhetskrav.

Vi uppmanar därför LO att i överläggningar med regeringen mycket starkt prioritera genomförandet av den femte semesterveckan.

Vi satsar många gånger vår hälsa i jobbet. Därför kräver vi ledighet för välbehövlig rekreation.”

Jag instämmer till fullo i det uttalandet. Jag tycker det återspeglar den stämning som finns ute på arbetsplatserna och det visar att man där vill ha den femte semesterveckan.

Fru talman! I vpk-reservationen till utskottets betänkande ställs förslaget att riksdagen skall anhänga om förslag om en femte semestervecka under 1976, så att den kan bli verklighet nästkommande år.

Tyvärre måste jag konstatera att de andra partierna i utskottet inte är beredda att företräda arbetarnas intressen genom att redan nu kräva att regeringen framlägger ett sådant förslag. Det kan bara finnas ett skäl för att inte biträda vpk:s förslag, nämligen att man kalkylerar med att hålla dörren öppen för kompromisser och att skjuta på den femte semesterveckan.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ÅKERLIND (m):

Fru talman! I den motion som ligger till grund för socialutskottets betänkande 1975/76:26 begär herr Wennerfors och jag att riksdagen hos regeringen skall anhänga om att proposition om en femte semestervecka skall läggas fram för årets riksmöte.

1974 års semesterkommitté framlade under hösten 1975 sitt förslag om en ny semesterlagstiftning. Semesterkommittén hade gjort ett tämligen snabbt arbete sedan den år 1972 tillsatta semesterutredningen avsomnat utan att efterlämna några resultat.

I budgetpropositionen bil. 13 står några rader om semesterlagstiftningen. Där sägs att semesterkommittén har lagt fram förslag om fem veckors semester, att regeringen eftersträvar en skyndsam behandling av frågan och att avsikten är att förelägga riksdagen förslag i frågan under år 1976.

Krav på en femte semestervecka har vid flera tillfällen framförts från arbetstagsidan. Många har redan en längre semester, och det är ett rättvisekrav, tycker jag, att arbetstagarna genom lagstiftning tillförsäkras mer likformiga semestervillkor. Förutom att en femte semestervecka införs anser jag det vara särskilt viktigt att all arbetad tid blir semestergrundande.

Trots att det i budgetpropositionen angivits att regeringen eftersträvar en skyndsam behandling av frågan fanns den inte med i propositionsförteckningen i vintras. Det var med anledning av detta herr Wennerfors och jag väckte motionen, där vi alltså föreslår att förslag skall läggas fram inför årets riksmöte.

Vi har nu genom utskottsbehandlingen fått en redovisning för regeringens handlande. Enligt den redovisningen är det meningen att en proposition

skall kunna föreläggas riksdagen under senare delen av året. Det är alltså avsikten, och ingenting annat har framkommit. Men det är allmänt sett olyckligt att lagförslag, som avses träda i kraft omedelbart efter kommande årsskifte, skall behandlas av riksdagen under hösten. Det blir ofta för kort tid för anpassning.

Särskilt kan detta naturligtvis sägas om stora frågor, och semesterlagstiftningen är ju en stor fråga. När det gäller en utökad semesterrätt är det inte heller bara en fråga om anpassning till själva lagstiftningen, utan det måste också finnas ett ekonomiskt resursutrymme för reformen. Semesterkommittén beräknar kostnaderna för reformen till ca 2 % av lönesumman. Eftersom ungefär en fjärdedel av de anställda redan nu har 25 dagars semester eller mer är det emellertid mycket troligt att det inte blir ens en 2-procentig kostnad. Men just för att underlätta en anpassning även på kostnadssidan hade det varit bra, om beslut hade kunnat fattas redan nu i vår.

Som det redovisas i betänkandet pågår dock arbete i departementet för att få fram en lagrådsremiss, som efter lagrådsgranskning skall ligga till grund för en proposition. Under dessa förhållanden kan ett särskilt uttalande från riksdagens sida inte anses nödvändigt. Det är också vad jag har sagt i det särskilda yttrandet.

Men eftersom detta var den enda motionen i år angående semesterfrågor har herr Hagberg i Borlänge passat på tillfället att skriva en reservation med anledning av moderatmotionen. Kommunisterna har ju utnyttjat alla tillfällen att svärta ned arbetet som sådant, arbetsgivarna och fackföreningsrörelsen. Både arbetsgivare och anställda gör stora gemensamma ansträngningar för att förbättra situationen i arbetslivet. Men den beskrivning som herr Hagberg presterat är en obefogad nedsvärtning av fackföreningsrörelsen, när herr Hagberg säger att förhållandena i arbetslivet blivit allt sämre i ett läge där fackföreningarna har fått mer och mer att säga till om på arbetsplatserna genom både lag och avtal.

En del av skrivningen i den kommunistiska reservationen har alltså egentligen ganska litet med semesterfrågan att göra. Även yrkandet – att riksdagen med anledning av motionen skall begära proposition om ny semesterlag – tycker jag är överflödigt i det läge som vi nu befinner oss i och som redovisas i betänkandet. Är det så att propositionen inte kommer, får vi givetvis återkomma med krav. Men det finns ingenting som nu tyder på att den inte skall komma.

Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Kanske herr Åkerlind känner sig litet illa berörd av att jag har tagit tillfället i akt och reserverat mig i anledning av herr Åkerlinds motion. Nu är det så att vi faktiskt trodde att det var klart att en femte semestervecka skulle genomföras 1977. Men när landets finansminister går ut och ställer frågan om den verkligen skall bli av eller inte, är det klart att arbetarna blir oroliga. Det uttalande som jag här läste upp visar att ar-

betarna är oroliga och undrar om det skall bli ett förslag eller inte. Då tycker jag naturligtvis att det är riksdagens sak att bestämt säga ifrån att det här förslaget skall komma och att man inte skall lämna några luckor öppna.

Fackföreningsrörelsen, som jag har varit med och kämpat i under många år och där jag fortfarande är med, är i underläge gentemot arbetsköparintressena. Arbetsköparna har genom sitt ägande av produktionsmedlen möjligheter att förvanska produktionen på ett sådant sätt att stressen och jäktet ökas. Det är ett faktum. Titta bara på hur sjukskrivningarna ökar! Orsaken till sjukskrivningarna är att det är alltmer stress i arbetslivet. Herr Åkerlind skriver också i sin motion att arbetslivets villkor ställer större krav och är hårda. Därför behöver man längre vila och rekreation. Men det kan inte vara den enda åtgärden. Det är ingen nedsvärtning av fackföreningsrörelsen. Det är i stället så att fackföreningsrörelsen kanske på ett helt annat sätt måste ta itu med den takt som arbetarna tvingas hålla i dag.

Men jag tror att det är viktigt att riksdagen – om det är dess mening att man skall ha en femte semestervecka nästa år – säger ifrån att så skall det vara och att man helt avvisar den diskussion som finansministern har tagit upp. Därför har jag reserverat mig för ett sådant förslag. Jag tycker också att herr Åkerlind äntligen skulle kunna instämma i det. Han har ju gått ännu längre än vad regeringen en gång förutsatte – han ville att vi skulle besluta under innevarande riksmöte, som slutar i och med denna vårsessions slut.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr Hagberg i Borlänge får säga vad han vill, men jag anser att den skrivning som han har presterat är ett angrepp på fackföreningsrörelsen och ett försök till nedsvärtning av den. Jag är också medlem av LO, liksom herr Hagberg, och det är med den rätten jag anser mig kunna säga det.

Herr Hagberg tar i sin replik upp orsaken till den ökade sjukfrånvaron. Det finns ju möjlighet för herr Hagberg att rösta på den moderata motion som kommer att behandlas senare i år och som föreslår att man skall undersöka orsakerna till detta problem.

När jag hör herr Hagbergs resonemang om hur väl ställt arbetsgivarna i Sverige har det och hur mycket pengar det finns att ta där är jag verkligen förvånad över att herr Hagberg inte har gått över och blivit arbetsgivare.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Nu är det ju inte alla förunnat att bli arbetsköpare – det fordras också ett visst kapital för det. Det är ett litet fåtal som kan bli arbetsköpare i det här landet, och jag tycker också att det är helt felaktigt att några skall inneha kapitalet.

När det gäller angreppet på fackföreningsrörelsen, som herr Åkerlind talar om, så är ju inte fackföreningsrörelsen själv särskilt blyg när det gäller att kritisera arbetsförhållandena. Vi har fått rapporter från Fabriksarbetareför-

bundet och vi har fått rapporter från LO som säger att förhållandena inte är de allra bästa på arbetsplatserna.

Dessutom kan jag kvittera herr Åkerlinds önskan att få se mig rösta på hans motion med att säga att även vpk har en motion som, om den bifölls, på ett effektivt sätt skulle minska stressen och jäktet på arbetsplatserna. Jag hoppas att herr Åkerlind ställer upp och röstar på den motionen, där vi säger att fackföreningsrörelsen borde ha möjlighet att avbryta ackordsarbete och stressande arbeten över huvud taget, så att det inte behöver bli effekter i form av sjukskrivningar och liknande.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag har inte sagt att förhållandena är idealiska på arbetsplatserna. Herr Hagberg i Borlänge vill ge sken av att jag menar att förhållandena är bra och att ingenting kan förbättras. Det menar jag inte. Det finns naturligtvis mycket att göra fortfarande. Men jag menar att det är en nedsvärtning av både arbetsgivarsidan och fackföreningsrörelsen när man vill påstå att förhållandena nu är sämre än de har varit tidigare. Det är fel.

Herr NILSSON i Växjö (s):

Fru talman! Eftersom debatten har pågått en stund och vi är så gott som eniga inom utskottet kan jag egentligen inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan i denna fråga.

Det brukar ju anses angeläget att de fackliga organisationerna får uttala sig om hur det tillgängliga resursutrymmet vid förhandlingar skall utnyttjas. LO:s remissyttrande kom till departementet i går, och de andra fackliga organisationerna har ännu inte svarat. Det är ju rimligt att man inom departementet får läsa remissyttrandena, om det skall vara någon mening med att inhämta sådana, innan vi fattar beslut i riksdagen.

Det finns ingen anledning för riksdagen att bifalla reservationen, och jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Fru talman! Jag tycker att socialdemokraterna i utskottet glider undan den här frågan alltför lättvindigt. Det råder väl inget tvivel om att de som finns ute på arbetsplatserna i dag önskar en femte semestervecka och är djupt oroade. Konsekvensen av vad herr Nilsson i Växjö säger är ju att vi får avvakta och se, om det blir någon femte semestervecka nästa år, och att det är fråga om att de arbetare som skall jobba under avtalen skall göra en sådan prioritering att de avstår från löneökningar för att få en längre semester. Är det den prioriteringen som herr Nilsson i Växjö vill vara med och göra, att man skall avstå en del av löneökningen för att få en längre semester? Det rör sig ju om en längre semester som man behöver för att arbetslivets villkor är så hårda i dag.

Jag undrar om man går ut till arbetarna och säger: Ni skall avstå pengar i lönekuvertet därför att ni har så hårt arbete. Jag tror inte det kan vara

en riktig uppläggning. Dessutom tycker jag inte att det skulle vara så svårt att ha en rakryggad hållning i den här frågan.

Herr NILSSON i Växjö (s):

Fru talman! Vi tycker ju från vår sida att det är de fackliga organisationerna och inte riksdagen som skall prioritera i de här frågorna. Därefter fattar riksdagen beslut.

Vi har samma tilltro till regeringen i dag som vpk hade i januari, för vpk har inte väckt någon motion i detta ärende utan har hängt sig på en moderatmotion och med den som utgångspunkt avgivit en reservation. I januari var det här inte någon intressant fråga för vpk, men i dag är man intresserad av frågan.

Vi har fortfarande tilltro till regeringen, och en proposition kommer under denna riksdag.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Fru talman! Nu är det så att det är en socialdemokratisk finansminister som dragit upp denna debatt och skapat oro. Det är inte vpk. Och när en socialdemokratisk finansminister säger att man kanske måste skjuta på den femte semesterveckan, så skapar det oro på arbetsplatserna. Jag tycker att det också skulle skapa oro hos herr Nilsson i Växjö, men det gör det tydligen inte.

För att försäkra sig om fem veckors semester 1977 måste man ju fatta något slags beslut nu, och då kan man väl beställa ett förslag till hösten 1976. Jag tycker inte att det vore någon svår sak, om man är överens om att man inte här skall kompromissa. Men vad som döljer sig bakom tillvägagångssättet är väl att man är beredd att kompromissa och därför inte vill skriva fast sig i denna fråga. Det är väl det som gör att man inte vill uttala sig bestämt.

Herr NILSSON i Växjö (s):

Fru talman! Det står klart utsagt i utskottets betänkande att vi litar på regeringens besked i budgetpropositionen, att förslag kommer att framläggas under 1976.

Jag vill fråga om herr Hagberg i Borlänge inte tycker att de fackliga organisationerna skall ha någon möjlighet att uttala sig om hur resursutrymmet skall prioriteras. I så fall har vi inte alls samma uppfattning. Jag tycker nämligen det.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Fru talman! De fackliga organisationerna är väl inte bara LO:s sekretariat. Jag har här läst ett uttalande från en lokal facklig organisation, och en mängd sådana organisationer är oroade i dag.

Vi kan inte säga att LO:s sekretariat skall göra resursbedömningen. Den frågan har inte varit ute på remiss. Men alla de remissvar som hittills inkommit till LO har klart talat för att man snabbt vill ha en femte semes-

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

*Fem veckors
semester*

tervecka. Jag tycker att det borde vara vägledande också för herr Nilsson i Växjö.

Nu har emellertid utskottet inte skrivit så alldeles klart. Som en konsekvens av vad regeringen skall göra skriver utskottet nämligen som slutmening i näst sista stycket: "Därigenom blir det möjligt att låta den nya lagen träda i kraft vid årsskiftet." Ja visst blir det möjligt. Men det skrivna säger ju ingenting om att det skall göra det. Och det är just ordet möjligt som öppnar vägen för att göra som man vill – efter valet.

Herr NILSSON i Växjö (s):

Fru talman! Jag har väl ungefär samma anknytning till arbetsmarknaden som herr Hagberg i Borlänge, och jag besöker ofta våra medlemmar. Då har jag kunnat konstatera att de liksom tidigare sätter stor tilltro till de fackliga organisationernas möjligheter att driva medlemmarnas frågor på ett riktigt sätt. Och medlemmarna hyser tilltro också till den andra delen av arbetarrörelsen, alltså det socialdemokratiska partiet. Rösterna i de val som f. n. pågår i facket visar ju också att det är på det sättet. Våra medlemmar litar på att så snart som möjligheter ges under detta år kommer en proposition om fem veckors semester enligt förslaget i semesterkommitténs betänkande.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Fru talman! Jag skulle vilja ha en försäkran av herr Nilsson i Växjö att det kommer ett sådant förslag och att herr Nilsson nu talar på regeringens vägnar.

Herr NILSSON i Växjö (s):

Fru talman! Jag talar här på utskottets vägnar. Och vi har sagt att vi har inhämtat uppgifter om att regeringen ämnar framlägga en proposition under 1976 års riksdag.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 26 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 269
Nej - 13
Avstår - 1

§ 16 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1975/76:27 med anledning av motion om anslag till utrustning vid Karolinska sjukhuset på tilläggsbudget II till stadsbudgeten för budgetåret 1975/76

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17 Rekreatiomsområden vid nedre Dalälven och Mellanljusnan, m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1975/76:28 med anledning av motion om rekreatiomsområden vid nedre Dalälven och Mellanljusnan, m. m.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Fru talman! Kulturutskottet har behandlat en motion från Gävleborgsbänkens center- och folkpartiriksdaysmän med yrkande att naturvårdsverket eller en särskild beredning skall få i uppdrag att med förtur ta upp planeringen av de primära rekreatiomsområdena kring nedre Dalälven och Mellanljusnan. Utskottet avstyrker motionsyrkandet under motivering att ett bifall skulle strida mot grundtanken om en samlad och samordnad bedömning av de anspråk som ställs från olika håll i detta hänseende.

Jag kan förstå utskottets ställningstagande. Man vill ha ytterligare underlag för att göra en samlad bedömning av de olika anspråken. Men jag vill framhålla motionens syfte att åtgärder skall vidtas så att vi snart får fram underlag för en sådan samlad bedömning. Det är mycket angeläget att någonting händer.

Vi är givetvis i våra trakter tillfreds med att områdena kring Mellanljusnan och Dalälven har klassificerats som områden av riksintresse. De har således ett särskilt värde, inte bara för invånarna på orten utan för de människor i hela vårt land som söker rekreation.

Men det är angeläget att man nu snabbt kan dra nytta av denna klassificering. Fritiden ökar, och vi behöver ytterligare alternativ att erbjuda dem som söker sig ut i naturen för rekreation.

Samtidigt har frågan sysselsättningspolitisk betydelse. Ett utnyttjande av dessa områden skulle ge ett inte obetydligt tillskott i sysselsättningen, och det är känt för kammarens ledamöter från tidigare debatter att sysselsätt-

Fredagen den
5 mars 1976

*Rekreatiomsområ-
den vid nedre
Dalälven och
Mellanljusnan,
m. m.*

ningsfrågorna särskilt i Ljusdalsområdet är mycket angelägna.

Vi har i motionen påpekat att de nämnda områdena skulle vara lämpliga som försöksobjekt. Jag skulle vilja rekommendera de organ som får uppgiften att gripa sig an med planeringen av de aktuella rekreatiomsområdena att försöksvis börja med här aktualiserade områden för att få erfarenhet för det fortsatta arbetet.

Statsmakterna har givetvis också ett ansvar för den klassificering som de har gjort, för att den leder till avsett ändamål och kommer att utnyttjas. Om ingenting händer kan klassificeringen vara till hinder för övrig planering. Denna kan bli vilande i avvaktan på den övergripande planeringen som är av riksintresse. Det kan innebära en handlingsförlamning för berörda orter, och detta måste enligt min mening ovillkorligen förhindras.

Denna fråga behandlades i riksdagen i december förra året, och det beslöts då att en särskild beredning skulle tillsättas med uppgift att som samordnande och rådgivande organ följa planeringen av de primära rekreatiomsområdena. Vi som lever och verkar i eller nära ifrågavarande områden har givetvis stora förväntningar på den insats som en dylik nämnd kan åstadkomma. Enligt vad jag erfarit har en sådan nämnd ännu inte tillsatts, vilket jag tycker innebär onödigt dröjsmål, men det är att hoppas att tillsättningen sker den närmaste framtiden.

Fru talman! Det är inte mycket mening i att yrka bifall till motionen mot ett enhälligt utskott, men jag vill uttala förhoppningen att naturvårdsverket nu tar upp de primära rekreatiomsområdena till planering och ser till att arbetet kommer i gång. Jag hoppas också att beredningsnämnden snart blir tillsatt och att den prövar möjligheten att försöksvis gripa sig an de primära rekreatiomsområdena, inom Mellanljusnan och södra Dalälven, inte minst med tanke på behovet av sysselsättning i de berörda områdena.

Med detta anförande, i vilket herr Westberg i Ljusdal (fp) instämde, var överläggningen slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 18 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1975/76:29 med anledning av propositionen 1975/76:86 om godkännande av avtal om samarbete mellan Sverige och den europeiska atomenergigemenskapen inom området för styrd termonukleär fusion och plasmafysik, m. m. jämte motion

Utskottets hemställan bifölles.

På förslag av fru tredje vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående utskottsbetänkanden till ett senare sammanträde.

§ 19 Om ändrade former för företagsrevision

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

*Om ändrade former
för företagsrevision*

Herr handelsministern LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Bergqvists* (s) den 6 februari anmälda interpellation, 1975/76:112, och anförde:

Fru talman! Herr Bergqvist har frågat mig, för det första, om jag vill ge en översikt av regeringens planer för att reformera företagets redovisning och revisorernas ställning i företagen, och för det andra, om jag är beredd att föreslå att länsstyrelse eller annat samhällsorgan skall få rätt att utse minst en revisor i varje företag med skyldighet att ha revisor.

En tillförlitlig offentlig redovisning och revision är av största betydelse för samhällets och de anställdas möjligheter att få en korrekt information om företagets ekonomiska förhållanden. Under senare tid har en rad åtgärder vidtagits för att bättre anpassa lagstiftningen på redovisningsområdet till de föreliggande informationsbehoven. En sådan målsättning präglar den nya aktiebolagslagen som träder i kraft den 1 januari nästa år. Antalet aktiebolag som är skyldiga att ha kvalificerad revisor kommer då att öka avsevärt. Den nya lagen medför också en utvidgning av revisorernas arbetsuppgifter och rapporteringsskyldighet och en skärpning av reglerna om revisorsjäv. De nya redovisningsbestämmelserna, som har samordnats med den föreslagna nya bokföringslagen, ställer vidare krav på att bolagen skall tillämpa en väsentligt öppnare redovisning än som f. n. krävs.

En liknande modernisering av bestämmelserna om årsredovisning och revision i ekonomiska föreningar kommer att företas i samband med den allmänna översyn av föreningslagen som f. n. pågår inom justitiedepartementet.

De aktuella reformsträvandena inriktas också på att utsträcka skyldigheten att lämna offentlig årsredovisning och att anlita revisor till fler företagsformer. 1974 års bolagskommitté har i uppdrag att utforma regler om redovisningsplikt och revision för företag av typen handelsbolag, enskild näringsidkare och rörelsedrivande stiftelse. Frågan om i vilken utsträckning stiftelse som inte driver rörelse skall underkastas regler om bokföringsplikt och revision prövas av stiftelseutredningen.

I proposition 1975:104 med förslag till ny bokföringslag m. m. framhöll jag att löntagarna ofta har intresse av att en separat redovisning görs beträffande olika produktgrupper eller driftsställen. Frågan om en sådan differentierad bokföring i vissa större företag övervägs f. n. inom justitiedepartementet.

Kritiken mot den nuvarande ordningen för utseende av revisor går ut på att revisorerna knappast kan få den oberoende ställning som krävs för att de skall kunna ge en opartisk och fullödlig information om de reviderade företagen. Jag kan i princip hålla med om att systemet med bolagsstämmovalda revisorer inte är helt förenligt med kravet på revisorernas självständiga ställning. Bedömningen av om man bör införa ett system med offentliga revisorer är emellertid beroende bl. a. av vilket

Frëdagen den
5 mars 1976

*Om ändrade former
för företagsrevision*

utbyte ett sådant system kan väntas ge ur informationssynpunkt. Hur stort utbytet blir beror i sin tur på vilka uppgifter de offentliga revisorerna skall ha.

De offentliga revisorerna som f. n. finns i banker och försäkringsbolag utför inte någon separat revision utan bildar tillsammans med övriga revisorer ett kollektiv som gemensamt utför revisionen. Inte heller samarbetsutredningens förslag innebar några förändringar med avseende på revisorernas uppgifter och revisionsarbetets inriktning. Om den offentlige revisorns granskning och rapporteringsskyldighet i enlighet med det förslaget skulle överensstämma med övriga revisorers är det tveksamt om den förordade reformen verkligen på ett meningsfullt sätt skulle öka den information som nu lämnas ut om företagen.

Revisorerna är i allmänhet ytterst försiktiga med att offentligt anföra kritiska synpunkter utöver vad som obligatoriskt måste framgå av revisionsberättelsen. Särskilt gäller detta om iakttagelser vid förvaltningsrevisionen. I stället brukar revisorerna under hand framföra påpekanden till bolagsledningen. Enligt min mening har revisorerna därvidlag visat en alltför stor försiktighet. I förslaget till aktiebolagslag (propositionen 1975:105) framhöll jag att revisionsberättelsen med tiden kommer att återspegla en fördjupad och utvecklade förvaltningsrevision, eftersom revisorernas granskning skall ha den omfattning som god revisionsbedömning bjuder. På den punkten bör man emellertid, som jag framhöll i nyssnämnda lagstiftningsärendet, t. v. avvakta utvecklingen i praxis.

Frågan om offentliga revisorer har hittills fått stå tillbaka för andra lagstiftningsalternativ när det gäller att lösa insynsfrågorna. Ett sådant alternativ utgör systemet med styrelsrepresentation för samhället och de anställda. Förslag om en utökad samhällsrepresentation i affärsbankerna behandlas f. n. av riksdagen. Under våren kommer regeringen att ta ställning till det inom industridepartementet upprättade förslaget till en utbyggnad av den offentliga styrelsrepresentationen inom andra företagsformer.

Industriverket har föreslagit att rätten till arbetstagarrepresentation i företagets styrelse skall utvidgas. Denna fråga liksom den framtida utformningen av informationssystemet företag-samhälle övervägs f. n. av regeringen.

Det förslag till lag om medbestämmanderätt i arbetslivet som regeringen inom kort kommer att förelägga riksdagen har också stor betydelse i sammanhanget. Lagförslaget kommer att innehålla bestämmelser om editionsplikt och primär informationsskyldighet, vilka går ut på att arbetsgivaren skall vara skyldig att lämna arbetstagarparten i princip fullständig tillgång till skriftlig och muntlig information av betydelse för verksamheten.

Jag vill slutligen också erinra om den överenskommelse om ekonomikommitté och arbetstagar konsulter som ingåtts mellan Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Privattjänstemannakar-tellen. Överenskommelsen, som trädde i kraft den 1 april 1975, innehåller

en utförlig reglering av formerna för ett samarbete mellan partsrepresentanterna, vilken skall tillförsäkra arbetstagarna fullgod insyn i det enskilda företags ekonomiska förhållanden. Jag vill i detta sammanhang särskilt peka på en bestämmelse som säger att företagsledningen på begäran av arbetstagarledamöterna i ekonomikommittén skall anmoda företags revisorer att medverka i kommittén resp. arbetstagar-konsultens arbete.

Av vad jag här anfört framgår att det f. n. pågår ett intensivt reformarbete där man med olika medel och metoder söker tillförsäkra samhället och de anställda en fullgod insyn i företagen. Enligt min mening kan det vara klokt att avvakta de praktiska erfarenheterna av detta reformarbete innan man beslutar om att bygga upp ytterligare ett informationssystem. Jag är därför inte beredd att för dagen ta ställning till frågan om det bör införas ett system med offentliga revisorer i företagen.

Herr BERGQVIST (s):

Fru talman! Jag tackar handelsministern för svaret på min interpellation.

Handelsministern redovisade många positiva ting: vi ökar antalet aktiebolag som måste ha kvalificerad revisor, vi utvidgar revisorernas arbetsuppgifter och rapporteringsskyldighet, reglerna om revisorsjäv skärps och bolagen måste tillämpa öppnare redovisning. Dessa nya bestämmelser för aktiebolag skall spridas även till andra företagsformer.

Vi har fått en värdefull redogörelse över det omfattande reformarbete som är på gång och vad vi kan vänta från utredningar.

Men mitt i denna sjudande reformverksamhet finns det en fråga som jag tror måste lyftas fram till en mer allmän debatt. Och den gäller att revisorerna i praktiken utses av dem som de skall kontrollera.

En personlig upplevelse har gjort ett mycket starkt intryck på mig. Jag träffade en gammal bekant som jobbat som företagsrevisor i flera år. Han sade: Jag har slutat som revisor. Som revisor ställdes jag ofta i besvärliga samvetskonflikter – skulle jag tåga inför transaktioner som visserligen kunde vara till fördel för aktieägarna men som var mycket tvivelaktiga gentemot samhället? Jag visste hela tiden att om jag protesterade och kom med invändningar skulle jag göra mig omöjlig. Det skulle sprida sig i affärskretsar, och jag skulle inte få bra jobb i fortsättningen.

Nu har jag inte underlag för att påstå att det fallet är typiskt, men nog blir man upprörd när man hör sådant här. Och nog ställer det på sin spets det orimliga i att revisorerna utses av dem som de är satta att kontrollera.

En enhällig riksdag ställde sig ju också 1974 bakom lagutskottets uttalande: "För att en opartisk revision i alla lägen skall kunna garanteras, är det enligt utskottets uppfattning angeläget att revisorerna intar en självständig ställning inte bara i förhållande till styrelse och verkställande direktör utan också i förhållande till bolagsstämman."

*Om ändrade former
för företagsrevision*

Handelsministern har också 1974 sagt att revisorerna måste inta en självständig ställning inte bara i förhållande till styrelse och verkställande direktör utan även i förhållande till bolagsstämman: "Från denna synpunkt kan det vara en svaghet att det är bolagsstämmans uppgift att tillsätta revisorer. Detta kan nämligen leda till att revisorerna trots allt blir benägna att inte vid sin granskning stöta sig med de aktieägare som representerar stämmomajoriteten. Detta skulle kunna tala för att uppgiften att utse revisorer eller åtminstone en av revisorerna borde läggas på något utomstående organ."

I principfrågan är vi alltså överens. Den nuvarande ordningen är principiellt olämplig, och mycket tyder på att den även i praktiken är olämplig.

Men hur förverkligar vi principen i praktiken? De etablerade revisorerna vill tydligen inte att länsstyrelsen skall lägga sig i hur deras jobb fördelar sig mellan olika företag. Olika företag ger olika arvoden och revisorerna vill inte att de skall kunna påverka deras inkomster. I ledande affärskretsar tycker man inte heller att samhället skall lägga sin näsa i blöt. Till det kommer att revisorerna i allmänhet har ett gott anseende. De anses vara hederliga människor som håller på sin integritet. Och genom att det f. n. är brist på kvalificerade revisorer så har de även på det sättet en rätt stark ställning. Men man kan aldrig bortse ifrån att det i praktiken kan uppstå situationer där det hade varit bra om revisorerna inte hade varit utsedda av dem som de skall kontrollera. Samarbetsutredningen sade följande:

"Med all respekt för det sätt på vilket åtskilliga revisorer utför sina uppdrag kan det dock sägas att revisorer i dag inte har den oberoende ställning som krävs för att de skall kunna ge fullödlig information om de reviderade bolagen. Ägarspridningen och bolagsstämmornas alltmer formella karaktär medför bl. a. att revisorerna om inte formellt så dock i praktiken många gånger utses av dem vilkas verksamhet de skall utöva tillsyn över, nämligen styrelsen och verkställande direktören. Detta förhållande kan enligt utredningens mening i tillspetsade situationer inte erbjuda tillräckliga garantier för opartiskhet och konstruktiv revision."

Det är ju dessutom så att vi inte är helt nöjda med revisorernas nuvarande verksamhet. Handelsministern säger ju också i sitt interpellationssvar att revisorerna i allmänhet är ytterst försiktiga med att offentligt anföra kritiska synpunkter utöver vad som obligatoriskt måste framgå av revisionsberättelsen. Särskilt gäller detta vid förvaltningsrevisionen. I stället brukar revisorerna under hand framföra påpekanden till bolagsledningen. Enligt handelsministerns mening har revisorerna därvid visat en alltför stor försiktighet.

Som jag ser det begränsas granskningen f. n. starkt till de företagsekonomiska synpunkterna. Det är aktieägarnas och fordringsägarnas intressen som står i förgrunden. Men det viktigaste med företagets verksamhet är den betydelse som de har för de anställda, för orten och regionen och för samhället i stort. Även om dessa större aspekter i huvudsak får anläggas av andra än revisorerna skall man inte bortse från att ett

värdefullt bidrag kan lämnas av revisorerna. Inte minst bör det gälla frågor om hur företagen efterlever skattelagarna. Vad som här är viktigt är att revisorerna inte bara uppmärksammar åtgärder som är direkt olagliga utan också sådana åtgärder som uppenbart måste strida mot avsikten med lagarna.

Vi håller nu på och bygger ut taxeringskontrollen. Den börjar bli rätt effektiv, det har många företag fått uppleva. Och det är naturligtvis inte fråga om att företagsrevisorerna skall ersätta den vanliga taxeringsrevisionen. Men på ett år företas många många miljarder transaktioner i svenskt näringsliv. Därför behöver taxeringskontrollen stöd av signaler som kommer inifrån företagen. Och där kan revisorerna spela en helt annan roll än de gör i dag.

Jag vill citera kammarrätten i Stockholm. Den har uttalat att revisorn "rimligen har långt bättre förutsättningar än den nuvarande taxeringskontrollanten, innan denne utfört en närmare granskning eller tillgripit en sådan åtgärd som en taxeringsrevision, att ha en uppfattning om huruvida skattelagarna efterlevs när inkomstskattedeklarationen upprättats".

Även mot den bakgrunden vore det naturligt att länsstyrelsen fick utse revisor.

Handelsministern säger i svaret att eftersom det händer så mycket i fråga om insyn och öppen redovisning "kan det vara klokt att avvakta de praktiska erfarenheterna av detta reformarbete innan man beslutar om att bygga upp ytterligare ett informationssystem". Jag har förståelse för den synpunkten. Men just den här frågan om vem som skall utse de nuvarande revisorerna och att ge dem en självständigare ställning gentemot bolagsstämman innebär ju inte att man bygger upp ett nytt system utan att man förbättrar det system som vi har i dag.

Och skulle det vara så omöjligt att införa en regel som säger ungefär så här: Om en bolagsstämma i fortsättningen inte vill omvälja en revisor, skall länsstyrelsen anvisa en ny. Att man inte vill välja om kan ju bero på avsägelse eller på att man förlorat förtroendet för revisorn. Då får länsstyrelsen anvisa någon av de nu verksamma revisorerna eller någon av de nya som eventuellt kommer fram.

Jag tror att det är viktigt att denna fråga tas upp till allmän debatt. Det är därför jag har väckt den här interpellationen. För det är ju inte bara fråga om vad man tycker bland vissa etablerade revisorer och vad man tycker i ledande affärskretsar. Detta är en allmän angelägenhet, och den bör diskuteras från de utgångspunkterna.

Herr handelsministern LIDBOM:

Fru talman! På detta område skulle herr Bergqvist gärna se ökad aktivitet från vår sida. Men jag tror att herr Bergqvist och jag kan vara ense om att den debatt som nu utspinner sig mellan oss båda egentligen bara är en belysning av att vi lever i en brytningstid när det gäller synen på företagen. I stort sett är våra aktiebolag och ekonomiska föreningar

Fredagen den
5 mars 1976

*Om ändrade former
för företagsrevision*

uppbyggda efter den synen på företagen som innebär att hela regelsystemet är företagsekonomiskt inriktat. Företagens uppgift är att tjäna kapitalägarnas intressen. Det är grundtanken i det nuvarande systemet.

I realiteten ser vi på företagen på ett annat sätt, framför allt kanske när det gäller stora företag men över huvud taget när det gäller företag av någon betydelse för sysselsättningen och konsumenterna, nämligen att företagen har en vidare uppgift och ett vidare ansvar – ett ansvar gentemot konsumenterna, ett ansvar gentemot samhället och ett ansvar gentemot de anställda. Det är naturligtvis en rätt revolutionerande förändring i synen på företagen. Denna förändrade syn kommer inte att ge utslag i ett svep. Vi har i överensstämmelse med våra traditioner valt att pröva oss fram, delvis på olika vägar samtidigt. Genom gigantiska reformer på arbetsrättens område kommer i framtiden löntagarna att få spela en helt annan roll och därmed löntagarintressena att tillvaratas på ett annat sätt inom företagen – när tankegångarna i § 32-utredningen har förverkligats.

Genom systemet med styrelserepresentanter för de anställda och genom avtalet om ekonomikommittéer och arbetstagarkonsulter får vi också en förstärkning av löntagarintressena.

När det gäller företagets ansvar gentemot samhället och gentemot konsumenterna i gemen är vi inte lika avancerade i vårt reformarbete, men som herr Bergqvist vet lika väl som jag har vi också där gjort en liten början genom systemet med styrelserepresentanter för de anställda i vissa fall. Den försöksverksamhet som nu pågår är föremål för omprövning, och utredningen kommer med all sannolikhet att leda till ett utvidgat förslag, som industriministern kommer att förelägga riksdagen längre fram.

Jag ser hela debatten om frågan om offentliga revisorer som ett inslag i den vidare debatten om företagets nya roll i samhället. Jag vet inte om man vinner något på att parallellt med allt det övriga reformarbete som vi bedriver också forcera denna fråga. Jag är inte så övertygad om att det blotta faktum att man byter ut den instans som skall utse revisorer kommer att medföra de förändringar som vi kanske skulle vilja se. Det är måhända inte ens en så revolutionerad förändring om man låter länsstyrelsen i stället för bolagsstämman utse en eller flera revisorer.

Fortfarande kommer revisorernas uppgift att vara densamma som i det gamla systemet: en företagsekonomisk granskning, inriktad på att företaget skall ge vinst – låt vara att revisorerna skall, åtminstone i vissa avseenden, beakta också andra intressen än kapitalägarnas.

Fortfarande har vi samma kår av revisorer att vända oss till, och fortfarande har vi samma tradition och samma yrkesmönster bland revisorerna att räkna med.

Jag tror alltså inte att några underverk står att åstadkomma genom att forcera just den här frågan om offentliga revisorer. Men som herr Bergqvist hörde av svaret är min inställning i och för sig inte negativ, utan jag vill bara vila litet, till dess jag har sett resultat av det övriga reformarbetet.

Herr BERGQVIST (s):

Fru talman! Man kan lägga in olika saker i begreppet offentliga revisorer. För några år sedan tänkte jag mig att något mycket mer och mycket större skulle kunna åstadkommas av offentliga revisorer än jag tror i dag. Det har naturligtvis att göra med hela det reformarbete som handelsministern här har beskrivit. Man har hittat andra lösningar, och därför kan offentliga revisorer naturligtvis inte göra underverk, som handelsministern säger. Reformarbetet när det gäller insyn, kontroll och samhällets inflytande på företag måste framför allt gå andra vägar.

Men då kommer jag tillbaka till att det här inte är fråga om att bygga upp något *nvt* informationssystem utan att helt enkelt förbättra det system av företagsrevision som vi i dag har.

Handelsministern säger att det inte är något stort och revolutionerande att byta en instans mot en annan. Nej, det är helt riktigt, och därför vore det kanske inte så märkvärdigt om man lät länsstyrelsen komma in när ett företag inte omväljjer sin revisor. Det skulle leda till att revisorerernas ställning stärktes på litet längre sikt. Det skulle leda till att man kommer bort från det helt orimliga förhållandet att de som skall kontrolleras själva utser kontrollanten. Speciellt djuplodande undersökningar om hur man tekniskt skulle gå till väga skulle inte heller behövas.

Jag är medveten om att detta bland revisorererna själva är en känslig fråga och att man kan diskutera om det borde vara länsstyrelsen eller kommerskollegium som skulle utse dem. Men varför inte titta på de här frågorna i någon utredning och se om man inte med några enkla grepp kunde stärka revisorerernas ställning – i medvetande om att det inte är på den här vägen som vi revolutionerar vår ekonomi, men att det ändå är en delreform som är positiv, som har fler fördelar än nackdelar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Om ökat allmänt inflytande vid större företagsöverlåtelse m. m.

Herr handelsministern LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Bergqvist* (s) den 20 februari anmälda interpellation, 1975/76:123, till herr industriministern, och anförde:

Fru talman! Herr Bergqvist har frågat industriministern vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att viktiga allmänintressen effektivt skall kunna hävdas då stora företagsköp eller nedläggningar aktualiseras i näringslivet. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag delar helt uppfattningen att det är angeläget att löntagarna får ökat inflytande i frågor som rör företagens skötsel och utveckling. Som också påpekats i interpellationen har åtskilliga åtgärder i den riktningen vidtagits under senare år. Arbetet härpå kommer att fortsätta. Av särskild betydelse blir den arbetsrättsliga reform som riksdagen kommer att besluta i år. Av

Fredagen den
5 mars 1976

*Om ökat allmänt
inflytande vid större
företagsöverlåtelser
m. m.*

intresse för de problem herr Bergqvist tar upp är också de frågor om utvidgad styrelserepresentation för samhället och för de anställda som regeringen f. n. överväger.

I interpellationen pekas särskilt på frågan hur det allmännas intresse skall kunna tillvaratas då företagsköp äger rum. Det lagstiftningsarbete som jag nyss nämnde har stor betydelse även för den frågan. Jag kan också peka på att problemet behandlas av utredningen (H 1974:05) rörande översyn av konkurrensbegränsningslagen.

Som framhållits i interpellationen har frågan tagits upp i en promemoria, som publicerades av justitiedepartementet under 1974. Avsikten med promemoriaförslaget var att få till stånd en i viss mån provisorisk lösning i avbidan på att arbetsrättskommittén och utredningen för översyn av konkurrensbegränsningslagen slutförde sitt arbete. På begäran av arbetsmarknadens parter utsträcktes emellertid remisstiden för att arbetsmarknadsparterna skulle få möjlighet att lösa frågan förhandlingsvägen. Dessa förhandlingar drog ut på tiden och har nyligen strandat. Med anledning härav har vissa remissinstanser beretts tillfälle att avge slutgiltigt remissyttrande senast den 1 mars i år.

Ärendet kommer nu att på sedvanligt sätt beredas i justitiedepartementet. Det blir då tillfälle att överväga vilka åtgärder som kan bli aktuella med hänsyn till remissutfallet och det lagstiftningsarbete som sker i annat sammanhang. Ett förslag i ämnet kommer att läggas fram senare i år.

Herr BERGQVIST (s):

Fru talman! Jag tackar handelsministern även för detta interpellationssvar. Med stor tillfredsställelse hälsar jag beskedet att regeringen kommer att föreslå ökad kontroll vid stora företagsköp.

Om vi redan i dag hade haft en lag av den typ som föreslås i justitiedepartementets PM från 1974, hade det varit möjligt att på ett effektivt sätt bevaka samhällsintressena vid exempelvis den föreslagna fusionen mellan NK-Turitz och Åhléns.

För det första hade man då kunnat göra en allsidig prövning av om fusionen över huvud taget borde komma till stånd. Om man då gjort bedömningen att det utifrån allmänna intressen inte varit önskvärt med en sammanläggning, hade man på ett smidigt sätt kunna avstyra det hela.

Om man för det andra vid prövningen i stället hade kommit fram till att övervägande skäl talar för en fusion, hade samhället ändå haft en förhandlingsposition. Man hade kunnat ställa villkor för i vilken takt sammanläggningen borde ske och för sysselsättningen i de kommuner som nu riskerar att drabbas ganska hårt.

Genom de långdragna förhandlingar om fusionskontroll som har ägt rum mellan arbetsmarknadens parter har värdefull tid gått förlorad. Likaså har vi missat chansen till en genomgripande prövning på ett tidigt stadium av en del viktiga företagsköp.

De skäl som den av arbetsmarknadens parter tillsatta arbetsgruppen anför till att förhandlingarna har misslyckats finner jag beklagliga. Man säger

att det inte är tekniskt möjligt att enbart genom kollektivavtal reglera frågan. Köp av aktier på börsen kan inte regleras genom avtal mellan arbetsmarknadens parter. Men detta är klart redan på förhand. Det behövs inga förhandlingar under nästan två år för att komma fram till någonting sådant.

Jag kan inte tolka detta på annat sätt än att Arbetsgivareföreningen har förespeglat löntagarorganisationerna en vilja till eftergifter som i praktiken inte finns. Därför är det viktigt att regeringen tar initiativet. Jag är nöjd med handelsministerns besked och hoppas att förslag kan komma snabbt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 21 Anmälades och bordlades

Propositioner

1975/76:109 om anslag till Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1976/77, m. m.

1975/76:134 med förslag om förmåner för värnpliktiga m. fl. samt ändringar i värnpliktslagen, civilförsvarslagen och familjebidraglagen

1975/76:142 om upplysning i alkohol- och tobaksfrågorna och om anslag till hälsovårdsupplysning, m. m.

1975/76:143 om vissa anslags- och organisationsfrågor rörande försvaret

1975/76:144 med förslag om beaktande av det s. k. ingångsvärdet i samband med statligt bostadslån för ombyggnad av flerfamiljshus

§ 22 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1975/76:43 med anledning av propositionen 1975/76:111 om ändring i vallagen (1972:620) avseende utlandssvenskarnas rösträtt jämte motioner

1975/76:44 med anledning av motion om tolkservice vid kommunala val

Finansutskottets betänkanden

1975/76:18 med anledning av propositionen 1975/76:94 om medgivande att i visst fall avstå fast egendom som har tillfallit allmänna arvsfonden som arv

1975/76:19 med anledning av i propositionen 1975/76:100 framlagda förslag såvitt avser de kungl. hov- och slottsstaterna

1975/76:20 med anledning av den i propositionen 1975/76:100 framlagda finansplanen jämte motioner

1975/76:21 med anledning av i propositionen 1975/76:100 behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor såvitt avser lokalfrågor för regeringskansliet

1975/76:22 med anledning av i propositionen 1975/76:100 framlagt förslag om anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1976/77

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

*Om ökat allmänt
inflytande vid större
företagsöverlåtelser
m. m.*

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976

Anmälan av interpellationer

Skatteutskottets betänkanden

1975/76:29 med anledning av motioner om höjning av det särskilda investeringsavdraget och det statliga investeringsbidraget för inventarieanskaffning m. m.

1975/76:30 med anledning av motion om skatt på utlandsresor

1975/76:31 med anledning av motioner om energibeskattningen

1975/76:32 med anledning av propositionen 1975/76:91 om ändrade regler för beräkning av existensminimum jämte motioner

Utrikesutskottets betänkande

1975/76:9 med anledning av motion om erkännande av Folkrepubliken Angolas regering

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1975/76:22 med anledning av motioner om beräkning av socialförsäkringsavgifter i vissa fall m. m.

Trafikutskottets betänkanden

1975/76:12 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt avser utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1976/77 inom Kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

1975/76:15 med anledning av propositionen 1975/76:93 med förslag till lag om utjämning av taxorna för fjärrtransporter av gods med lastbil till och från Gotland jämte motioner

Näringsutskottets betänkande

1975/76:34 med anledning av propositionen 1975/76:100 i vad avser överförande av medel till allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelses förvaltning jämte motioner

§ 23 Anmäldes och bordlades

Motioner

1975/76:2212 av herr *Mattsson* i Lane-Herrestad *m. fl.*

1975/76:2213 av herr *Wachtmeister* i Staffanstorp

med anledning av propositionen 1975/76:39 om skolans inre arbete m. m.

§ 24 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 5 mars

1975/76:141 av herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr utrikesministern om upphävande av sekretessen på handlingar rörande baltutlämningen 1946:

30 år har förflutit sedan den s. k. baltutlämningen då 146 balter skoningslöst utvisades från vårt land till Sovjet. Händelsen väckte stor bitterhet

och djup indignation inte bara hos de kvarvarande och ännu levande balterna här i landet utan även hos varje rättänkande svensk medborgare. Minnet från denna tragiska händelse är ingalunda utplånat. Därom vittnade bl. a. de minnesgudstjänster som hölls för någon tid sedan då 30-årsminnet manifesterades med stor värdighet av både svensk-balter och svenskar.

Under årens lopp har framställningar gjorts till den svenska regeringen med krav på att häva hemligstämplingen av handlingarna kring baltutlämningen. Regeringen har emellertid ställt sig helt kallsinnig till vädjandena och vägrat tillmötesgå dessa enligt min uppfattning mänskliga och berättigade krav. Till grund för både balters och svenskers önskan om en fullständig förklaring till det inträffade ligger de skakande uppgifterna om de utlämnade balternas öden. Vissa av balterna har enligt uppgift blivit bestraffade med tvångsarbetsläger, medan andra sägs ha försvunnit spårlost eller gått en bråd död till mötes. Den djupa sorg som anförvanter till de utlämnade drabbades av borde mänskligt sett ha fått regeringen att känna sig skyldig lämna en förklaring till sitt handlande genom att häva sekretessen på de handlingar som rör utlämningen. Alltjämt är kvarlevande anhöriga och landsmän – även sedan de naturaliserats i det nya hemlandet – djupt skakade och oroade över den händelse bakom vilken den dåvarande svenska regeringen stod.

På ett föredömligt sätt har regeringen med statsministern i spetsen vid flera tillfällen visat aktivt intresse för att markera viljan att slå vakt om de mänskliga rättigheterna. Med stor skärpa har man tagit avstånd från politiska förföljelser och förtryck av olika slag som drabbat enskilda människor. Mot den bakgrunden anser jag det vara utomordentligt anmärkningsvärt att handlingarna kring baltutlämningen utan rimliga motiv och förklaringar hålls hemligstämplade. Ett rimligt krav vore att regeringen upphäver sekretessen på handlingar rörande den s. k. baltutlämningen (1945–1946).

Med stöd av vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern få ställa följande frågor:

Är statsrådet beredd att häva sekretessen på alla handlingar rörande den s. k. baltutlämningen?

Om så inte är fallet, är statsrådet villig ställa i utsikt när detta kan ske och lämna en förklaring rörande orsakerna till dröjsmålet?

1975/76:142 av herr *Nilsson* i Kalmar (s) till herr industriministern om åtgärder för att stödja den manuella glasindustrin:

Den manuella glasindustrin i landet har under flera år haft betydande problem. Trots vissa stödåtgärder, minskning av antalet anställda, rationaliseringar och fusioner har ingen slutlig lösning av dessa problem kunnat nås.

Glasindustrin är ofta lokaliserad till mindre orter där alternativa sysselsättningsmöjligheter är i det närmaste obefintliga. En nyligen genomförd utredning visar att ytterligare krympning av denna industri måste genomföras.

Innevarande vecka har också varsel lämnats att glasbruken i Björkshult och Målerås ingående i Kronagruppen skall nedläggas fr. o. m. semestern i år. Björkshult ligger i Högsby kommun och Målerås i Nybro kommun, båda i Kalmar län. Sammanlagt rör det sig om ca 125 anställda.

Trots att man sedan länge känt till glasindustrins problem kommer nu en uppsägning med några månaders varsel. Därtill sker uppsägningen på orter där det får anses omöjligt att utan särskilda åtgärder skaffa fram annan sysselsättning. Kommunerna har på olika sätt investerat kring dessa bruk, och de anställda har i flera fall egna hem, till vilka de är bundna. Berörda kommuner har dessutom förut stora problem med sysselsättningen, vilket också bl. a. påtalats i senaste länsplanering. Detta är helt otillfredsställande!

När det gäller landets varvsnäring avser regeringen att kraftfullt gå in i denna för sanering och göra en "snyggare" nedbantning så att arbetslöshet skall undvikas.

Enligt min uppfattning bör det nu vara dags att göra detsamma inom glasindustrin. Den manuella glasindustrin är arbetskraftsintensiv, varför kostnaden för staten här bör bli avsevärt mindre per anställd. Det faktum att uppsägningarna sker på orter där arbetslöshet blir följdén talar också för att åtgärder måste vidtas.

De nu varslade uppsägningarna bör därför uppskjutas tills vidare och en glasindustrikommision tillsätts med uppdrag att framlägga förslag till åtgärder för en mera långsiktig lösning av problemen så att arbetslöshet såvitt möjligt undviks.

Med det anförda vill jag ställa följande frågor till herr industriministern:

Är industriministern beredd att tillsätta en glasindustrikommision med uppdrag att framlägga förslag till långsiktig lösning av denna industris problem så att arbetslöshet om möjligt undviks?

Är industriministern beredd att i samarbete med arbetsmarknadsministern medverka till att nu varslade uppsägningar i Björkshult och Målerås uppskjutas tills den här nämnda kommissionen lagt sitt förslag?

1975/76:143 av herr *Wachtmeister* i Staffanstorp (m) till herr arbetsmarknadsministern om åtgärder för att förbättra sysselsättningen i Malmöhus län:

Under större delen av 1950- och 1960-talen var sysselsättningen i Malmöhus län i allmänhet mycket god med flera expanderande branscher i ett rikt differentierat näringsliv. Inflyttningen till länet var stor, och efter hand uppstod talet om den överhettade regionen sydvästra Skåne.

I dag är läget annorlunda. Under de sex gångna åren av 1970-talet har sysselsättningsläget väsentligt ändrats till det sämre och inger nu anledning till allvarlig oro.

Enligt länsarbetsnämndens senaste rapport har den registrerade arbetslösheten ökat från 4,7 % 1970 till 8,1 % 1975 eller från 1 277 arbetslösa 1970 till 2 964 förra året. Därmed har Malmöhus län tillsammans med Norrbotten det högsta antalet arbetslösa i landet.

De industrisysselsatta har hittills under 1970-talet *minskat* med ca 2 000 personer, under det att antalet i hela landet *ökade* med 80 000.

Inom många viktiga branscher inom länets näringsliv väntas bilden ytterligare kraftigt försämrats. Detta gäller bl. a. livsmedel, textil, varv, gummi, transport, byggen och byggnadsmaterial. Den kartläggning av den väntade utvecklingen beträffande sysselsättningen som nyligen gjorts av länets kommuner visar också en pessimistisk bild av framtiden.

Det dystra läget förbättras knappast heller av att en industri som verkligen vill expandera och skapa nya arbetstillfällen av väsentlig betydelse för sysselsättningen stöter på motstånd från lokala opinioner.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr arbetsmarknadsministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga för att förbättra sysselsättningsläget i Malmöhus län?

§ 25 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 4 mars

1975/76:262 av herr Söderström (m) till herr jordbruksministern om villkoren för tillstånd att omhändertaga avfall:

Riksdagen behandlade på våren 1975 regeringens proposition 1975:32 om återvinning och omhändertagande av avfall.

Jordbruksutskottets betänkande 1975:10 godkändes av riksdagen i maj 1975.

Beträffande slutligt omhändertagande stadgas i 14 § förordningen om miljöfarligt avfall (SFS 1975:346):

”Miljöfarligt avfall får slutligt omhändertagas yrkesmässigt endast av

1. aktiebolag som regeringen bestämmer,
2. den som har erhållit särskilt tillstånd.”

Förordningen trädde i kraft den 1 juli 1975. Föreskrifterna i 14 § trädde dock i kraft först den 1 januari 1976.

När de företag som var behöriga att transportera och omhändertaga avfall enligt tidigare gällande normer ansökte om tillstånd enligt de nya normerna fick de besked från länsstyrelserna att detta icke kunde ske, då erforderligt underlag icke kommit länsstyrelserna till handa. Företagen tvingades därför att med myndigheternas goda minne utföra dessa transporter olagligt, tills erforderligt underlag för bedömning av ansökningar i slutet av januari 1976 hunnit färdigställas.

1. Kommer de seriöst arbetande företagen att kunna fortsätta sin verksamhet och därmed tillförsäkra sina anställda fortsatt arbetstrygghet?

2. När kommer myndigheterna att kunna tillhandahålla klara villkor för auktorisationen?

Fredagen den
5 mars 1976

*Meddelande om
frågor*

1975/76:263 av fru *Lantz* (vpk) till herr utbildningsministern om samhällsinformationen i skolans läromedel:

”Miljöförbättringar och löneökningar leder till sämre resultat för företaget och kan på sikt äventyra sysselsättningen. Löntagarorganisationerna är kluvna och inkonsekventa. Arbetsgivarna står för vetandet och kunskapen och fattar de visa besluten. Och vad som är bra för näringslivet är bra för löntagarna.

Med dessa arbetsgivarargument i bagaget går tusentals gymnasieskoleelever ut i livet efter ett par tre års företagsekonomiska studier.”

Detta står att läsa i senaste numret av LO-tidningen. Det framgår att den objektivitetsgranskning som i dag förekommer är både felaktig och otillräcklig.

Vilka åtgärder kommer statsrådet att vidta för att motverka borgerlig indoktrinering och falsk information i skolans läromedel?

1975/76:264 av herr *Johansson* i Åmål (s) till herr kommunikationsministern om instruktioner till förare av fordon för transport av hälso- och miljöfarligt gods:

Vid transport av hälso- och miljöfarligt gods uppstår ofta problem för fordonsföraren, då instruktionerna om godsets handhavande vid olyckshändelse eller tillbud är avfattade på ett språk som föraren ej behärskar.

Trots riksdagens uttalande i denna fråga förekommer ännu att farligt gods transporteras utan att föraren vet vad godset innehåller eller vilka åtgärder som skall vidtas om olycka inträffar. Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att redogöra för vilka åtgärder som vidtagits för att fordonsförare skall få nödvändiga förarinstruktioner?

1975/76:265 av herr *Bergman* i Nyköping (s) till herr socialministern om åtgärder för att motverka spridning av salmonellasmitta:

Under den senaste månaden har rapporter strömmat in om salmonellaepidemier, som har sitt ursprung i vissa spanska turistorter.

Återvändande svenska resenärer lämnar prov men har full rätt att gå ut i arbetslivet redan innan utfallet av provet föreligger. I många fall konstateras att de är smittbärare, vilket innebär att särskilda isolerings- eller hygienåtgärder föreskrivs.

Till herr socialministern vill jag därför ställa följande fråga:

Har statsrådet uppmärksammat de risker för vidgad smittspridning som följer av nuvarande regelsystem, och kan kompletterande föreskrifter eller anvisningar väntas?

§ 26 Kammaren åtskildes kl. 16.25.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 76

Fredagen den
5 mars 1976
